

**PROJEKT STRATEGII
ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH
AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ
NA LATA 2021-2027**

WERSJA 1.5.

PROJEKT DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

PRAWA AUTORSKIE „EFFICON SP. Z O.O.” SP.K.

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	3
2	Charakterystyka obszaru	4
3	Synteza diagnozy wraz z analizą SWOT	9
4	Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT AW, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu	15
5	Źródła finansowania Strategii ZIT AW	79
6	Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT AW	83
7	Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii	86
8	Opis procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	87
	Spis tabel	88
	Spis rysunków	88
	Załącznik 1. Informacja na temat sposobu wskazania projektów i ich powiązania z innymi projektami	89
	Załącznik 2. Lista projektów niekonkurencyjnych	94
	Załącznik 3. Lista projektów konkurencyjnych	110
	Załącznik 4. Diagnoza na potrzeby Strategii ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej	111
	Załącznik 5. Sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych	112

1 WSTĘP

Projekt Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2021-2027 (dalej Strategia ZIT AW) został opracowany w związku z *Uchwałą Zarządu Województwa Dolnośląskiego 6140/VI/22 z dnia 14 listopad 2022 r. (z późniejszymi zmianami) w sprawie wyznaczeniu miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (dalej FEDS 2021-2027) oraz udostępnieniem na rzecz Aglomeracji Wałbrzyskiej środków pochodzących z budżetu programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (dalej Feniks 2021-2027).*

W związku z tym, że uchwała Zarządu Województwa Dolnośląskiego dotyczy Obszaru Funkcjonalnego Wałbrzyska, który jest tożsamy z obszarem geograficznym Aglomeracji Wałbrzyskiej w treści niniejszej Strategii autorzy posługują się nazwą Aglomeracja Wałbrzyska. Wynika to między innymi z utrwalonej praktyki stosowania nazwy Aglomeracja Wałbrzyska w okresie programowania UE 2014-2020 oraz wskazania Aglomeracji Wałbrzyskiej w innych strategicznych dokumentach, w tym w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

Ponadto w Strategii ZIT AW uwzględniono postanowienia wynikające z dokumentów pn.: „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”¹ (dalej Zasady Realizacji Instrumentów) oraz Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. 2022 poz. 1079 z późniejszymi zmianami) (dalej Ustawa wdrożeniowa).

Niniejszy projekt Strategii ZIT AW posłuży do:

1. Uzgodnień wewnętrznych w ramach samorządów tworzących Aglomerację Wałbrzyską.
2. Dalszego procesu uspołecznienia procesu tworzenia Strategii ZIT AW.
3. Uzgodnień z Instytucją Zarządzającą FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.
4. Ustaleń w zakresie Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.

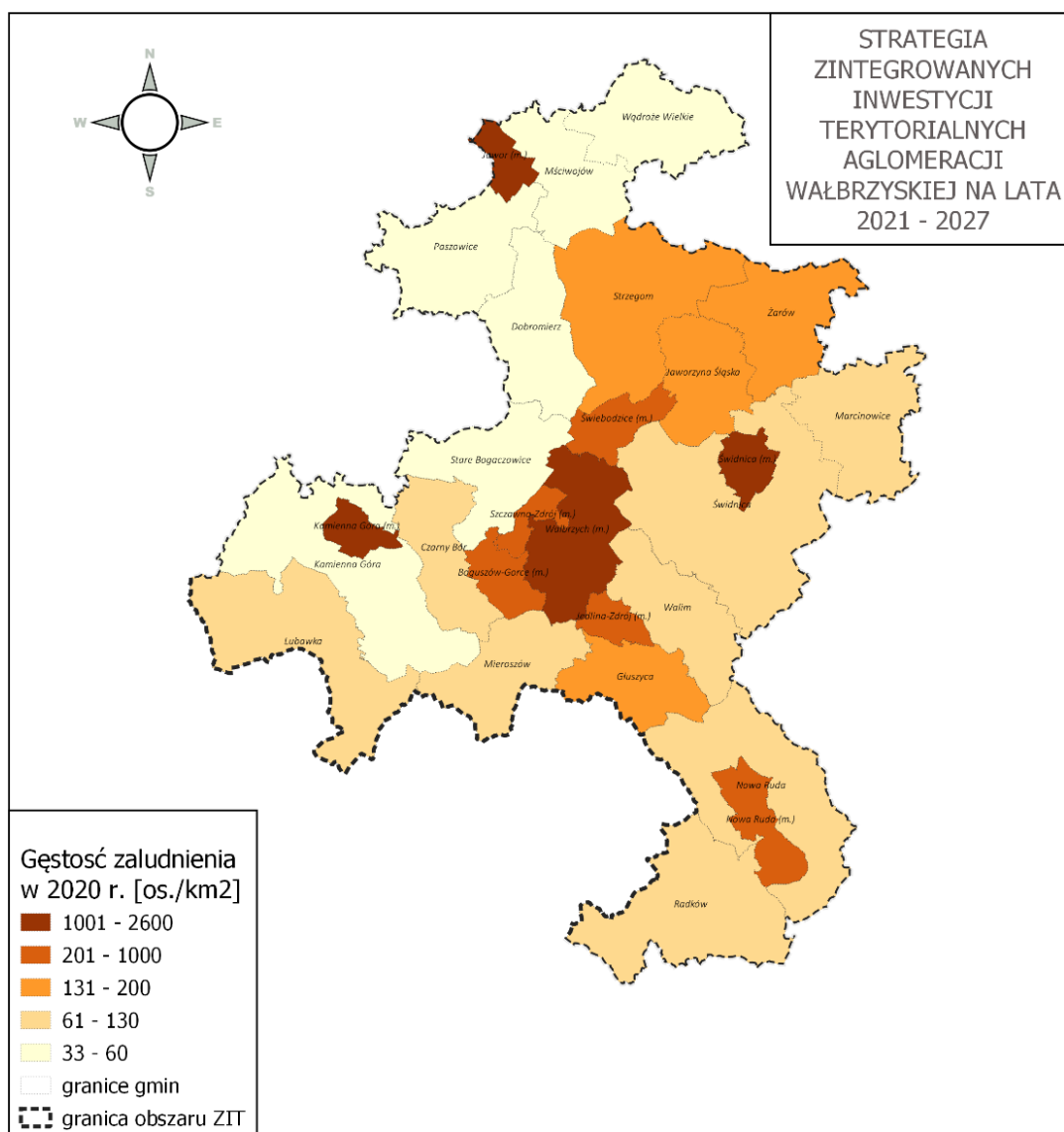
¹ Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, dostęp luty 2023: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>.

2 CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

W 2020 r. liczba ludności na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej wyniosła 435,9 tys. osób, co stanowiło 15,1% całkowitej populacji województwa dolnośląskiego. Zważywszy na fakt, że gminy wchodzące w skład obszaru zajmują powierzchnię 2,168 km², średnia gęstość zaludnienia na tym obszarze w 2020 r. wyniosła 201 osób na km², co jest wartością wyższą od średnich dla województwa dolnośląskiego (145 osób na km²) czy kraju (122 osoby na km²).

W ujęciu gminnym, gęstość zaludnienia w Aglomeracji Wałbrzyskiej jest jednak silnie zróżnicowana przestrzennie (Rysunek 1). Zdecydowanie wyższą gęstością zaludnienia charakteryzowały się gminy miejskie, przy czym najwyższą miasta: Świdnica (2556 osób na km²), Wałbrzych (1294), Jawor (1182) i Kamienna Góra (1033). Najniższa gęstość zaludnienia występowała z kolei w typowo rolniczych gminach powiatu jaworskiego (Paszowice – 40 osób na km², Wądroże Wielkie – 44 i Mściwojów – 56) oraz gminach podmiejskich (Stare Bogaczowice – 48 osób na km² i Kamienna Góra – 57).

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w obszarze badań [2020]

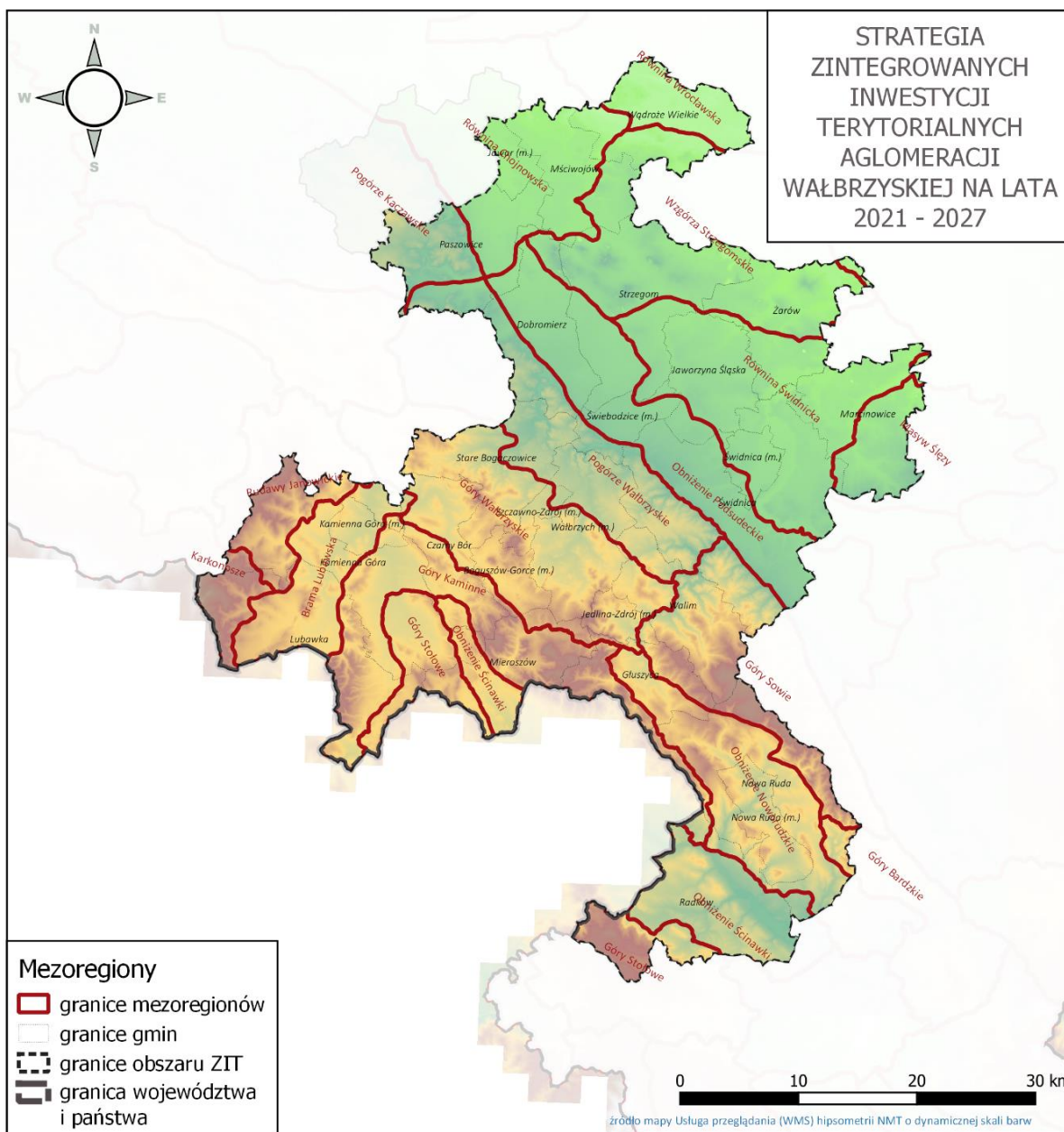

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Położenie obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej na południu województwa dolnośląskiego, a zarazem przy granicy państwa z Republiką Czeską kształtuje szereg powiązań o charakterze transgranicznym. Bliskość ośrodków regionu Kralovohradeckiego stanowi ważny potencjał współpracy m.in. w obszarach rynku pracy, usług zdrowia czy turystyki.

Ukształtowanie terenu jest istotnym uwarunkowaniem dla rozwoju gospodarczego i społecznego Aglomeracji Wałbrzyskiej. Górski obszar rozciąga się w południowej części Obszaru, od zachodu od Karkonoszy i Rudaw Janowickich do wschodniej części do Gór Bardzkich i Obniżeń Noworudzkich i Ścinawki. Z północy obszar rozpoczyna się od skrajni Równiny Wrocławskiej i Chojnowskiej do Gór Kamiennych i Stołowych na południu (Rysunek 2).

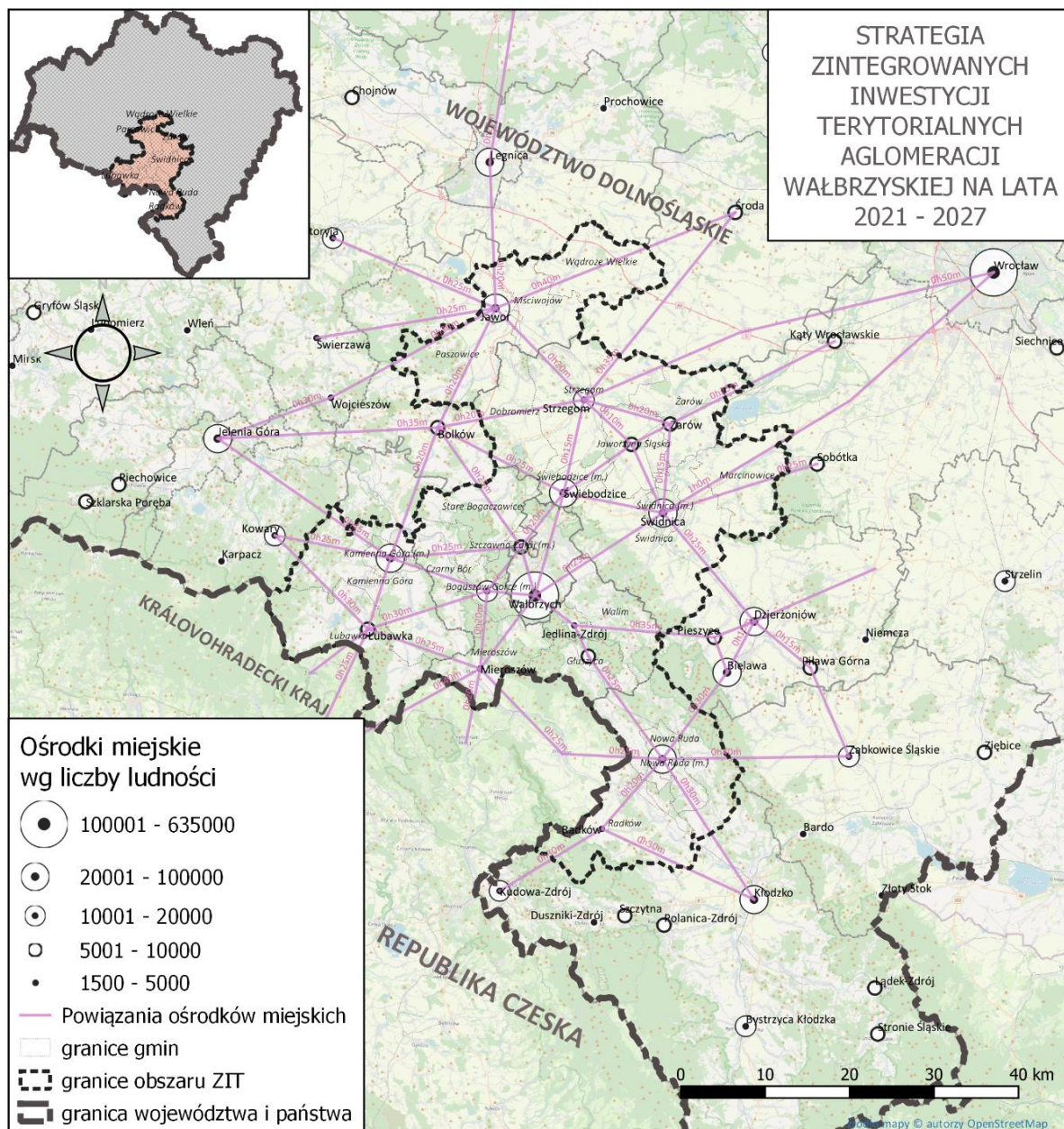
Rysunek 2. Podział na mezoregiony i ukształtowanie terenu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska – Mezoregiony oraz usługi przeglądania (WMS) hipsometrii o dynamicznej skali barw

Głównym ośrodkiem osadniczym Aglomeracji jest Wałbrzych – jedyne miasto przekraczające liczbę 100 tys. mieszkańców. Szereg powiązań zewnętrznych i wewnętrznych jest związany z rangą Wałbrzycha w układzie ośrodków regionalnych. Wałbrzych jako byłe miasto wojewódzkie stanowi jeden z czterech ośrodków regionalnych posiadający sieć rozwiniętych powiązań z Jelenią Górą, Wrocławiem czy Legnicą. Silnym uwarunkowaniem położenia mającym wpływ na kształtowanie się powiązań jest położenie w obszarze o charakterze górskim związanym z pasmem Sudetów (Rysunek 3).

Rysunek 3. Położenie geograficzne wraz z powiązaniem ośrodków miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Bazy Danych Obiektów Topograficznych 10 k (aktualność 2020) z wykorzystaniem podkładu mapowego Open Street Map.

Obszar Aglomeracji Wałbrzyskiej charakteryzował się ponadto bardzo wysokim poziomem urbanizacji. W 2020 r. udział ludności miejskiej w obszarze badań wyniósł 74,1%, co jest wartością znacznie wyższą niż poziom urbanizacji w województwie dolnośląskim (68,2%), a zwłaszcza średnio w kraju (59,9%).

W obszarze AW znajduje się 16 ośrodków miejskich: Wałbrzych (112702 mieszkańców), Świdnica (55413), Nowa Ruda (25956), Jawor (23618), Świebodzice (22866), Kamienna Góra (20386), Strzegom (17291), Boguszów-Gorce (16590), Żarów (6983), Głuszyca (6882), Lubawka (6497), Szczawno-Zdrój (6270), Jaworzyna Śląska (5294), Jedlina-Zdrój (4968), Mieroszów (4479), Radków (2538) (Rysunek 4).

W odniesieniu do struktury administracyjnej ośrodków, Obszar posiada następującą klasyfikację:

- 4 siedziby powiatów: Jawor – powiat jaworski, Kamienna Góra – powiat kamiennogórski, Świdnica – powiat świdnicki, Wałbrzych – powiat Wałbrzych, Wałbrzych – miasto na prawach powiatu,
- 20 siedzib gmin: Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Dobromierz, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Jaworzyna Śląska, Lubawka, Marcinowice, Mieroszów, Mściwojów, Nowa Ruda, Paszowice, Radków, Stare Bogaczowice, Strzegom, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Walim, Wądroże Wielkie, Żarów.

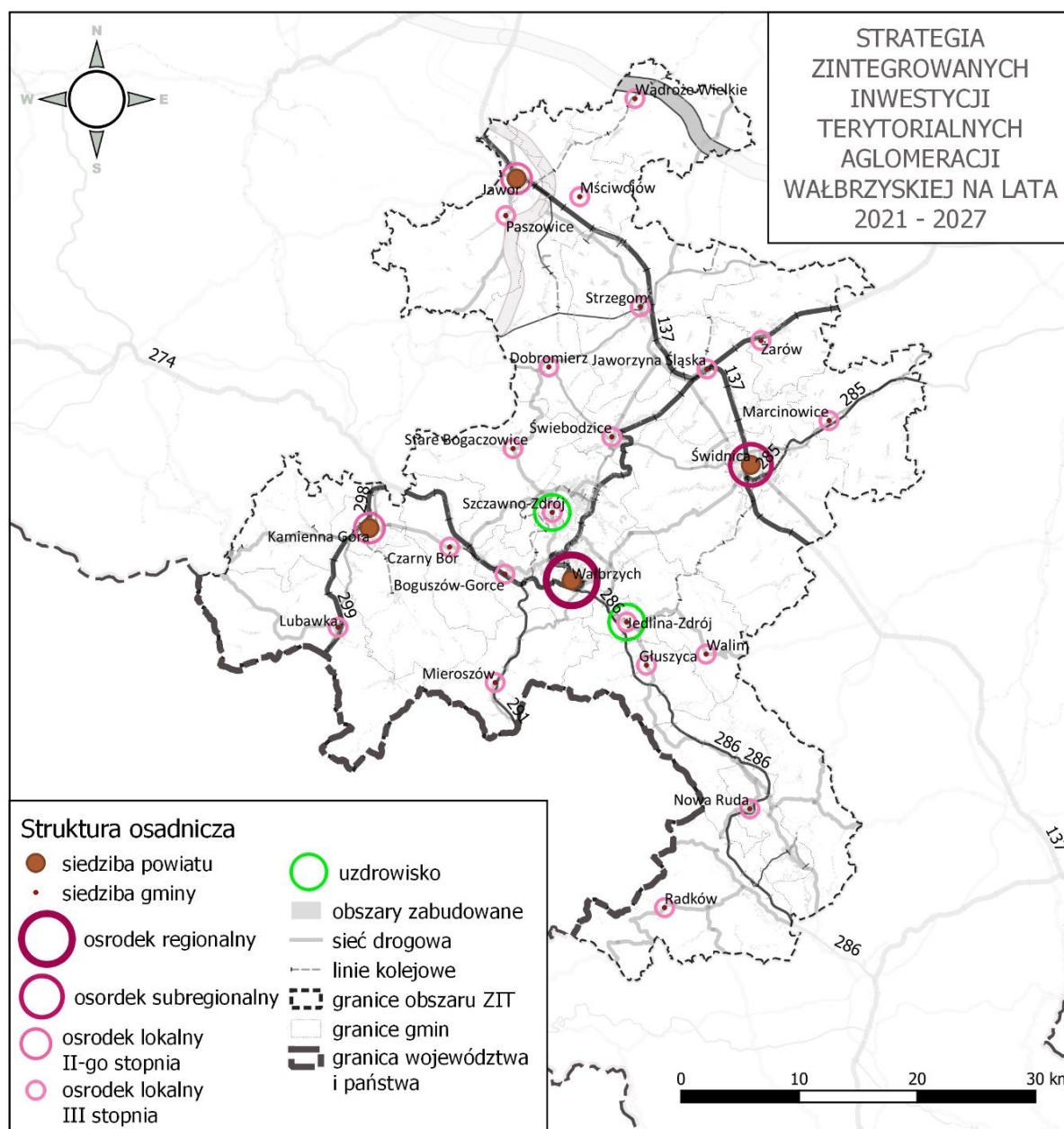
Cechą obszaru rzutującą na jego funkcjonowanie jest występowanie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze tj.:

- Kamienna Góra, Nowa Ruda, Wałbrzych – znacząca utrata funkcji, wyjątkowo niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza,
- Jawor, Świebodzice – utrata funkcji, niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza,
- Świdnica – miasto zagrożone marginalizacją (umiarkowane powiększenie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społeczno-gospodarcza).

W podziale na typologię ośrodków osadniczych określoną w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, dla których hierarchicznie przypisano rangi związane z potencjałem i funkcją ośrodka w strukturze osadniczej województwa, w obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej wyróżniamy:

- **ośrodek regionalny** (1) – Wałbrzych (m.) – jako jedno z czterech ośrodków o tej randze w województwie, ośrodek skupiający najwięcej procesów rozwojowych aglomeracji, stanowiący rdzeń miejskiego obszaru funkcjonalnego, względem, którego kształtowane są główne powiązania ponadlokalne,
- **ośrodek subregionalny** (1) – Świdnica (m.) – skupiający szereg usług istotnych dla obsługi sąsiadujących ośrodków lokalnych, pełniący istotną rolę w powiązaniach ponadlokalnych,
- **ośrodki lokalne II stopnia** (2) – Jawor (m.), Kamienna Góra (m.) – ośrodki lokalne pełniące istotną rolę w dostępie do usług dla sąsiadujących miejscowości,
- **ośrodki lokalne III stopnia** (21) – Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Dobromierz, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Jaworzyna Śląska, Lubawka, Marcinowice, Mieroszów, Mściwojów, Nowa Ruda, Paszowice, Radków, Stare Bogaczowice, Strzegom, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Walim, Wądroże Wielkie, Żarów – ośrodki lokalne zapewniające dostęp do usług podstawowych w gminach,
- **uzdrowiska** (2) – Jedlina-Zdrój, Szczawno-Zdrój – ośrodki posiadające funkcje gospodarcze wynikające z posiadanego statusu uzdrowiska, wykorzystujące dla usług lecznictwa zasoby wód leczniczych.

Rysunek 4. Struktura osadnicza wraz z typologią ośrodków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Bazy Danych Obiektów Topograficznych 10 k (aktualność 2020) oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego 2030.

„Aglomeracja Wałbrzyska” jest regionem typowo depopulacyjnym. W latach 2014-2020 liczba ludności Obszaru zmniejszyła się z 455,0 tys. do 435,9 tys. osób, czyli o 4,2%. Co więcej, tempo depopulacji jest tu wyższe od średniego tempa spadku liczby ludności dla województwa i kraju (spadek po 0,6%). Istotne jest też pogorszenie sytuacji demograficznej obszaru po 2019 r., co ma bezpośredni związek z pandemią COVID-19.

Co więcej, sytuacja demograficzna Aglomeracji Wałbrzyskiej w najbliższych latach będzie ulegała dalszemu pogorszeniu, na co wskazują wyniki Prognozy demograficznej dla gmin województwa dolnośląskiego do 2040 r. (2020). W perspektywie do 2030 r. liczba ludności obszaru badań ma się zmniejszyć do poziomu 408,1 tys. osób, czyli o 6,4%.

3 SYNTEZA DIAGNOZY WRAZ Z ANALIZĄ SWOT

Na potrzeby opracowania Strategii ZIT AW przeprowadzono szczegółową diagnozę sytuacji w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzennej obejmującej środowisko. Diagnoza jest załącznikiem do niniejszego dokumentu, a wnioski z diagnozy zostały zaprezentowane poniżej. Takie podejście metodologiczne jest zgodne z postanowieniami dokumentu pn. „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w perspektywie finansowej UE w latach 2021-2027”²

Analizując sytuację społeczno-ekonomiczną Obszaru, można stwierdzić, że „Aglomeracja Wałbrzyska” jest przykładem obszaru peryferyjnego. Wpływ na taki stan rzeczy determinuje bez wątpienia położenie Obszaru, w strefie przygranicznej, w regionie o zróżnicowanej rzeźbie terenu. Przypisanie Aglomeracji Wałbrzyskiej do kategorii obszarów peryferyjnych wynika z koncentracji niekorzystnych zjawisk społeczno-ekonomicznych na jego terenie. Do najważniejszych problemów Obszaru można zaliczyć m.in.: niekorzystną sytuację ludnościową, występowanie dysproporcji przestrzennych w sferze społecznej, niski poziom aktywności ekonomicznej ludności i niski potencjał gospodarczy.

Kondycja społeczno-ekonomiczna Aglomeracji Wałbrzyskiej w dużej mierze zależy od kondycji największych ośrodków miejskich, zlokalizowanych na jego terenie, tzn. Wałbrzycha, Świdnicy, Kamiennej Góry, Nowej Rudy, Świebodzic i Jawora. Miasta te, z uwagi na wielkość są zaliczane do grona miast dużych (Wałbrzych) lub średnich (pozostałe miasta). Ich znaczenie dla Obszaru podkreśla fakt koncentracji miejsc pracy i podmiotów gospodarczych oraz instytucji centralnych o znaczeniu ponadlokalnym. Co więcej, wokół tych miast występują zjawiska suburbanizacji, przyczyniające się do rozwoju gmin podmiejskich.

Pozostałe gminy w Aglomeracji Wałbrzyskiej borykają się z istotnymi problemami społeczno-ekonomicznymi, jak np. ubytek rzeczywisty i ujemne saldo migracji, postępujące starzenie się społeczeństwa, bardzo niski poziom aktywności ekonomicznej ludności (w tym zwłaszcza kobiet), niski potencjał gospodarczy czy niski poziom wyposażenia instytucjonalnego.

Jednym z najważniejszych problemów społeczno-ekonomicznych Obszaru jest występowanie wyraźnych dysproporcji przestrzennych w zakresie rozwoju poszczególnych procesów społecznych czy ekonomicznych, właśnie między ośrodkami powiatowymi a obszarami wiejskimi oddalonymi od tych miast. Co więcej, na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej można zidentyfikować gminy, w których występuje szczególnie koncentracja niekorzystnych zjawisk (np. gminy Dobromierz, Wądroże Wielkie, Mieroszów, Głuszyca).

Wśród mocnych stron Aglomeracji Wałbrzyskiej zidentyfikowanych w trakcie przeprowadzonych analiz należy zaliczyć: poprawę sytuacji materialnej mieszkańców obszaru, dość dobrą dostępność do niektórych instytucji (szkoły podstawowe, biblioteki, placówki kultury), rosnąca liczba miejsc pracy i spadający poziom bezrobocia. W tym miejscu należy wspomnieć również o czynnikach, które mogą się stać katalizatorem dla rozwoju całego obszaru, np. dobra dostępność komunikacyjna, wysoki potencjał turystyczny południowej części czy dobre warunki dla rozwoju rolnictwa w północnej części Obszaru, a także rozwinięte tradycje przemysłowe w miastach.

---

² Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, dostęp luty 2023: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>.

Zakres wskazanych powiązań funkcjonalnych dla gmin obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej wykazuje silne powiązania o zróżnicowanym charakterze. Przyjęta delimitacja obszaru dla zintegrowanych inwestycji terytorialnych znajduje uzasadnienie.

Sporządzona Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna umożliwiła wskazanie kluczowych czynników, mających istotne znaczenie dla dalszych perspektyw rozwojowych badanego obszaru. Identyfikację tychże czynników dokonano wykorzystując analizę SWOT w klasycznym ujęciu (Tabela 1 i 2).

W przeprowadzonej analizie SWOT, mocne i słabe strony potraktowane zostały jako zjawiska i procesy tkwiące na badanym obszarze, które oddziałują bezpośrednio na jego rozwój. Stanowią więc grupę czynników wewnętrznych (endogenicznych). Ich identyfikacji dokonano w układzie sfer tematycznych, omawianych w poszczególnych rozdziałach opracowania. Z kolei szanse i zagrożenia zdefiniowano jako zjawiska i procesy o charakterze zewnętrznym, funkcjonujące w bliższym lub dalszym otoczeniu, które mogą stymulować rozwój badanego obszaru w sposób pośredni. Są to zatem czynniki zewnętrzne (egzogeniczne). Identyfikując szanse i zagrożenia zastosowano ujęcie zintegrowane, wynikające z ich współzależności, zarówno z zagadnieniami społecznymi, gospodarczymi, jak i przestrzennymi.

Tabela 1. Analiza mocnych stron (A) i słabych stron (B) dla obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej według sfer tematycznych

	NR	ZAGADNIENIE
1. Sfera społeczna		
A. Mocne strony	A.1.1	<ul style="list-style-type: none"> ● Relatywnie wysoka gęstość zaludnienia.
	A.1.2	<ul style="list-style-type: none"> ● Znaczna gęstość sieci miast i wysoki poziom urbanizacji.
	A.1.3	<ul style="list-style-type: none"> ● Postępujący proces suburbanizacji wokół ośrodków powiatowych, tzn. Wałbrzycha, Świdnicy, Kamiennej Góry i Jawora.
	A.1.4	<ul style="list-style-type: none"> ● Wyraźny wzrost liczby miejsc w przedszkolach i żłobkach, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
	A.1.5	<ul style="list-style-type: none"> ● Wskaźnik skolaryzacji dla szkół podstawowych utrzymujący się na wysokim poziomie.
	A.1.6	<ul style="list-style-type: none"> ● Dobry stan techniczny infrastruktury edukacyjnej.
	A.1.7	<ul style="list-style-type: none"> ● Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców obszaru, na co wskazuje malejąca liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.
	A.1.8	<ul style="list-style-type: none"> ● Rosnąca liczba placówek świadczących pomoc społeczną i wzrost wysokości zasiłków rodzinnych.
	A.1.9	<ul style="list-style-type: none"> ● Dobra dostępność do instytucji kultury (bibliotek i placówek kultury) oraz relatywnie wysoki poziom czytelnictwa i uczestnictwa mieszkańców w imprezach kulturalnych.
	A.1.10	<ul style="list-style-type: none"> ● Dobry stan techniczny placówek kultury.
	A.1.11	<ul style="list-style-type: none"> ● Organizacja licznych imprez kulturalnych o zasięgu międzynarodowym lub krajowym.
B. Słabe strony	B.1.1	<ul style="list-style-type: none"> ● Niekorzystna sytuacja demograficzna obszaru, w relacji do trendów obserwowanych w obszarach referencyjnych, przejawiająca się stałym i pogłębiającym się spadkiem liczby ludności, w szczególności w 2020 r., co ma związek z pandemią COVID-19.
	B.1.2	<ul style="list-style-type: none"> ● Występowanie dysproporcji w zakresie dynamiki zmian ludnościowych w ujęciu gminnym, cechujące się wzrostem liczby ludności w gminach podmiejskich oraz spadkiem liczby mieszkańców w miastach i peryferyjnych gminach wiejskich.
	B.1.3	<ul style="list-style-type: none"> ● Spadek dynamiki przyrostu naturalnego oraz ujemne saldo migracji, które wpływają na niekorzystną sytuację demograficzną obszaru.
	B.1.4	<ul style="list-style-type: none"> ● Przewaga gmin, w których występuje ubytek rzeczywisty, kształtowany przez ubytek naturalny oraz ujemne saldo migracji, zwłaszcza w wyniku odpływu osób w wieku produkcyjnym mobilnym.

	NR	ZAGADNIENIE
	B.1.5	<ul style="list-style-type: none"> Postępujące starzenie się społeczeństwa, które przejawia się wzrostem udziału ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem zmniejszania się udziałów ludności w pozostałych ekonomicznych grupach wieku.
	B.1.6	<ul style="list-style-type: none"> Znaczne zróżnicowanie przestrzenne poziomu dostępności do żłobków i placówek wychowania przedszkolnego w ujęciu gminnym.
	B.1.7	<ul style="list-style-type: none"> Wyraźne zróżnicowanie przestrzenne w ujęciu gminnym w dostępie do placówek edukacyjnych (wyższe w miastach, niższe w gminach obwarzankowych i wiejskich częściach gmin miejsko-wiejskich).
	B.1.8	<ul style="list-style-type: none"> Zróżnicowania przestrzenne w zakresie liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, co świadczy o występowaniu problemu ubóstwa w niektórych gminach obszaru badań.
	B.1.9	<ul style="list-style-type: none"> Niska dostępność do placówek ochrony zdrowia (w szczególności publicznych) i wykwalifikowanego personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek i położnych) oraz malejąca dostępność do aptek.
	B.1.10	<ul style="list-style-type: none"> Nie w pełni dostosowana do potrzeb rynku oferta kształcenia zawodowego.
2. Sfera gospodarcza		
A. Mocne strony	A.2.1	<ul style="list-style-type: none"> Sukcesywnie rosnąca liczba pracujących i zmniejszający się poziom bezrobocia, co świadczy o stopniowej poprawie sytuacji ekonomicznej obszaru badań.
	A.2.2	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost liczby podmiotów gospodarczych, co przyczyniło się do wzmocnienia potencjału gospodarczego obszaru.
	A.2.3	<ul style="list-style-type: none"> Rosnąca liczba specjalnych stref ekonomicznych, stref aktywizacji gospodarczej oraz centrów handlowo-usługowych.
	A.2.4	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki udział podmiotów zarejestrowanych w działalnościach związanych z usługami otoczenia biznesu.
	A.2.5	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost udziału podmiotów przemysłowych i z zakresu usług otoczenia biznesu.
	A.2.6	<ul style="list-style-type: none"> Występowanie licznych Instytucji Otoczenia Biznesu oraz organizacji zrzeszających przedsiębiorców.
	A.2.7	<ul style="list-style-type: none"> Potencjał do rozwoju funkcji turystycznej wykorzystującej przyrodnicze i kulturowe atuty obszaru
	A.2.8	<ul style="list-style-type: none"> Znaczny potencjał w zakresie rozwoju funkcji rolniczej opartej o sektor spożywczy, w tym produkcję żywności ekologicznej.
B. Słabe strony	B.2.1	<ul style="list-style-type: none"> Wyraźne pogorszenie się sytuacji ekonomicznej obszaru w 2020 r., w szczególności w zakresie lokalnego rynku pracy, co było skutkiem pandemii COVID-19.
	B.2.2	<ul style="list-style-type: none"> Relatywnie niski poziom aktywności ekonomicznej ludności.
	B.2.3	<ul style="list-style-type: none"> Koncentracja miejsc pracy w ośrodkach powiatowych i ich strefach podmiejskich oraz niski poziom aktywności ekonomicznej ludności na obszarach wiejskich.
	B.2.4	<ul style="list-style-type: none"> Relatywnie wysoki poziom bezrobocia względem średniej dla województwa, zwłaszcza wśród kobiet i ludności powyżej 50 roku życia.
	B.2.5	<ul style="list-style-type: none"> Relatywnie niski potencjał gospodarczy, wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców.
	B.2.6	<ul style="list-style-type: none"> Występowanie dysproporcji w zakresie potencjału gospodarczego między miastami a obszarami wiejskimi.
	B.2.7	<ul style="list-style-type: none"> Wyraźny spadek liczby podmiotów handlowych.
	B.2.8	<ul style="list-style-type: none"> Deficyt innowacyjnych technologii produkcyjnych w przedsiębiorstwach.
	B.2.9	<ul style="list-style-type: none"> Niski i silnie zróżnicowany przestrzennie poziom przedsiębiorczości, a także niewielka liczba podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym.

	NR	ZAGADNIENIE
	B.2.10	<ul style="list-style-type: none"> • Relatywnie niski i silnie zróżnicowany przestrzennie poziom rozwoju funkcji turystycznej, zwłaszcza w obliczu znacznego potencjału turystycznego obszaru.
3. Sfera przestrzenna i środowisko		
A. Mocne strony	A.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Duży udział terenów niezurbanizowanych, terenów zielonych i otwartych.
	A.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich.
	A.3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Duża gęstość sieci drogowej oraz dobra dostępność węzłów dróg ekspresowych dla większości obszaru.
	A.3.4	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra dostępność transportowa do ośrodków miejskich.
	A.3.5	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra dostępność linii kolejowych w największych miastach.
	A.3.6	<ul style="list-style-type: none"> • Stale rosnące wyposażenie infrastruktury kolejowej.
	A.3.7	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie walory obszarów przyrodniczych objętych ochroną.
	A.3.8	<ul style="list-style-type: none"> • Duże zróżnicowanie krajobrazowe i środowiskowe.
	A.3.9	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki stopień zwodociągowania.
	A.3.10	<ul style="list-style-type: none"> • Duży procent korzystających z sieci gazowej w miastach.
	A.3.11	<ul style="list-style-type: none"> • Silne powiązania funkcjonalne gmin o charakterze społecznym, gospodarczym i środowiskowym.
	A.3.12	<ul style="list-style-type: none"> • Zaawansowane procesy rewitalizacji obszarów miejskich.
	A.3.13	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjał do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii.
	A.3.14	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost wartości wskaźnika „<i>odpady komunalne zebrane w ciągu roku z gospodarstw domowych na mieszkańca</i>”.
	A.3.15	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata oferta atrakcji turystycznych i kulturalnych obszaru.
	A.3.16	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrastający popyt na usługi rekreacyjno-wypoczynkowe i tzw. gospodarki czasu wolnego
B. Słabe strony	B.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Duże rozproszenie i rozdrobnienie terenów zurbanizowanych powodujące wysokie koszty usług publicznych oraz budowy i eksploatacji infrastruktury technicznej.
	B.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Duże potrzeby w zakresie rekultywacji terenów o charakterze przemysłowym.
	B.3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Duże potrzeby w zakresie dostosowania i kształtowania terenów publicznych.
	B.3.4	<ul style="list-style-type: none"> • Duże potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych i mieszkalnych.
	B.3.5	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie i stale rosnące obciążenia ruchem dróg, w szczególności wojewódzkich i powiatowych.
	B.3.6	<ul style="list-style-type: none"> • Brak infrastruktury i oferty zintegrowanego transportu zbiorowego w strukturach aglomeracji.
	B.3.7	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan techniczny infrastruktury stacyjnej i przystankowej
	B.3.8	<ul style="list-style-type: none"> • Niski udział transportu zbiorowego w transporcie ogółem, silna dominacja transportu samochodowego.
	B.3.9	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom wyposażenia w zakresie rozwoju elektromobilności, transportu niskoemisyjnego.
	B.3.10	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan taboru autobusowego, szczególnie dla obsługi powiązań ponadlokalnych.
	B.3.11	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wystarczającej infrastruktury pieszo/rowerowej wspierającej mobilność mieszkańców.
	B.3.12	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająca ilość węzłów przesiadkowych transportu zbiorowego oraz infrastruktury powiązanej pieszej, rowerowej.
	B.3.13	<ul style="list-style-type: none"> • Duża powierzchnia całkowita obszarów objętych ochroną prawną stanowiąc w obecnym systemie prawnym ograniczenie dla rozwoju gospodarczego.
	B.3.14	<ul style="list-style-type: none"> • Zła średnioroczna jakość powietrza spowodowana niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym.

	NR	ZAGADNIENIE
	B.3.15	<ul style="list-style-type: none"> • Duże potrzeby w zakresie modernizacji infrastruktury technicznej.
	B.3.16	<ul style="list-style-type: none"> • Brak systemów zarządzania infrastrukturą krytyczną (sieci ciepłownicze, elektryczne, wod.-kan., oświetlenie).
	B.3.17	<ul style="list-style-type: none"> • Występowanie w niektórych gminach wyczerpania zdolności produkcyjnych infrastruktury wodociągowej.
	B.3.16	<ul style="list-style-type: none"> • Okresowe braki wody w okresach bezopadowych i wysokiej temperatury.
	B.3.17	<ul style="list-style-type: none"> • Niski udział energii wytwarzanej z OZE.
	B.3.18	<ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowany dostęp do infr. jednostek kultury (słabszy szczególnie na terenach wiejskich) oraz punktowa dekapitalizacji szczególnie istotnych dla Aglomeracji Wałbrzyskiej obiektów infrastruktury.
	B.3.19	<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030.
	B.3.20	<ul style="list-style-type: none"> • Duże dysproporcje w zakresie korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem oraz znacząca liczba gmin o niskiej wartości wskaźnika (poniżej 50%).
	B.3.21	<ul style="list-style-type: none"> • Duże potrzeby w zakresie odprowadzania i retencjonowania wody deszczowej.
	B.3.22	<ul style="list-style-type: none"> • Zdekapitalizowana infrastruktura gospodarki odpadami oraz duże potrzeby inwestycyjne JST w tym zakresie.
	B.3.23	<ul style="list-style-type: none"> • Duże potrzeby w zakresie remontów budynków publicznych i mieszkalnych.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Analiza szans (C) i zagrożeń (D) w ujęciu zintegrowanym dla obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej³

	NR	ZAGADNIENIE
C. Szanse	C.1	<ul style="list-style-type: none"> • Renta położenia (przy granicy z Republiką Czeską, w pobliżu granicy z Niemcami oraz na obszarze Sudetów Środkowych i Przedgórze Sudeckiego).
	C.2	<ul style="list-style-type: none"> • Polityka regionalna, skoncentrowana na wzmacnianiu tożsamości regionalnej i lokalnej, wpływająca na intensywność ruchu migracyjnego.
	C.3	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca samorządów lokalnych (gminnych i powiatowych) na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej na rzecz realizacji zintegrowanych i ponadlokalnych inwestycji i projektów.
	C.4	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost znaczenia związków terytorialnych w europejskiej i krajowej polityce rozwoju, wyrażony poprzez alokację środków finansowych na rozwój obszarów funkcjonalnych.
	C.5	<ul style="list-style-type: none"> • Sprzyjająca polityka krajowa w zakresie rewitalizacji miast, a także rozwoju miast małych.
	C.6	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych, skutkujący zmianą stylu życia i modelu świadczenia pracy (m.in. e-learning, e-governance, praca zdalna).
	C.7	<ul style="list-style-type: none"> • Dostępność środków finansowych Unii Europejskiej na programy ekonomii społecznej i przeciwdziałaniu wykluczeniom społecznym.
	C.8	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost koncentracji procesów gospodarczych w obszarach metropolitalnych i aglomeracjach.
	C.9	<ul style="list-style-type: none"> • Intensyfikacja inwestycji zagranicznych i centralnych.

³ Ze względu na globalny charakter poszczególnych czynników egzogenicznych (szans i zagrożeń), a także szerokie spectrum ich oddziaływania nie dokonano analizy wpływu poszczególnych czynników na wydzielone sfery tematyczne.

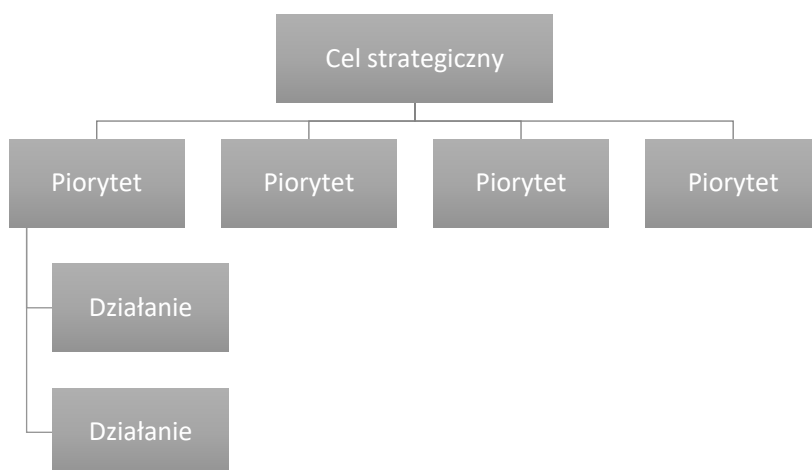
	NR	ZAGADNIENIE
	C.10	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój społeczeństwa informacyjnego i dynamiczny rozwój branż, bazujących na wiedzy, a także wzrastający popyt na produkty tzw. przemysłów kreatywnych.
	C.11	<ul style="list-style-type: none"> • Przyspieszenie procesów restrukturyzacji obszarów wiejskich i rolnictwa.
	C.12	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój sektora usług (zwłaszcza w obszarach wiejskich).
	C.13	<ul style="list-style-type: none"> • Bliskie sąsiedztwo obszarów chronionych tworzących unikatowy krajobraz dla mieszkańców regionu, pełniących funkcje wypoczynkowe i rekreacyjne.
	C.14	<ul style="list-style-type: none"> • Integracja i rozwój systemów transportowych, ukierunkowanych na zwiększenie dostępności komunikacyjnej obszaru.
	C.15	<ul style="list-style-type: none"> • Priorytety w zakresie wspierania zintegrowanych inwestycji transportowych na poziomie UE i poziomie krajowym, m.in. rozbudowa systemu kolei dużych prędkości oraz systemu autostrad i dróg ekspresowych.
D. Zagrożenia	D.1	<ul style="list-style-type: none"> • Pogłębiające się megatrendy demograficzne w Europie i w Polsce, w szczególności starzenie się społeczeństwa i migracje zarobkowe.
	D.2	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pogłębienia się polaryzacji między obszarami metropolitalnymi a innymi obszarami.
	D.3	<ul style="list-style-type: none"> • Odptyw mieszkańców i działalności gospodarczej do innych obszarów.
	D.4	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie mobilności ludzi w okresie i po pandemii COVID-19.
	D.5	<ul style="list-style-type: none"> • Niedoprecyzowane krajowe regulacje prawne w zakresie planowania przestrzennego w szczególności w aspekcie koordynacji planowania na obszarach funkcjonalnych.
	D.6	<ul style="list-style-type: none"> • Malejące poczucie bezpieczeństwa i wzrastający stres cywilizacyjny mieszkańców obszarów miejskich.
	D.7	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnące rozwarstwienie społeczeństwa.
	D.8	<ul style="list-style-type: none"> • Niestabilność globalnego, europejskiego i krajowego otoczenia dla gospodarki (wahania koniunktury gospodarczej), wynikająca ze zmiennej i nieprzewidywalnej sytuacji związanej z pandemią COVID-19.
	D.9	<ul style="list-style-type: none"> • Słabość ogólnokrajowego systemu szkolnictwa zawodowego, powodująca niedopasowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy.
	D.10	<ul style="list-style-type: none"> • Duża przewaga konkurencyjna rynku pracy w krajach wysokorozwiniętych.
	D.11	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencja ze strony innych obszarów w przyciąganiu inwestorów i pozyskiwaniu wykwalifikowanych pracowników.
	D.12	<ul style="list-style-type: none"> • Brak spójnej polityki wspierania przedsięwzięć innowacyjnych i krajowych instrumentów finansowych wspierania podejmowanego „ryzyka innowacji”.
	D.13	<ul style="list-style-type: none"> • Wolne tempo przemian gospodarczych na obszarach wiejskich, niesprzyjające podejmowaniu innowacyjnych przedsięwzięć.
	D.14	<ul style="list-style-type: none"> • Nadmierna antropopresja, związana z wysokim poziomem urbanizacji.
	D.15	<ul style="list-style-type: none"> • Obciążenie układu komunikacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej w związku ze znacznym nasileniem ruchu kołowego i kolejowego z otoczenia do Aglomeracji Wałbrzyskiej.
	D.16	<ul style="list-style-type: none"> • Dezintegracja współpracy samorządów Aglomeracji Wałbrzyskiej wynikająca z czynników zewnętrznych.
	D.17	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnąca biurokratyzacja życia gospodarczego i społecznego.
	D.18	<ul style="list-style-type: none"> • Spowolnienie transformacji energetycznej budynków w wyniku narastającego kryzysu energetycznego i wysokich kosztów energii.

Źródło: opracowanie własne.

4 CELE, JAKIE MAJĄ BYĆ ZREALIZOWANE W RAMACH ZIT AW, ZE WSKAZANIEM WYKORZYSTANEGO PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO, OCZEKIWANYCH WSKAŹNIKÓW REZULTATU I PRODUKTU POWIĄZANE Z REALIZACJĄ WŁAŚCIWEGO PROGRAMU

WPROWADZENIE

Interwencja realizowana będzie poprzez zintegrowane podejście do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjałów według następującej logiki:

Poniżej zaprezentowano układ priorytetów i działań, których wdrożenie prowadzić będzie do realizacji celu strategicznego „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027”. W tym miejscu należy podkreślić, że wybór priorytetów i działań wynika z przeprowadzonej diagnozy sytuacji (Zał. nr 4) i nawiązuje do logiki interwencji wskazanej w „Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.” jak również działań jakie Instytucje Zarządzające FEDS 2021-2027 i Feniks 2021-2027 delegowały do realizacji w ramach Strategii ZIT AW.

Działania, które zostały opisane literą **F** w numeracji nazwy działania będą współfinansowane ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej w ramach programów Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 lub programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 np. „Działanie Strategii ZIT AW pn. **F2.1**. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych” będzie współfinansowane ze środków FEDS 2021-2027.

Realizacja pozostałych działań (nie oznaczonych w numeracji literą **F**) uzależniona będzie od udostępnienia Aglomeracji Wałbrzyskiej dodatkowej alokacji pochodzącej z budżetu Unii Europejskiej lub środków krajowych przez podmioty dysponujące tymi zasobami. Zakłada się również możliwość pozyskiwania finansowania wdrażania niniejszej Strategii przez beneficjentów z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej w otwartych procedurach konkurencyjnych. Ze względu na brak możliwości oszacowania wartości potencjalnych dodatkowych zasobów oraz kierunków ich wydatkowania nie brano ich pod uwagę przy szacowaniu wartości docelowych wskaźników realizacji Strategii ZIT AW.

Poniżej zaprezentowano zestawienie priorytetów i działań Strategii ZIT AW, które zostały szczegółowo opisane w dalszej części niniejszego rozdziału.

Tabela 3. Zestawienie priorytetów i kierunków działań Strategii ZIT AW

Cel strategiczny	
Zintegrowana i nowoczesna Aglomeracja Wałbrzyska o zrównoważonej przestrzeni dającej podstawy do stabilnego i zgodnego z oczekiwaniami mieszkańców wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego	
Priorytet	Kierunek działania
Priorytet 1. Rozwój gospodarczy	<p>Działanie 1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki</p> <p>Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw</p>
Priorytet 2. Środowisko	<p>Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych</p> <p>Działanie F2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej</p> <p>Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej</p> <p>Działanie F2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii</p> <p>Działanie 2.5. Usprawnienie gospodarki odpadami</p> <p>Działanie 2.6. Rozwój budownictwa mieszkaniowego</p> <p>Działanie F2.7. Wzmocnienie różnorodności biologicznej i ochrona przyrody</p>
Priorytet 3. Transport	<p>Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych</p> <p>Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem</p>
Priorytet 4. Społeczeństwo	<p>Działanie F4.1. Przeciwdziałanie depopulacji poprzez rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych</p> <p>Działanie F4.2. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie</p> <p>Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz promocja profilaktyki i zdrowego trybu życia</p> <p>Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy</p> <p>Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa</p>
Priorytet 5. Rozwój terytorialny	<p>Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru</p> <p>Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej</p>

Źródło: opracowanie własne.

W opisie każdego Działania opisano:

- Logikę interwencji, wskazując potencjały i słabe strony Obszaru, które uzasadniają konieczność realizacji interwencji oraz rodzaje przedsięwzięć do realizacji.
- Wykorzystanie podejścia zintegrowanego poprzez wykazanie oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW
- Spodziewane efekty realizacji Działania wraz ze wskaźnikami monitoringu. Wskaźniki monitoringu zostały opisane w powiązaniu z właściwym Programem finansującym w przypadku tych działań, dla których IZ FEDS 2021 i/lub IZ Feniks 2021—2027 wskazały budżet do Strategii ZIT AW.
- Zgodność z postanowieniami: Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030 oraz Programów FEDS 2021-2027 i Feniks 2021-2027.
- Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania w przypadku tych Działań, dla których IZ FEDS 2021 i/lub IZ Feniks 2021—2027 wskazały budżet do Strategii ZIT AW.

Ponadto w Tabeli 5. Matryca powiązania projektów w poszczególnych Priorytetach i Działaniach Strategii ZIT AW (Załącznik nr 1) zaprezentowano również oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW tj. podejście zintegrowane.

CEL STRATEGICZNY

*Zintegrowana i nowoczesna Aglomeracja Wałbrzyska
o zrównoważonej przestrzeni dającej podstawy do stabilnego i zgodnego
z oczekiwaniami mieszkańców wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego*

Jak wykazała Diagnoza na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej zachodzą pozytywne zmiany w sferze gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Jednak zmiany te następują zbyt wolno w stosunku do oczekiwań mieszkańców i władz lokalnych oraz wyzwań przyszłości. Przyczyn niniejszego stanu upatrywać należy w licznie zdiagnozowanych barierach, które spowalniają rozwój Aglomeracji oraz uniemożliwiają pełne wykorzystanie jej endogennego potencjału. Ponadto sama „Aglomeracja Wałbrzyska” nadal jest silnie zróżnicowana wewnątrz pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. W rezultacie zarówno mieszkańcy, jak i przedsiębiorcy i odwiedzający mają niejednokrotnie problem z dostępem do wysokiej jakości infrastruktury gospodarczej, społecznej i środowiskowej oraz do usług publicznych i społecznych.

Sytuacja powyższa musi ulec zmianie. W tym celu podjęte zostaną zintegrowane działania zmierzające do zapewnienia Aglomeracji Wałbrzyskiej trwałego wzrostu gospodarczego, którego beneficjentami będą wszyscy jej mieszkańcy.

Sukces gospodarczy osiągnięty zostanie w wyniku podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej Obszaru oraz wzmocnienia konkurencyjności i innowacyjności lokalnych firm. W tym celu prowadzone będą m.in. działania zmierzające do wzmocnienia współpracy przedsiębiorstw z uczelniami i jednostkami badawczymi.

Przyspieszenie wzrostu gospodarczego odbywać się będzie z poszanowaniem zasad rozwoju zrównoważonego. Pozytywnym zmianom środowiskowym sprzyjać będą również działania zmierzające do transformacji energetycznej Obszaru, poprawy efektywności energetycznej budynków i budowli oraz wymiany taboru autobusowego na zero lub niskoemisyjny. W trosce o środowisko naturalne realizowane będą także inwestycje związane z rozwojem infrastruktury oraz działania usprawniające gospodarkę odpadami oraz zachowujące bioróżnorodność Obszaru i chroniące miejsca o szczególnych walorach przyrodniczych.

Rozwojowi społeczno-gospodarczemu Aglomeracji Wałbrzyskiej sprzyjać będzie również rozbudowana i zmodernizowana infrastruktura drogowa i kolejowa obejmująca także drogi dla rowerów.

Jak wynika z Diagnozy „Aglomeracja Wałbrzyska” staje przed wyzwaniem związanym z zachodzącymi negatywnymi zmianami demograficznymi. Zahamowanie, a następnie odwrócenie powyższych trendów wymaga podjęcia skoordynowanych działań zmierzających do rozbudowy i modernizacji infrastruktury społecznej oraz rozwoju nowoczesnych i wysokiej jakości usług, w tym wychowawczych, edukacyjnych, opiekuńczych, zdrowotnych i kulturalnych. Podejmowane będą także działania zmierzające do aktywizacji lokalnego rynku pracy. Wszystkie ww. działania sprzyjać będą włączeniu społecznemu oraz ograniczą widoczną nadal sferę ubóstwa.

Pozytywnie na jakość życia mieszkańców wpływać będą inwestycje zmierzające do poprawy spójności, jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej. Prowadzone dot. jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej dodatkowo sprzyjać będą podniesieniu atrakcyjności turystycznej Obszaru. Docelowo wzmocniony w wyniku podejmowanych w ramach niniejszego dokumentu działań sektor turystyczny będzie jednym z filarów trwałego rozwoju Aglomeracji.

PRIORYTET 1. ROZWÓJ GOSPODARCZY

Silna i konkurencyjna gospodarka jest fundamentem trwałego rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz gwarantem realizacji przyjętych działań w pozostałych sferach.

Jak wykazała Diagnoza na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej zachodzą pozytywne zmiany gospodarcze, co wpłynęło na zwiększenie liczby pracujących oraz spadek bezrobocia. Niestety wskutek pandemii sytuacja gospodarcza Obszaru uległa pogorszeniu. Dodatkowo widoczne jest silne zróżnicowanie potencjału gospodarczego Aglomeracji. Potencjał ten koncentruje się przeważnie w miastach oraz strefach podmiejskich, podczas gdy aktywność ekonomiczna na obszarach wiejskich pozostaje niska.

W rezultacie potencjał gospodarczy Aglomeracji Wałbrzyskiej jest niezadowalający. Wpływ na to może mieć nieadekwatna do potencjału atrakcyjność inwestycyjna Obszaru oraz relatywnie niska innowacyjność lokalnych firm.

Sytuacja powyższa musi ulec zmianie. Należy wzmocnić potencjał gospodarczy Aglomeracji poprzez podniesienie jej atrakcyjności inwestycyjnej oraz wsparcie dla lokalnej przedsiębiorczości. Służyć temu będzie m.in. rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość oraz ułatwienie dostępu do usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (IOB). Warto przy tym podkreślić, że trwały rozwój gospodarczy Obszaru wymaga zarówno wzmocnienia potencjału miast, jak i przełamania barier w przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Konieczna jest także poprawa przepływu informacji i technologii pomiędzy przedsiębiorcami a uczelniami, powinno to wzmocnić potencjał innowacyjny miejscowych firm.

Barierą spowalniającą rozwój Aglomeracji Wałbrzyskiej jest także niedostateczna jakość i wydajność usług administracji publicznej świadczonych z wykorzystaniem Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych, a także występowanie obszarów wykluczenia informacyjnego, np. w grupie osób starszych. W związku z powyższym należy wdrażać działania zmierzające do zwiększania zakresu świadczonych e-usług.

DZIAŁANIE 1.1. WSPÓŁPRACA SEKTORA BIZNESU Z SEKTOREM NAUKI

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Wzrost liczby podmiotów gospodarczych, co przyczyniło się do wzmocnienia potencjału gospodarczego obszaru.*
- *Wzrost udziału podmiotów przemysłowych i z zakresu usług otoczenia biznesu.*
- *Deficyt innowacyjnych technologii produkcyjnych w przedsiębiorstwach*
- *Niski wskaźnik innowacyjności firm*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z Diagnozy, na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy związane z niezadowalającym poziomem innowacyjności przedsiębiorstw zlokalizowanych na jej obszarze. Stwierdzenia te znajdują odzwierciedlenie również w innych dokumentach. Jak wynika ze Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem kształtował się na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. na poziomie 5,0% i był niższy od średniej dla województwa dolnośląskiego wynoszącej 6,4%.

Mając powyższe na uwadze należy dążyć do wzrostu innowacyjności lokalnych firm. Wymaga to wzmocnienia współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki. Współpraca ta powinna odbywać się zarówno z uczelniami funkcjonującymi na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej, jak i z jednostkami zlokalizowanymi poza nią. Współpraca niniejsza powinna skutkować transferem technologii z uczelni do przedsiębiorstw.

Pamiętając, że na sytuację gospodarczą wpływa nie tylko liczba podmiotów gospodarczych, ale także ich zdolność do współpracy, wskazane jest prowadzenie działań zmierzających do zacieśniania współpracy pomiędzy przedsiębiorcami. Przykładem dobrych praktyk może być tworzenie sieci współpracy/klastrów obejmujących przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu oraz placówki naukowo-badawcze.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.⁴

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw

⁴ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Niniejsze działanie jest spójne z działaniem zmierzającym do rozwoju przedsiębiorstw. Aktualnie rozwój przedsiębiorstw oparty na tradycyjnych czynnikach takich jak tania siła robocza dobiega końca. W rezultacie zarówno rozwój przedsiębiorstw, jak i całego obszaru Aglomeracji wymaga wzrostu innowacyjności firm.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze gospodarczej. Wzrośnie liczba firm z sektora kreatywnego. Poprawie ulegnie również współpraca przedsiębiorstw z uczelniami, w wyniku czego nastąpi transfer nowych technologii do gospodarki. Powstaną także klastry, w skład których wejdą przedsiębiorstwa i uczelnie.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.1. Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów Cel operacyjny 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki Cel operacyjny 1.3. Wzmacnianie innowacyjności, w tym eko innowacyjności regionu	Priorytet 1.1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	RSO1.1. Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	Nie dot.

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

DZIAŁANIE 1.2. TWORZENIE ATRAKCYJNYCH WARUNKÓW INWESTOWANIA I ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Wzrost udziału podmiotów przemysłowych i z zakresu usług otoczenia biznesu.*
- *Występowanie licznych Instytucji Otoczenia Biznesu oraz organizacji zrzeszających przedsiębiorców.*
- *Wyraźne pogorszenie się sytuacji ekonomicznej obszaru w 2020 r., w szczególności w zakresie lokalnego rynku pracy, co było skutkiem pandemii COVID-19*
- *Relatywnie niski poziom aktywności ekonomicznej ludności*
- *Koncentracja miejsc pracy w ośrodkach powiatowych i ich strefach podmiejskich oraz niski poziom aktywności ekonomicznej ludności na obszarach wiejskich*
- *Relatywnie niski potencjał gospodarczy, wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców*
- *Niski i silnie zróżnicowany przestrzennie poziom przedsiębiorczości, a także niewielka liczba podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Z przeprowadzonej Diagnozy wynika, że obszar Aglomeracji Wałbrzyskiej nadal zmagają się z problemami gospodarczymi, które nasiliły się w czasie pandemii. Szczególnie widoczny jest, niezadowolający (na tle regionu i „Aglomeracji Jeleniogórskiej”) potencjał gospodarczy obszaru wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Jak wynika z Diagnozy w 2020 r. przedmiotowy wskaźnik kształtował się na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej na poziomie 121,0. W analogicznym okresie wartość niniejszego wskaźnika dla Dolnego Śląska wynosiła 137,0 a dla „Aglomeracji Jeleniogórskiej” 146,0. Dodatkowo obszar Aglomeracji Wałbrzyskiej pod względem potencjału gospodarczego jest silnie zróżnicowany. Najwyższą liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wyróżniły się miasta: Szczawno-Zdrój (198), Świdnica (153), Jawor (128), Wałbrzych i Kamienna Góra (126), natomiast najniższą wartość wskaźnik przyjmował w gminach wiejskich: Nowa Ruda (79), Dobromierz (84) i Czarny Bór (90). Należy również zaznaczyć, że obszar Aglomeracji zmagają się także z problemem relatywnie niskiej aktywności ekonomicznej ludności. W 2020 r. wartość wskaźnika „pracujący na 100 mieszkańców” wynosiła w Aglomeracji Wałbrzyskiej 35,7 podczas gdy średnia regionalna kształtowała się na poziomie 46,8.

Mając na uwadze zdiagnozowane problemy, spowalniające rozwój gospodarczy Aglomeracji Wałbrzyskiej należy podjąć skoordynowane działania zmierzające do wzmocnienia jej potencjału gospodarczego. W tym celu, powinno się dążyć do realizacji inwestycji zmierzających do poprawy atrakcyjności inwestycyjnej Aglomeracji oraz rozwoju przedsiębiorczości na jej obszarze.

Pamiętając o zróżnicowanym przestrzennie poziomie rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej podejmowane działania winny nie tylko wzmacniać potencjał miast (ośrodków wzrostu gospodarczego), ale również przełamywać bariery w przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Osiągnięcie założonego celu wymaga podjęcia szeregu działań, w tym m.in.:

- dostarczenia nowych (uzbrojonych) oraz uzbrojenia istniejących terenów inwestycyjnych, w miejscach, gdzie występują deficyty,
- rozwijania infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość, takiej jak inkubatory przedsiębiorczości, parki przemysłowe, parki technologiczne,

- wzmocnienia istniejących Instytucji Otoczenia Biznesu, które wspierają przedsiębiorstwa poprzez m.in. pomoc doradczą i szkoleniową.

Na całym obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej należy wspierać powstawanie i rozwój przedsiębiorstw, tworzonych zarówno przez inwestorów zewnętrznych, jak i przez mieszkańców wykorzystujących endogenne potencjał Obszaru.

Pamiętając, że nowo tworzone przedsiębiorstwa (zwłaszcza MŚP) narażone są na duże ryzyko niepowodzenia rynkowego, należy szczególnie wspierać działania na etapie inkubacji i preinkubacji firm. Pomoc ta może przyjmować różne formy, np. udostępnienie powierzchni, czy też zapewnienie podstawowych usług doradczych z zakresu: planowania działalności gospodarczej, zarządzania i marketingu.

Wzmocnienie przedsiębiorczości wśród mieszkańców wymaga także inwestycji związanych z tworzeniem nowoczesnych inkubatorów przedsiębiorczości. W inkubatorach tych miałyby się lokować przedsiębiorstwa typu start-up oraz spółki spin-off i spin-out.

Wzrostowi konkurencyjności i innowacyjności Aglomeracji Wałbrzyskiej sprzyjałaby także budowa/rozbudowa parków technologicznych i przemysłowych. W parkach tych w pierwszej kolejności winny lokować się przedsiębiorstwa, które w sposób innowacyjny korzystają z endogenne potencjału Obszaru.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływanie interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.⁵

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw	Działanie 1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z rozwojem współpracy sektora biznesu z sektorem nauki, a także działań zmierzających do aktywizacji lokalnego rynku pracy oraz promujących włączenie społeczne i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa.

Rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz parków technologicznych i przemysłowych wiąże się ze wzrostem innowacyjności firm, w tym w wyniku poprawy współpracy przedsiębiorców z uczelniami.

⁵ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Jednocześnie inkubatory i parki oferujące nie tylko powierzchnię, ale również usługi z zakresu wspierania przedsiębiorczości winny stać się miejscem, w którym komercjalizowane będą wyniki badań naukowych.

Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej Aglomeracji oraz wsparcie oferowane przedsiębiorstwom powinno skutkować wzrostem liczby i wartości inwestycji oraz poprawą przedsiębiorczości mieszkańców, co z kolei winno doprowadzić do aktywizacji lokalnego rynku pracy.

Należy również podkreślić, że adresatem wsparcia w ramach niniejszego działania będą również podmioty ekonomii społecznej, działające na rzecz grup zagrożonych marginalizacją.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej. Wzrost liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej nie tylko wzmocni pozycję gospodarczą Obszaru, ale również doprowadzi do wzrostu aktywności ekonomicznej mieszkańców. Rozwój gospodarczy sprzyjać będzie także ograniczeniu sfery ubóstwa mieszkańców. Nie można również zapominać, że dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy winien korzystnie wpłynąć na sytuację demograficzną Aglomeracji Wałbrzyskiej.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw	<p>Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu</p> <p>Cel operacyjny 1.1. Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów</p> <p>Cel operacyjny 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki</p> <p>Cel operacyjny 1.3. Wzmacnianie</p>	Priorytet 1.1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	<p>RSO1.1. Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii (EFRR)</p> <p>RSO1.3. Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne (EFRR)</p>	Nie dot.

	innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności regionu			
--	--	--	--	--

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

PRIORYTET 2. ŚRODOWISKO

Stan środowiska naturalnego rzutuje zarówno na decyzje o wyborze obszaru jako miejsca do życia, jak i na jego atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną. Ochrona środowiska i kształtowanie warunków przyjaznych człowiekowi do życia stanowi także fundament Europejskiego Zielonego Ładu. Niestety, „Aglomeracja Wałbrzyska” nadal zmagają się z problemami związanymi ze stanem środowiska naturalnego.

Jak wykazała Diagnoza na obszarze Aglomeracji mamy do czynienia z niezadowalającą średnioroczną jakością powietrza spowodowaną niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym. Dlatego też należy zintensyfikować działania zmierzające do eliminacji niskiej emisji, m.in. poprzez poprawę efektywności energetycznej budynków i infrastruktury, budowę nowych energooszczędnych mieszkań, wymianę taboru autobusowego na niskoemisyjny lub zeroemisyjny oraz tworzenie warunków do zamiany samochodów osobowych na bardziej przyjazne dla środowiska środki transportu.

Poprawie stanu środowiska naturalnego sprzyjać będzie również transformacja energetyczna Obszaru. W tym celu należy wspierać i rozwijać produkcję magazynowanie i dystrybucję energii pochodzącej z OZE. Działania takie wzmocnią bezpieczeństwo energetyczne Obszaru oraz zwiększą jego samowystarczalność energetyczną.

Pozytywnie na stan środowiska naturalnego wpłynąć może także rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury. Rozwój niniejszej infrastruktury jest szczególnie istotny w kontekście zachodzących negatywnych zmian klimatycznych. Równocześnie wspierane będą działania związane z wykorzystaniem potencjału Aglomeracji związanego z występowaniem obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych. Ochrona i wspieranie różnorodności biologicznej nie tylko pozytywnie wpłyną na stan środowiska naturalnego, ale także wzmocnią długookresowy potencjał turystyczny Aglomeracji.

Na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej widoczne są również, braki w zakresie infrastruktury ochrony środowiska. Problemem są dysproporcje w zakresie dostępności do sieci kanalizacyjnej. Zauważalne są także problemy z dostępnością do wody oraz punktowe deficyty infrastruktury związanej z gospodarowaniem odpadami. Sytuacja powyższa wymaga sanacji. Konieczne będzie podjęcie wielokierunkowych inwestycji związanych z budową i modernizacją infrastruktury oraz wzmocnieniem kluczowych usług związanych ze środowiskiem.

DZIAŁANIE F2.1. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ I BUDYNKÓW MIESZKALNYCH

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Duży procent korzystających z sieci gazowej w miastach.*
- *Potencjał do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii.*
- *Duże potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych i mieszkalnych*
- *Duże rozproszenie i rozdrobnienie terenów zurbanizowanych powodujące wysokie koszty usług publicznych oraz budowy i eksploatacji infrastruktury technicznej.*
- *Zła średnioroczna jakość powietrza spowodowana niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym*
- *Duże potrzeby w zakresie modernizacji infrastruktury technicznej*
- *Niski udział energii wytwarzanej z OZE*
- *Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z Diagnozy, na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy z jakością powietrza. Widoczne są przekroczenia poziomów dopuszczalnych: dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀. Niezadowalająca średnioroczna jakość powietrza spowodowana jest m.in. niską emisją ze źródeł kominowych oraz wysoką energochłonnością budynków publicznych i mieszkalnych. Z przeprowadzonej Diagnozy wynika, że na analizowanym obszarze zlokalizowanych było 342 budynków publicznych i 10.174 budynków mieszkalnych wymagających termomodernizacji.

W celu minimalizacji wyżej opisanych problemów należy podjąć działania związane z poprawą efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i mieszkaniowej. Wspierane będą działania zmierzające do zmniejszenia energochłonności budynków publicznych oraz mieszkalnych poprzez kompleksowe termomodernizacje uwzględniające wymianę źródeł ciepła z preferencją dla wykorzystujących Odnawialne Źródła Energii.

W przypadku termomodernizacji budynków mieszkalnych, ze względu efekt synergii i skalę oddziaływania, preferencje powinny dotyczyć zabudowy wielorodzinnej oraz skoordynowanego projektu wdrażanego w skali całej Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Należy również dążyć do modernizacji oświetlenia miejsc publicznych na energooszczędne wraz z zastosowaniem inteligentnych systemów zarządzania energią.

Ponadto, w miarę zdiagnozowanych potrzeb powinno się budować nowe, energooszczędne budynki użyteczności publicznej które będą mogły również pełnić funkcję demonstracyjną.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została

uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.⁶

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych	Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru Działanie F5.2. Poprawa bezpieczeństwa i jakości środowiska zamieszkania

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi ze wzmocnieniem atrakcyjności turystycznej Aglomeracji oraz poprawą bezpieczeństwa i jakości środowiska zamieszkania. Poprawa efektywności energetycznej budynków i mieszkań sprzyjać będzie poprawie jakości powietrza. Jakość powietrza jest czynnikiem ważnym z punktu widzenia rozwoju turystyki i atrakcyjności Obszaru, jako miejsca do życia. Dodatkowo termomodernizacja budynków winna podnieść ich atrakcyjność wizualną, co także powinno wzmocnić potencjał turystyczny Obszaru oraz uczynić z niego miejsce atrakcyjne do zamieszkania.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą zarówno w sferze technicznej, jak i środowiskowej i społecznej. Zmniejszenie energochłonności infrastruktury publicznej i mieszkaniowej pozytywnie wpłynie na stan środowiska naturalnego na obszarze objętym interwencją. To z kolei podniesie atrakcyjność turystyczną obszaru i pozwoli w większym niż obecnie stopniu wykorzystać jego turystyczny potencjał. Równocześnie poprawa efektywności budynków doprowadzi do zmniejszenia kosztów ich eksploatacji, co pozytywnie wpłynie nie tylko na budżety JST, ale również budżety mieszkańców przyczyniając się do zmniejszenia zjawiska ubóstwa energetycznego. Działania te ostatecznie doprowadzą do podniesienia jakości życia mieszkańców, co powinno ograniczyć negatywne zjawiska demograficzne.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej	lokale mieszkalne	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej	metry kwadratowe	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1

⁶ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Wskaźnik rezultatu	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	MWh/rok	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu dwutlenku węgla/rok	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych	Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu środowiska	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych (EFRR) JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko... (FST)	EFRR/FS.CP2.I Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F2.1 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cele szczegółowe RSO2.1 i JSO8.1, kody interwencji:

- 042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych do celów efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej,
- 044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające,
- 045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej.

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

DZIAŁANIE F2.2. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI I STANU TECHNICZNEGO URZĄDZEŃ INFRASTRUKTURY WODNO-KANALIZACYJNEJ

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich.*
- *Wysoki stopień zwodociągowania*
- *Duże rozproszenie i rozdrobnienie terenów zurbanizowanych powodujące wysokie koszty usług publicznych oraz budowy i eksploatacji infrastruktury technicznej*
- *Duże dysproporcje w zakresie korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem oraz znacząca liczba gmin o niskiej wartości wskaźnika (poniżej 50%)*
- *Duże potrzeby w zakresie modernizacji infrastruktury technicznej*
- *Występowanie w niektórych gminach wyczerpania zdolności produkcyjnych infrastruktury wodociągowej*
- *Okresowe braki wody w okresach bezopadowych i wysokiej temperatury*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Z przeprowadzonej Diagnozy wynika, że na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy z dostępnością do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Przynajmniej częściowo problemy te wynikają z górskiego położenia części gmin tworzących Aglomerację. Położenie to w połączeniu z rozproszeniem i rozdrobnieniem terenów zurbanizowanych powoduje, że na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej niejednokrotnie mamy do czynienia z wysokimi kosztami budowy i eksploatacji powyższej infrastruktury. W rezultacie, jak wynika z Diagnozy wartość wskaźnika „korzystający z instalacji kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem” wynosiła na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2020 r. 75,7% i kształtowała się poniżej średniej dla województwa dolnośląskiego (77,1%). Należy również podkreślić silne zróżnicowanie wewnątrz Aglomeracji w zakresie dostępności do przedmiotowej infrastruktury. Najmniejsze wartości w tym zakresie odnotowano w gminach: Nowa Ruda (20%), Stare Bogaczowice (21,1%), Świdnica (34,8%), Walim (38,7%). Dodatkowo z Diagnozy wynika także konieczność rozbudowy/modernizacji oczyszczalni w gminach: Mioszów, Świdnica, Mściwojów i Kamienna Góra (miasto). Na podstawie Diagnozy stwierdzić można również, że na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy z dostępnością do wody, co może zablokować rozwój budownictwa mieszkaniowego, a także stanowić barierę rozwoju firm.

Sytuacja powyższa musi ulec zmianie. Należy podjąć działania zmierzające do poprawy dostępności mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej do wody pitnej. Działanie te są szczególnie istotne w kontekście zachodzących zmian klimatu. Dlatego też należy prowadzić i wspierać inwestycje zmierzające do retencjonowania wody, pozyskania nowych ujęć wody oraz modernizacji i rozbudowy sieci wodociągowych. Konieczna będzie także modernizacja istniejących stacji uzdatniania wody, tak aby spełniały one standardy w zakresie zaspokajania potrzeby mieszkańców.

Jak już wspomniano na analizowanym terenie w dalszym ciągu występują obszary, na których brak jest dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej należy więc podjąć działania zmierzające do zmiany tej sytuacji. W tym zakresie należy realizować inwestycje związane z budową/modernizacją oczyszczalni ścieków oraz rozbudową i modernizacją sieci kanalizacyjnej. W miejscach, w których z przyczyn ekonomicznych rozbudowa sieci kanalizacyjnej jest nieuzasadniona konieczne jest wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.⁷

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw Działanie 2.6. Rozwój budownictwa mieszkaniowego Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej

Niniejsze działanie jest spójne z działaniami związanymi ze wzmocnieniem atrakcyjności turystycznej Aglomeracji, poprawą bezpieczeństwa i jakości środowiska zamieszkania oraz rozwojem budownictwa mieszkaniowego. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej sprzyjać będzie poprawie stanu środowiska naturalnego, co podniesie atrakcyjność Aglomeracji jako destynacji turystycznej oraz miejsca do życia. Dodatkowo zabezpieczenie dostępności do wody pitnej będzie istotnym czynnikiem korzystnie wpływającym nie tylko na jakość życia mieszkańców, ale również na ich bezpieczeństwo. Należy także podkreślić, że poprawa dostępności do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej powinna sprzyjać inwestycjom przedsiębiorców oraz tym związanym z rozwojem budownictwa mieszkaniowego zarówno jedno, jak i wielorodzinne.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze technicznej, środowiskowej i społecznej. Zwiększy się długość sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Powstaną nowe ujęcia wody, a istniejące w miarę potrzeb zostaną zmodernizowane. Zmodernizowane zostaną także oczyszczalnie ścieków. W rezultacie poprawa dostępności do sieci kanalizacyjnej pozytywnie wpłynie na stan środowiska naturalnego, co jest ważne z punktu widzenia rozwoju potencjału turystycznego Obszaru. Jednocześnie minimalizacji ulegną potencjalne niebezpieczeństwa dla środowiska naturalnego związane z nieszczelnością użytkowanych zbiorników bezodpływowych, czy też nielegalnym odprowadzaniem nieczystości. Dodatkowo poprawa dostępności do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej podniesie jakość życia mieszkańców Aglomeracji, a także podniesie jej atrakcyjność inwestycyjną dla firm i budownictwa mieszkaniowego.

⁷ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków	km	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	Równoważna liczba mieszkańców	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik rezultatu	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu środowiska Cel operacyjny 4.3. Ochrona przed klęskami żywiołowymi	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	FENX.01.03. Gospodarka wodno-ściekowa

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F2.2 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy RSO2.5., kod interwencji: 065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków. Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

DZIAŁANIE F2.3. REDUKCJA NISKIEJ EMISJI, POPRZEZ ROZWÓJ TRANSPORTU PUBLICZNEGO I INFRASTRUKTURY ROWEROWEJ

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich*
- *Dobra dostępność linii kolejowych w największych miastach*
- *Brak infrastruktury i oferty zintegrowanego transportu zbiorowego w strukturach aglomeracji*
- *Niski udział transportu zbiorowego w transporcie ogółem, silna dominacja transportu samochodowego*
- *Zły stan taboru autobusowego, szczególnie dla obsługi powiązań ponadlokalnych*
- *Brak wystarczającej infrastruktury rowerowej wspierającej mobilność mieszkańców*
- *Niewystarczająca ilość węzłów przesiadkowych transportu zbiorowego oraz infrastruktury powiązanej pieszej, rowerowej*
- *Zły stan techniczny infrastruktury stacyjnej i przystankowej*
- *Zła średnioroczna jakość powietrza spowodowana niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z przeprowadzonej Diagnozy, na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy z jakością powietrza. Źródło tych problemów, poza stanem technicznym budynków i infrastruktury, można odnaleźć w nieadekwatnym do potrzeb stanie oferty publicznego transportu zbiorowego oraz infrastruktury towarzyszącej.

Nadal, usługi te w dużej mierze realizowane są z wykorzystaniem tradycyjnego taboru (autobusy, busy) niedostosowanego do rosnących potrzeb środowiskowych i charakteryzującego się wysoką emisją spalin do środowiska. Dodatkowo oferta publicznego transportu zbiorowego nie odpowiada w pełni oczekiwaniom mieszkańców i zachęca do korzystania z samochodów osobowych. Zjawisko to dotyczy w szczególności przemieszczania się osób zamieszkujących tereny wiejskie i podmiejskie do miast, które oferują usługi społeczne i gospodarcze. Z tego powodu należy podjąć działania zmierzające do wymiany przestarzałego taboru transportu zbiorowego na nowy spełniający wymagania środowiska i oczekiwania mieszkańców. W tym kontekście należy również realizować zadania usprawniające transport i związane z infrastrukturą towarzyszącą np. P&R, węzły przesiadkowe, systemy ITS oraz ich integracja, rozwiązania IT, systemy sprzedaży biletów i informacji pasażerskiej itp.

Integratorami rozwoju systemu transportu publicznego w Aglomeracji Wałbrzyskiej powinny być miasta: Wałbrzych, Świdnica, Nowa Ruda, Kamienna Góra, Jawor. Dodatkowo konieczna będzie integracja samochodowego transportu publicznego z transportem kolejowym oraz współpraca z niepublicznymi przewoźnikami m.in. poprzez dostosowanie sieci i częstotliwości połączeń do oczekiwań mieszkańców.

Istotne znaczenie dla redukcji niskiej emisji, a jednocześnie dla poprawy spójności komunikacyjnej Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz bezpieczeństwa niechronionych użytkowników ruchu ma budowa dróg dla rowerów i ciągów pieszych i pieszo-rowerowych zarówno w miejscowościach, jak i łączących poszczególne miejscowości. Docelowo na analizowanym Obszarze powinien powstać spójny system dróg rowerowych. Inwestycjom tym powinny towarzyszyć działania związane z rozwojem infrastruktury poprawiającej jakość dróg rowerowych np.: stojaki na rowery oraz wiaty służące jako miejsca odpoczynku, itp. Całość działań na rzecz promocji nowoczesnej i niskoemisyjnej mobilności powinna wynikać

ze specjalistycznego dokumentu obejmującego cały Obszar. Dlatego też konieczne jest opracowanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej Aglomeracji Wałbrzyskiej.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.⁸

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej	Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z poprawą jakości środowiska naturalnego i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania oraz działaniami wzmacniającymi atrakcyjność turystyczną Obszaru. Dodatkowo budowa ścieżek rowerowych oraz rozwój transportu publicznego powinien przyczynić się do uelastycznienia lokalnego rynku pracy. Mieszkańcy uzyskają możliwość łatwiejszego i szybszego dotarcia do przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej. Przede wszystkim jednak podejmowane działania winny doprowadzić do redukcji niskiej emisji, co z kolei powinno pozytywnie wpłynąć na turystyczny potencjał Obszaru. Nowoczesny transport publiczny, wykorzystujący innowacyjne rozwiązania, a także rozwinięty system ścieżek rowerowych korzystnie wpłyną na bezpieczeństwo mieszkańców oraz jakość ich życia.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą przede wszystkim w sferze technicznej i środowiskowej i skutkować będzie redukcją emisji gazów cieplarnianych do środowiska. Niemniej jednak skala ich oddziaływania będzie szersza, gdyż pozytywnie wpłynie na funkcjonowanie rynku pracy, a tym samym skutki podejmowanych działań widoczne będą również w sferze społecznej i gospodarczej.

Budowa ścieżek rowerowych oraz wymiana taboru autobusowego pozytywnie wpłyną zarówno na stan środowiska naturalnego, jak i na dostępność zewnętrzną i wewnętrzną Obszaru. Pozwoli to w większym niż obecnie stopniu wykorzystać potencjał turystyczny Aglomeracji Wałbrzyskiej. Podejmowane działania

⁸ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

ułatwią również dotarcie mieszkańcom do miejsc, w których funkcjonują zakłady pracy oraz zlokalizowane są obiekty infrastruktury społecznej.

Docelowa działania te powinny doprowadzić do wzrostu atrakcyjności Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz pomóc w pozyskaniu nowych mieszkańców i odwiedzających.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027 i Feniks 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	pasażerowie	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierana infrastruktura rowerowa	km	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu dwutlenku węgla/rok	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik rezultatu	Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy/rok	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej	Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu środowiska	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających	FENX.03.01. Transport miejski

			na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko... (FST)	
--	--	--	---	--

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F2.3 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków: FEDS 2021-2027, cel szczegółowy RSO2.8. i JSO8.1, kody interwencji:

- 077. Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie emisji hałasu,
- 081. Infrastruktura czystego transportu miejskiego,
- 082. Tabor czystego transportu,
- 083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów,
- 084. Cyfryzacja transportu miejskiego, miejskiego,
- 086. Infrastruktura paliw alternatywnych,

oraz Feniks 2021-2027, Działanie FENX.03.01 Transport miejski, kody interwencji:

- 081. Infrastruktura czystego transportu miejskiego,
- 082. Tabor czystego transportu,
- 084. Cyfryzacja transportu miejskiego, miejskiego.

Projekty współfinansowane ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla tych programów.

Wszystkie projekty realizowane w ramach niniejszego Działania będą opierać się na Planach Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP).

DZIAŁANIE F2.4. WSPARCIE DLA ROZWOJU NISKOEMISYJNYCH I ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich

– Potencjał do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii

– Niski udział energii wytwarzanej z OZE

– Zła średnioroczna jakość powietrza spowodowana niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wykazano w Diagnozie „Aglomeracja Wałbrzyska” posiada znaczny potencjał do rozwoju odnawialnych źródeł energii. Niestety, potencjał ten nie jest aktualnie w dostatecznym stopniu wykorzystywany. Z Diagnozy wynika, że na obszarze Aglomeracji zlokalizowany jest zespół elektrowni wiatrowych (gmina Mioszów) o łącznej mocy 0,9 MW oraz trzy elektrownie wodne (MEW) o łącznej mocy 1,365 MW. Dodatkowo na analizowanym Obszarze funkcjonuje szereg instalacji małych, zlokalizowanych na budynkach publicznych i prywatnych bazujących głównie na instalacjach fotowoltaicznych. Jednocześnie gminy tworzące „Aglomerację Wałbrzyską” uczestniczą w klastrach energetycznych. Mając powyższe na uwadze można postawić tezę o konieczności przyspieszonego rozwoju na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej OZE. Wynika to nie tylko z konieczności poprawy stanu powietrza, ale również jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Obszaru.

W ramach niniejszego działania podejmowane będą przedsięwzięcia zmierzające do transformacji energetycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez rozwój OZE. Wspierane będą również podmioty działające na rzecz rozwoju gospodarki niskoemisyjnej oraz dążące do zwiększenia odporności Obszaru na zmiany klimatu takie jak klastry, spółdzielnie energetyczne, itp.

W związku z powyższym w ramach niniejszego działania, wsparcie przeznaczone będzie na wytwarzanie energii elektrycznej oraz ciepłej pochodzącej z promieniowania słonecznego, biomasy, biogazu, geotermii i aerotermii/energii otoczenia. Wspierane będą również inwestycje w magazyny energii działające na potrzeby OZE.

Istotna będzie budowa/modernizacja infrastruktury niezbędnej do dystrybucji wytworzonej energii zarówno w sieciach operatorów energetycznych jak również u wewnętrznych podmiotów wytwarzających OZE.

Promowane będzie także wytwarzanie energetyki rozproszonej (prosumenckiej) opartej o instalacje o stosunkowo niewielkich mocach (pompy ciepła, instalacje PV, podłączenie do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej, magazyny energii), nadającej transformacji energetycznej partycypacyjny charakter.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty

spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.⁹

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii	<p>Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw</p> <p>Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych</p> <p>Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej</p> <p>Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej</p>

Realizacja powyższego działania jest zintegrowana z szeregiem innych działań. Rozwój OZE powinien doprowadzić do dywersyfikacji źródeł energii oraz do poprawy bezpieczeństwa energetycznego Aglomeracji Wałbrzyskiej. Dostęp do energii jest jednym z kluczowych czynników decydujących o wyborze miejsca pod inwestycje. Dlatego też rozwój OZE powinien wzmacniać atrakcyjność inwestycyjną Obszaru.

Bez rozwoju odnawialnych źródeł energii trudno też w pełni zrealizować działania związane z poprawą efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i prywatnej. Cel ten wymaga m.in. instalacji OZE w budynkach. Również wymiana taboru autobusowego na niskoemisyjny lub zeroemisyjny może zwiększyć zapotrzebowanie na energię wytwarzaną z OZE.

Dodatkowo rozwój OZE powinien korzystnie wpłynąć na redukcję kosztów energii i to zarówno w przypadku JST, jak i konsumentów indywidualnych i firm, co poprawi jakość i bezpieczeństwo miejsca zamieszkania.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze technicznej, środowiskowej i gospodarczej. Rozwój OZE pozytywnie wpłynie na stan środowiska naturalnego, a równocześnie zapewni interesariuszom dostęp do zielonej energii. Podniesie to atrakcyjność Aglomeracji Wałbrzyskiej jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Rozwój OZE powinien także zredukować koszty energii ponoszone przez JST. Jest to szczególnie istotne w kontekście zmian zachodzących na rynku energii.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	MW	Do ustalenia na dalszych etapach

⁹ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik produktu	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	MWh/rok	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii	Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.4. Wsparanie produkcji energii z źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO2.2. Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001 w sprawie energii odnawialnej, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	EFRR/FS.CP2.II Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F2.4 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy JSO8.1, kody interwencji:

- 048. Energia ze źródeł odnawialnych: słoneczna,
- 049. Energia ze źródeł odnawialnych: biomasa,
- 052. Inne rodzaje energii ze źródeł odnawialnych (w tym energia geotermalna).

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

DZIAŁANIE 2.5. USPRAWNIENIE GOSPODARKI ODPADAMI

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich

– Silne powiązania funkcjonalne gmin o charakterze społecznym, gospodarczym i środowiskowym.

– Wzrost wartości wskaźnika „odpady komunalne zebrane w ciągu roku z gospodarstw domowych na mieszkańca

– Zdekapitalizowana infrastruktura gospodarki odpadami oraz duże potrzeby inwestycyjne JST w tym zakresie

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z Diagnozy, na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy z funkcjonowaniem gospodarki odpadami. W latach 2017 – 2020 na obszarze Aglomeracji masa zebranych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych (na mieszkańca) wzrosła z 259 kg do 295 kg. Warto podkreślić, że wartość przedmiotowego wskaźnika była w 2020 r. w Aglomeracji Wałbrzyskiej wyższa niż w „Aglomeracji Jeleniogórskiej”.

Ponadto wg informacji przekazanej przez JST tworzące „Aglomerację Wałbrzyską” samorzady realizujące gospodarkę odpadami, za pośrednictwem powołanych do tego celu podmiotów, borykają się z problemami związanymi ze zdekapitalizowaną infrastrukturą oraz koniecznością jej rozwoju w związku ze zwiększoną liczbą zabieranych odpadów oraz nowymi wymaganiami prawnymi. Dodatkowo usprawnienia wymaga infrastruktura selektywnej zbiórki odpadów w celu zmniejszenia wolumenu odpadów składowanych na terenie Aglomeracji.

Mając na uwadze m.in. turystyczny potencjał Aglomeracji należy podjąć działania zmierzające do usprawnienia gospodarki odpadami. W tym celu wskazane jest podjęcie działań zarówno z zakresu edukacji ekologicznej, jak i budowy/rozbudowy/modernizacji infrastruktury związanej z odbiorem, składowaniem, sortowaniem i utylizacją odpadów. Działania powyższe powinny doprowadzić do wzmocnienia efektywnego recyklingu, tak aby zminimalizować udział odpadów zmieszanych w łącznej masie odpadów.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁰

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
-----------	---------------------------------

¹⁰ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Działanie 2.5. Usprawnienie gospodarki odpadami	Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej
---	---

Realizacja powyższego działania pozytywnie wpłynie na jakość i atrakcyjność przestrzeni publicznej oraz przyczyni się do wzmocnienia atrakcyjności turystycznej Obszaru.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą przede wszystkim w sferze środowiskowej. Sprawnie funkcjonująca gospodarka odpadami korzystnie wpłynie na stan środowiska naturalnego. Jednocześnie uporządkowanie gospodarki odpadami powinno doprowadzić do ograniczenia liczby odpadów, co z kolei winno pozytywnie wpłynąć na estetykę przestrzeni publicznej oraz jakość życia mieszkańców i atrakcyjność turystyczną Aglomeracji.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.5. Usprawnienie gospodarki odpadami	Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu środowiska	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko... (FST)	FENX.01.04 Gospodarka odpadami oraz gospodarka o obiegu zamkniętym

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

DZIAŁANIE 2.6. ROZWÓJ BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich

– Niekorzystna sytuacja demograficzna obszaru, w relacji do trendów obserwowanych w obszarach referencyjnych, przejawiająca się stałym i pogłębiającym się spadkiem liczby ludności, w szczególności w 2020 r., co ma związek z pandemią COVID-19

– Postępujące starzenie się społeczeństwa, które przejawia się wzrostem udziału ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem zmniejszania się udziałów ludności w pozostałych ekonomicznych grupach wieku

– Duże potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych i mieszkalnych

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wykazano w Diagnozie „Aglomeracja Wałbrzyska” zmagają się z poważnymi problemami demograficznymi. W latach 2014-2020 liczba ludności na analizowanym Obszarze zmniejszyła się o ok. 4,2% z 455,0 tys. do 435,9 tys. Co więcej, tempo depopulacji jest tu wyższe od średniego tempa spadku liczby ludności w „Aglomeracji Jeleniogórskiej” (spadek o 3,5%), a zdecydowanie wyższe od średnich dla województwa i kraju (spadek po 0,6%). Dodatkowo na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej szybko postępuje proces starzenia się społeczeństwa. Kumulacja powyższych zjawisk prowadzi do zmniejszenia potencjału ludnościowego, a w konsekwencji także gospodarczego Aglomeracji. Jedną z przyczyn zaistniałej sytuacji może być ograniczony dostęp do wysokiej jakości budynków mieszkalnych. Jak wynika z Diagnozy aktualny stan budownictwa mieszkaniowego jest niezadowolający. Dlatego też należy wspierać rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej.

W ramach niniejszego działania wspierane będą inwestycje zmierzające do budowy nowych energooszczędnych budynków. Budynki te stawiane będą z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oraz innowacyjnych rozwiązań związanych z zarządzaniem energią. Będą one również wykorzystywać energię pochodzącą z OZE.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹¹

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami

¹¹ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Działanie 2.6. Rozwój budownictwa mieszkaniowego	<p>Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw</p> <p>Działanie F2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii</p> <p>Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej</p>
--	---

Powyższe działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z rozwojem odnawialnych źródeł energii oraz poprawą jakości miejsca zamieszkania. Budowa nowych, energooszczędnych domów powinna stymulować rozwój OZE, gdyż takie właśnie rozwiązania powinny zostać zastosowane w budynkach. Jednocześnie nowo powstałe budynki poza pozytywnym wpływem na środowisko naturalne, winny także podnieść jakość życia mieszkańców. Dostęp do wysokiej jakości mieszkań powinien wzmocnić atrakcyjność Aglomeracji jako miejsca do życia.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze środowiskowej i społecznej. Rozwój energooszczędnego budownictwa będzie miał korzystny wpływ na stan środowiska naturalnego. Równocześnie wzmocni on atrakcyjność Aglomeracji Wałbrzyskiej jako miejsca do życia, a tym samym wpisuje się w działania zmierzające do przeciwdziałania negatywnym trendom demograficznym.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.6. Rozwój budownictwa mieszkaniowego	<p>Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego</p> <p>Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu środowiska</p>	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	FENX.01.01 Efektywność energetyczna

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

DZIAŁANIE F2.7. WZMOCNIENIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I OCHRONA PRZYRODY

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Wysokie walory obszarów przyrodniczych objętych ochroną*
- *Okresowe braki wody w okresach bezopadowych i wysokiej temperatury*
- *Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030*
- *Zła średnioroczna jakość powietrza spowodowana niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z Diagnozy na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy związane z jakością powietrza spowodowane niską emisją. Widoczne są również problemy wynikające z negatywnych skutków zmian klimatu szczególnie dotkliwe odczuwane w miastach. Jednocześnie na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej występują obszary o szczególnych walorach przyrodniczych, takie jak park narodowy, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary specjalnej ochrony OSO N2000 i SOO N2000 i rezerваты przyrody. Obszary te w połączeniu z innymi terenami zielonymi oraz zbiornikami wodnymi nie tylko wzmacniają atrakcyjność przestrzeni Aglomeracji dla mieszkańców i dla turystów, ale również odpowiednio wspierane mogą przeciwdziałać negatywnym skutkom zmian klimatycznych.

Dlatego też należy podejmować wielokierunkowe działania zmierzające do zachowania, odtworzenia oraz ochrony istniejących zasobów oraz łagodzenia skutków zmian klimatu, w szczególności w miastach. W tym celu wdrażać należy działania związane z rozwojem terenów zielonych, w tym parków i lasów oraz budową/modernizacją zbiorników wodnych. Władze samorządowe w zakresie posiadanych uprawnień i środków finansowych powinny także realizować i promować działania związane z budową zielonych przystanków, dachów i ścian budynków publicznych i prywatnych. Na terenach zabudowanych wskazane jest dążenie do likwidacji/ograniczenia powierzchni nieprzepuszczalnych oraz rozwoju niebiesko-zielonej infrastruktury. Poprawi to zarówno stan środowiska naturalnego, jak i komfort życia mieszkańców.

Jednocześnie należy dążyć do ochrony różnorodności biologicznej na terenie Aglomeracji. Służyć temu powinna realizacja działań zmierzających do zachowania, ochrony i odtworzenia siedlisk i gatunków przyrodniczych, a także eliminacji lub zminimalizowania negatywnego wpływu inwazyjnych gatunków.

W ramach niniejszego działania realizowane będą również inwestycje związane z ograniczeniem presji człowieka na środowisko naturalne. Należy przy tym pamiętać, że potencjalny rozwój turystyki powinien na obszarach cennych przyrodniczo powinien być podporządkowany potrzebom środowiska naturalnego. Dlatego uzasadniona jest realizacja infrastruktury kanalizującej ruch turystyczny takiej jak np. ciągi piesze, drogi rowerowe, itp.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego.

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty

spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹²

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F2.7. Wzmocnienie różnorodności biologicznej i ochrona przyrody	Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej

Powyższe działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z poprawą jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania oraz wzmocnieniem atrakcyjności turystycznej Aglomeracji. Rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury wzmocni bezpieczeństwo Obszaru i sprawi, że będzie on w większym stopniu odporny na zachodzące negatywne zmiany klimatu. Dostęp do terenów zieleni oraz zbiorników wodnych pozytywnie wpłynie także na jakość życia mieszkańców. Jednocześnie wsparcie dla obszarów cennych przyrodniczo poprawi wizerunek Aglomeracji i zwiększy atrakcyjność turystyczną Aglomeracji.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze środowiskowej, ale oddziaływać będą również na sferę społeczną. Rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury ma nie tylko znaczenie z punktu widzenia środowiska naturalnego, ale także poprawia jakość życia mieszkańców i czyni obszar atrakcyjnym do życia. Zachowanie różnorodności biologicznej oraz ochrona zasobów cennych przyrodniczo poprawią długookresową atrakcyjność turystyczną Aglomeracji.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	hektary	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik rezultatu	Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Powierzchnia wspartych obszarów chronionych	ha	Do ustalenia na dalszych etapach

¹² Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 2.7. Wzmocnienie różnorodności biologicznej i ochrona przyrody	Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu środowiska	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (EFRR)	FENX.01.05. Ochrona przyrody i rozwój zielonej infrastruktury

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F2.7 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy RSO2.7., kody interwencji:

- 078. Ochrona, regeneracja i zrównoważone wykorzystanie obszarów Natura 2000
- 079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

PRIORYTET 3. TRANSPORT

Wzmocnienie konkurencyjności Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz poprawa jakości życia jej mieszkańców wymaga budowy/modernizacja nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej.

Niestety aktualnie na obszarze Aglomeracji zdiagnozowano bariery ograniczające zewnętrzną i wewnętrzną dostępność komunikacyjną Obszaru. Problemy te dotyczą przede wszystkim stanu infrastruktury drogowej i kolejowej (wraz z infrastrukturą towarzyszącą).

Dlatego też należy podjąć działania zmierzające do budowy/modernizacji dróg oraz linii kolejowych. Należy również kontynuować działania w zakresie wymiany taboru kolejowego na bezemisyjny, zasilany energią elektryczną. Ważne będą także inwestycje związane z modernizacją infrastruktury kolejowej (np. dworce) oraz budową węzłów przesiadkowych.

DZIAŁANIE 3.1. BUDOWA DRÓG I POPRAWA ICH PARAMETRÓW TECHNICZNYCH

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich

– Dobra dostępność transportowa do ośrodków miejskich

– Duża gęstość sieci drogowej oraz dobra dostępność węzłów dróg ekspresowych dla większości obszaru

– Wysokie i stale rosnące obciążenia ruchem dróg, w szczególności wojewódzkich i powiatowych

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z Diagnozy, na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej widoczne jest wysokie i stale rosnące obciążenie ruchem dróg zlokalizowanych na jej terenie. W tym kontekście należy podkreślić rosnący udział pojazdów ciężkich związany z obsługą działalności gospodarczej. Dodatkowo ukształtowanie terenu sprawia, że czas przejazdu ulega wydłużeniu zwłaszcza na południu Obszaru.

Mając na uwadze potrzebę wzmocnienia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz jej wewnętrznej spójności należy dążyć do rozwoju infrastruktury drogowej. Rozwój niniejszej infrastruktury wymaga podjęcia działań zmierzających do budowy nowych dróg (w tym obwodnic miast), poprawy stanu dróg istniejących.

Inwestycjom w infrastrukturę drogową powinny towarzyszyć także działania zmierzające do budowy, przebudowy i modernizacji infrastruktury towarzyszącej. Inwestycje te poprawią bezpieczeństwo użytkowników oraz poprzez skrócenie czasów przejazdu wpłyną na zmniejszenie uciążliwości transportu samochodowego dla środowiska naturalnego.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹³

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej

¹³ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem

Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi ze wzmocnieniem atrakcyjności turystycznej Aglomeracji, tworzeniem atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw oraz redukcją niskiej emisji poprzez rozwój transportu publicznego. Trudno zaprzeczyć, że zarówno rozwój turystyki, jak i szerszy rozwój gospodarczy wymaga dobrze rozwiniętej sieci drogowej, umożliwiającej dostęp do lokalnych zasobów i rynków zbytu. Dlatego też inwestycje drogowe powinny być skorelowane z planowanym przeznaczeniem terenów pod inwestycje zarówno gospodarcze, jak i mieszkaniowe. Równocześnie rozbudowa sieci dróg oraz poprawa ich parametrów technicznych jest ważna z punktu widzenia rozwoju transportu publicznego, w tym kolejowego (ze względu na dostępność do przystanków i dworców kolejowych).

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą przede wszystkim w sferze gospodarczej. Rozwój infrastruktury drogowej poprawi dostępność Aglomeracji Wałbrzyskiej dla turystów, co powinno sprzyjać rozwojowi tej branży. Wzmocnieniu powinna też ulec atrakcyjność inwestycyjna Obszaru. Skrócenie czasu przejazdu drogami na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej zmniejszy presję transportu samochodowego na środowisko.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych	Cel strategiczny 5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu Cel operacyjny 5.1. Rozwój regionalnej sieci transportowej	Priorytet 2.2. Sprawna i efektywna infrastruktura	RSO3.2. Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	FENX.05.03. Drogi i bezpieczeństwo ruchu drogowego

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

DZIAŁANIE 3.2. ZAPEWNIENIE SZYBKIEGO BEZPOŚREDNIEGO POŁĄCZENIA WEWNĄTRZ AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ I Z JEJ OTOCZENIEM

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich*
- *Dobra dostępność transportowa do ośrodków miejskich*
- *Zły stan techniczny infrastruktury stacyjnej*
- *Brak infrastruktury i oferty zintegrowanego transportu zbiorowego w strukturach aglomeracji*
- *Niewystarczająca ilość węzłów przesiadkowych transportu zbiorowego*
- *Wysokie i stale rosnące obciążenia ruchem dróg, w szczególności wojewódzkich i powiatowych.*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Na przestrzeni ostatnich lat zauważalny jest wzrost znaczenia transportu kolejowego. Jednocześnie jak wynika z Diagnozy na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej istnieje rozbudowana sieć kolejowa. Niestety zarówno stan techniczny samej sieci, jak i pozostałej infrastruktury kolejowej jest niezadowalający i wymaga interwencji. Na podstawie przeprowadzonej Diagnozy można stwierdzić, że aktualnie na analizowanym Obszarze: znajdują się linie kolejowe przeznaczone do modernizacji, 30 obiektów (dworców/stacji) wymaga remontów, istnieje potrzeba budowy węzłów przesiadkowych.

Odpowiedzią na powyższe problemy powinny być inwestycje zmierzające do budowy nowych oraz modernizacji istniejących linii kolejowych, a także większej ich kompatybilności z istniejącymi połączeniami komunikacji autobusowej. Równocześnie w miarę posiadanych środków i w granicach prawa należy również prowadzić inwestycje związane z modernizacją dworców/stacji kolejowych.

Wiodącą rolę w procesie modernizacji infrastruktury kolejowej pełnić powinien Samorząd Województwa Dolnośląskiego we współpracy z JST tworzącymi „Aglomerację Wałbrzyską”.

Mając na uwadze troskę o środowisko naturalne, należy dążyć, aby docelowo (o ile jest to możliwe) usługi transportu kolejowego świadczone były przez bezemisyjny, zasilany elektrycznie tabor.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁴

¹⁴ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem	<p>Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw</p> <p>Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej</p> <p>Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych</p> <p>Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru</p>

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi ze wzmocnieniem atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Aglomeracji. Rozwój infrastruktury kolejowej sprawi, że poprawie ulegnie dostępność Aglomeracji Wałbrzyskiej dla turystów i przedsiębiorców. Tym samym rozwój niniejszej infrastruktury winien doprowadzić do przyspieszonego rozwoju gospodarczego Obszaru. Jednocześnie integracja z rozwojem publicznego transportu i sieci dróg będzie spójna z działaniami na rzecz poprawy stanu powietrza.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą przede wszystkim w sferze gospodarczej i środowiskowej. Rozwój infrastruktury kolejowej powinien zdynamizować procesy gospodarcze zachodzące na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej i skutkować wzrostem wartości inwestycji zewnętrznych oraz zwiększeniem liczby przedsiębiorstw. Jednocześnie usługi transportu kolejowego świadczone przez nowoczesny tabor powinny ograniczyć ruch kołowy, a tym samym zmniejszyć presję na środowisko naturalne.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem	<p>Cel strategiczny 5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu</p> <p>Cel operacyjny 5.1. Rozwój regionalnej sieci transportowej</p>	Priorytet 2.2. Sprawna i efektywna infrastruktura	RSO3.2. Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym	FENX.05.03. Drogi i bezpieczeństwo ruchu drogowego

			i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	
--	--	--	--	--

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

PRIORYTET 4. SPOŁECZEŃSTWO

Z przeprowadzonej Diagnozy wynika, że „Aglomeracja Wałbrzyska” zmagą się z problemami demograficznymi. Od lat utrzymuje się negatywny trend zmniejszania się liczby ludności. W rezultacie na analizowanym Obszarze postępuje proces starzenia się społeczeństwa, co w przyszłości może negatywnie wpływać na możliwości rozwojowe Obszaru i jego pozycję społeczno-gospodarczą w województwie dolnośląskim.

Zahamowanie negatywnych trendów demograficznych oraz przeciwdziałanie jego skutkom stanowi wyzwanie przed jakim staje „Aglomeracja Wałbrzyska”. W tym celu należy podjąć zintegrowane i komplementarne względem siebie działania związane z rozwojem sfery społecznej. Konieczne będą zarówno inwestycje infrastrukturalne, jak i rozwój wysokiej jakości usług adresowanych do mieszkańców. Przy czym podejmowane działania powinny sprzyjać aktywizacji i integracji mieszkańców oraz wspierać proces włączania społecznego i świadczenia usług społecznych również w formach zdeinstytucjonalizowanych.

Zdiagnozowany odpływ ludności z obszaru Aglomeracji może wynikać m.in. z niezadowalającego dostępu do infrastruktury związanej z opieką nad dziećmi do lat 3, infrastruktury przedszkolnej i szkolnej (pomimo znaczącego postępu jaki miał miejsce w ostatnich latach). Na decyzje mieszkańców wpływać może również niezadowalająca dostępność powyższych usług oraz ich jakość. Problemem jest także niedostateczny rozwój oferty edukacyjnej w zakresie specjalizacji związanych z endogennym potencjałem Obszaru zwłaszcza w zakresie kształcenia zawodowego. Dodatkowym problemem jest zróżnicowanie przestrzenne w zakresie dostępu do infrastruktury i usług związanych z opieką, wychowaniem i edukacją.

Dlatego też należy podjąć działania związane z budową/rozbudową/modernizacją żłobków, przedszkoli i szkół tak aby poprawić jakość i dostępność przedmiotowej infrastruktury oraz aby doprowadzić do większej konwergencji obszaru w tym zakresie. Pamiętać przy tym należy, że nowe/modernizowane obiekty powinny być przyjazne środowisku. Równocześnie należy rozwijać wysokiej jakości ofertę usług związanych z opieką nad dziećmi do lat 3, wychowawczych i edukacyjnych, oferować dodatkowe zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów oraz dostosować kierunki kształcenia (na poziomie szkół ponadpodstawowych) do aktualnych i przyszłych potrzeb Obszaru.

Jakość życia mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej obniża także problem z dostępem do placówek ochrony zdrowia (w szczególności publicznych) i wykwalifikowanego personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek, położnych). Konieczny jest zatem rozwój niniejszej infrastruktury, połączony z innymi działaniami zmierzającymi do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług świadczonych przez zakłady opieki medycznej oraz podmioty, w tym organizacje pozarządowe świadczące tego typu usługi w formach zdeinstytucjonalizowanych.

Postępujący proces starzenia się społeczeństwa sprawia, że należy spodziewać się wzrostu popytu na usługi związane z opieką nad osobami niesamodzielnymi. Dlatego też należy rozwijać infrastrukturę oraz poszerzać ofertę usług adresowanych do seniorów i osób niesamodzielnych, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych.

Z Diagnozy wynika, że na terenie Aglomeracji widoczny jest niezadowalający poziom kapitału społecznego, co skutkuje m.in. biernością mieszkańców. Przy czym bierność ta może być pochodną ubóstwa i wykluczenia społecznego. Dlatego też należy podejmować działania na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców. Działania te powinny również sprzyjać włączeniu społecznemu. W działaniach tych aktywnie powinny uczestniczyć organizacje pozarządowe.

DZIAŁANIE F4.1. PRZECIWDZIAŁANIE DEPOPULACJI POPRZEC ROZWÓJ USŁUG OPIEKUŃCZYCH I WYCHOWAWCZYCH

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– *Znaczna gęstość sieci miast i wysoki poziom urbanizacji*

– *Wyraźny wzrost liczby miejsc w przedszkolach i żłobkach, zwłaszcza na obszarach wiejskich*

– *Niekorzystna sytuacja demograficzna obszaru, w relacji do trendów obserwowanych w obszarach referencyjnych, przejawiająca się stałym i pogłębiającym się spadkiem liczby ludności, w szczególności w 2020 r., co ma związek z pandemią COVID-19*

– *Znaczne zróżnicowanie przestrzenne poziomu dostępności do żłobków i placówek wychowania przedszkolnego w ujęciu gminnym*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Z Diagnozy wynika, że na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej widoczna jest kumulacja negatywnych procesów demograficznych. Jedną z przyczyn zaistniałej sytuacji może być ograniczony dostęp mieszkańców do żłobków i placówek wychowania przedszkolnego. Pomimo postępu jaki miał miejsce w ostatnich latach luka w niniejszej infrastrukturze może skutkować odpływem młodych ludzi z terenu Aglomeracji. Jak wynika z Diagnozy w latach 2014-2020 liczba żłobków w Aglomeracji Wałbrzyskiej wzrosła z 13 do 32, a klubów dziecięcych z 2 do 7, co przyczyniło się do wzrostu liczby miejsc w niniejszych placówkach z 786 do 1789. W rezultacie wzrosła również wartość wskaźnika „liczba dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3” z 68 do 152. Niemniej jednak wartość przedmiotowego wskaźnika nadal kształtowała się na terenie Aglomeracji poniżej średniej dla województwa dolnośląskiego (200). W latach 2014-2020 zauważalna była także na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej poprawa sytuacji w zakresie dostępu do placówek wychowania przedszkolnego, co skutkowało wzrostem wartości wskaźnika „liczba miejsc w przedszkolach na 1000 dzieci w grupie wieku 3-6 lat” z 699 do 808. Jednak również i w tym przypadku wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się w Aglomeracji poniżej średniej regionalnej. Należy również zaznaczyć, że dostęp do infrastruktury przedszkolnej na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej jest silnie zróżnicowany. Nadal istnieją gminy, w których przedszkola nie funkcjonują lub liczba miejsc w stosunku do liczby dzieci jest niska.

Ograniczenie negatywnych zjawisk demograficznych wymaga podjęcia działań zmierzających do rozwoju usług opiekuńczych i wychowawczych. Działania te powinny skutkować tworzeniem nowych i modernizacją oraz doposażeniem istniejących miejsc opieki w żłobkach i przedszkolach. Jednocześnie, wspierać należy także oddolne inicjatywy w zakresie opieki nad dziećmi do 3 lat oraz usługi związane z wychowaniem przedszkolnym.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty

spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁵

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F4.1. Przeciwdziałanie depopulacji poprzez rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych	Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z aktywizacją lokalnego rynku pracy oraz promowaniem włączenia społecznego i przeciwdziałaniu przejawom ubóstwa. Dostępność do usług opiekuńczych i wychowawczych umożliwi obojgu rodzicom podjęcie zatrudnienia, co pozytywnie wpływa na rozwój rynku pracy. Jednocześnie możliwość pracy przez rodziców przekłada się na wzrost dochodów rodzin, a z kolei prowadzi do ograniczeni sfery ubóstwa.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą przede wszystkim w sferze społecznej. Poprawa dostępności do usług opiekuńczych i wychowawczych powinna pozytywnie wpłynąć na wzrost atrakcyjności Obszaru jako miejsca do życia. Jednocześnie winna korzystnie wpływać na redukcję sfery ubóstwa i związanych z tym zachowań dysfunkcyjnych. Docelowa rozwój niniejszych usług powinien przyczynić się poprawy sytuacji demograficznej na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	szt.	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik rezultatu	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu projektu	szt.	Do ustalenia na dalszych etapach

¹⁵ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
Działanie F4.1. Przeciwdziałanie depopulacji poprzez rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych	Cel strategiczny 2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych Cel operacyjny 2.3. Rozwój i doskonalenie usług publicznych	Priorytet 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność	ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem... (EFS+)

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F4.1 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy ESO4.6., kod interwencji: 148. Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury) – w zakresie edukacji przedszkolnej.

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

DZIAŁANIE F4.2. POPRAWA POZIOMU EDUKACJI I PROMOWANIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– *Wskaźnik skolaryzacji dla szkół podstawowych utrzymujący się na wysokim poziomie*

– *Dobry stan techniczny infrastruktury edukacyjnej*

– *Niekorzystna sytuacja demograficzna obszaru, w relacji do trendów obserwowanych w obszarach referencyjnych, przejawiająca się stałym i pogłębiającym się spadkiem liczby ludności, w szczególności w 2020 r., co ma związek z pandemią COVID-19*

– *Wyraźne zróżnicowanie przestrzenne w ujęciu gminnym w dostępie do placówek edukacyjnych (wyższe w miastach, niższe w gminach obwarzankowych i wiejskich częściach gmin miejsko-wiejskich)*

– *Nie w pełni dostosowana do potrzeb rynku oferta kształcenia zawodowego*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z przeprowadzonej Diagnozy na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej nadal istnieje potrzeba wspierania na różnych szczeblach procesu edukacyjnego. Zdiagnozowane problemy dotyczą zwłaszcza niezadowalającego stanu infrastruktury edukacyjnej w części obiektów. Pomimo ogólnie dobrego stanu placówek edukacyjnych w dalszym ciągu istnieje potrzeba modernizacji placówek (21 gmin w przypadku szkolnictwa podstawowego, 15 gmin w przypadku wychowania przedszkolnego, 6 gmin w przypadku szkolnictwa ponadpodstawowego), rozbudowy placówek (4 gminy w przypadku szkolnictwa podstawowego)

oraz budowy nowych placówek (3 gminy w przypadku szkolnictwa ponadpodstawowego i 2 gmin w przypadku szkolnictwa podstawowego). Dodatkowo wyzwania współczesności wymagają ciągłego wzmocnienia oferty edukacyjnej.

Realizacja przyjętego celu wymaga podjęcia działań zmierzających do podniesienia jakości usług edukacyjnych. W tym celu prowadzone będą działania wzmocniające proces nauczania.

W ramach niniejszego działania powinno się dążyć do realizacji nowoczesnych programów edukacyjnych, wspierających zainteresowania uczniów. Większy nacisk powinien zostać położony w szczególności na zwiększenie oferty zajęć dodatkowych, w tym z matematyki, informatyki i języka angielskiego. W miarę możliwości i we współpracy z innymi podmiotami np. z NGO powinno się także dążyć do stworzenia oferty dodatkowych zajęć z przedsiębiorczości oraz z ekologii. Należy również wspierać dzieci i młodzież z problemami edukacyjnymi, poprzez realizację zajęć wyrównawczych.

Oprócz rozwoju oferty zajęć edukacyjnych, należy także podjąć działania zmierzające do wyposażenia szkół w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne wspomagające rozwój uczniów, w tym również uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej nadal widoczny jest problem niedopasowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb pracodawców. Sytuacja ta wynika między innymi ze zmian popytu przedsiębiorstw na określony typ kwalifikacji zawodowych, co wymusza elastyczność po stronie pracodawców. W rezultacie konieczny jest rozwój szkolnictwa zawodowego oraz wdrożenie skutecznego modelu „uczenia się przez całe życie”. W celu podniesienia kwalifikacji mieszkańców współorganizowane i promowane będą kursy i szkolenia doksztalające i przekwalifikowujące pracowników. W działaniach tych aktywnie powinni uczestniczyć przedsiębiorcy oraz instytucje rynku pracy. Należy także więcej uwagi

poświęcić szkoleniom z zakresu przedsiębiorczości oraz szkoleniom wzmacniającym kompetencje cyfrowe.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁶

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F4.2. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z tworzeniem atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarczego i aktywizacją lokalnego rynku pracy oraz promowaniem włączenia społecznego i przeciwdziałaniu przejawom ubóstwa. Dostępność do wysokiej jakości usług edukacyjnych jest czynnikiem stymulującym karierę zawodową. Osoby wykształcone mają większą szansę na odniesienie sukcesu zawodowego. Są one również bardziej elastyczne na rynku pracy, przejawiają większą skłonność do podnoszenia własnych kompetencji. Wykształcenie zwiększa szansę na wyższe dochody, a tym samym pozytywnie wpływa na redukcję sfery ubóstwa. Inwestorzy zewnętrzni i regionalni podejmując decyzje inwestycyjne biorą pod uwagę jakość wykształcenia zawodowego pracowników. Jednocześnie edukacja sprzyja integracji, w tym obywateli państw trzecich.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze społecznej. Poprawi się dostęp do infrastruktury edukacyjnej oraz wyniki uzyskiwane przez uczniów z egzaminów państwowych. Rozwój edukacji wpłynie także korzystnie na rynek pracy oraz sprzyjać będzie integracji mieszkańców. Wykształcenie stanie się ważnym czynnikiem wpływającym na zmniejszenie sfery ubóstwa. Równocześnie wraz z rozwojem edukacji wzrośnie także świadomość ekologiczna mieszkańców, co powinno przełożyć się na poprawę stanu środowiska naturalnego w Aglomeracji Wałbrzyskiej. Wysokie kwalifikacje pracowników wpływają na konkurencyjność gospodarczą obszaru na rynkach krajowych i zagranicznych, a w konsekwencji przyczyniają się do wzrostu inwestycji zewnętrznych

¹⁶ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego	osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik produktu	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu	osoby	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
Działanie 4.2. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie	Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego Cel operacyjny 3.3. Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy Cel operacyjny 3.4. Poprawa efektywności kształcenia	Priorytet 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność	ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+)

F. Zakresy interwencji realizowane w działaniu:

W Działaniu F4.2 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy ESO4.6., kod interwencji: 149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury) – w zakresie kształcenia zawodowego.

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

DZIAŁANIE 4.3. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OCHRONY ZDROWIA ORAZ PROMOCJA PROFILAKTYKI I ZDROWEGO TRYBU ŻYCIA

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– Znaczna gęstość sieci miast i wysoki poziom urbanizacji

– Dobra dostępność transportowa do ośrodków miejskich

– Postępujące starzenie się społeczeństwa, które przejawia się wzrostem udziału ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem zmniejszania się udziałów ludności w pozostałych ekonomicznych grupach wieku

– Niska dostępność do placówek ochrony zdrowia (w szczególności publicznych) i wykwalifikowanego personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek i położnych) oraz malejąca dostępność do aptek

– Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z przeprowadzonej Diagnozy na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej istnieje problem związany z niską dostępnością do placówek ochrony zdrowia i wykwalifikowanego personelu medycznego. Wprawdzie zgodnie z wynikami Diagnozy wartość wskaźnika „liczba przychodni na 10 tys. ludności” wzrosła w latach 2014-2020 na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej z 3,7 do 4,4 to jednak kształtowała się ona nadal poniżej średniej dla województwa dolnośląskiego (5,3). Należy przy tym podkreślić, że wzrost liczby przychodni dotyczył w szczególności miast (Świdnica o 13, Wałbrzych o 7, Nowa Ruda o 3), natomiast na obszarach wiejskich liczba placówek tego typu pozostała niezmienna lub uległa zmniejszeniu. W analizowanym okresie na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej doszło również do zmniejszenia się liczby praktyk lekarskich w miastach (z 58 do 52) i na obszarach wiejskich (z 5 do 4). W latach 2014-2020 na obszarze Aglomeracji zmniejszyła się także liczba lekarzy. W konsekwencji zmniejszyła się wartość wskaźnika „liczba lekarzy na 10 tys. ludności” z 39,5 do 37,7.

Powyższe dane są niepokojące, zwłaszcza w kontekście zachodzącego procesu starzenia się społeczeństwa, co skutkować będzie wzrostem popytu na usługi opieki medycznej.

Sanacja istniejącej sytuacji wymaga podjęcia wielokierunkowych działań. W pierwszej kolejności wskazane są inwestycje w rozwój infrastruktury zdrowotnej, w tym w formach zdeinstytucjonalizowanych. Należy podjąć działania zmierzające do: budowy nowych i rozbudowy oraz modernizacji istniejących przychodni ogólnych, przychodni specjalistycznych, szpitali ogólnych oraz obiektów świadczących opiekę społeczną, tworzenia mieszkań chronionych, wspomaganych i wytchnieniowych.

Równocześnie należy dążyć do poprawy wyposażenia funkcjonujących placówek ochrony zdrowia, tak aby mogły one świadczyć podstawową i specjalistyczną opiekę na wysokim poziomie.

Wskazane jest także rozwijanie nowych e-usług np. teleopieki, czyli systemu opieki i wsparcia, wykorzystującego nowoczesne narzędzia teleinformatyczne, a adresowanego przede wszystkim do seniorów.

Realizacja niniejszego celu wymaga także podjęcia działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej. W tym celu należy promować wśród mieszkańców, a zwłaszcza wśród młodzieży i seniorów zdrowy tryb życia, ze szczególnym naciskiem na zdrowe odżywianie. Warto pamiętać, że walka z chorobami dietozależnymi stanowi wyzwanie, przed którym stają społeczeństwa krajów wysokorozwiniętych. Realizując politykę prozdrowotną należy nawiązać współpracę z uczelniami wyższymi.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływanie interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁷

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz promocja profilaktyki i zdrowego trybu życia	Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z promowaniem włączenia społecznego i przeciwdziałaniem ubóstwu. Przyczyny ubóstwa mogą wynikać m.in. ze złego stanu zdrowia, który uniemożliwia podjęcie zatrudnienia. Równocześnie problemy ze zdrowiem mogą być również powodem izolacji, co prowadzi do wykluczenia społecznego. Dodatkowo nasilające się w ostatnim czasie zjawisko migracji wymusza konieczność rozbudowy systemu opieki zdrowotnej, tak aby mogły nią zostać objęte nowe osoby. Warto także podkreślić, że opieka zdrowotna jest jednym z elementów polityki bezpieczeństwa mieszkańców. Jej właściwe funkcjonowanie czyni obszar atrakcyjny do życia.

C. Efekty realizacji działania

Efekty przeprowadzonych działań widoczne będą w sferze społecznej. Rozwój infrastruktury i usług medycznych powinien pozytywnie wpłynąć na bezpieczeństwo mieszkańców oraz podnieść jakość życia na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej. Jednocześnie prowadzone działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej winny przełożyć się na długookresową poprawę stanu zdrowia mieszkańców na analizowanym Obszarze.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

¹⁷ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz promocja profilaktyki i zdrowego trybu życia	Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego Cel operacyjny 3.6. Kształtowanie postaw prozdrowotnych, prosportowych i proekologicznych	Priorytet 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność	RSO4.5. Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	FENX.06.01. System ochrony zdrowia

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

DZIAŁANIE 4.4. AKTYWIZACJA LOKALNEGO RYNKU PRACY

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– Sukcesywnie rosnąca liczba pracujących i zmniejszający się poziom bezrobocia, co świadczy o stopniowej poprawie sytuacji ekonomicznej obszaru badań.

– Zróżnicowania przestrzennie w zakresie liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, co świadczy o występowaniu problemu ubóstwa w niektórych gminach obszaru badań

– Relatywnie niski poziom aktywności ekonomicznej ludności

– Koncentracja miejsc pracy w ośrodkach powiatowych i ich strefach podmiejskich oraz niski poziom aktywności ekonomicznej ludności na obszarach wiejskich

– Relatywnie wysoki poziom bezrobocia względem średniej dla województwa, zwłaszcza wśród kobiet i ludności powyżej 50 roku życia

– Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z przeprowadzonej Diagnozy na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej zauważalne są problemy związane z funkcjonowaniem rynku pracy. Sytuacja niniejsza może sprzyjać utrzymywaniu się ubóstwa oraz zmniejszać atrakcyjność Obszaru jako miejsca do życia. W rezultacie może prowadzić do odpływu ludności z terenu Aglomeracji.

Z przeprowadzonej Diagnozy wynika, że chociaż na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej zachodzą pozytywne zmiany na rynku pracy, to jednak sytuacja w niniejszym zakresie nadal nie jest zadowalająca. Obszar Aglomeracji cechuje się niską na tle regionu wartością wskaźnika „pracujących na 100 mieszkańców”. W 2020 r. wskaźnik ten na analizowanym Obszarze kształtował się na poziomie 35,7, podczas gdy średnia dla Dolnego Śląska wynosiła 46,8. Dodatkowo poziom zatrudnienia w Aglomeracji Wałbrzyskiej był mocno zróżnicowany przestrzennie. Najniższą wartość przedmiotowy wskaźnik przyjmował w gminie miejsko-wiejskiej Głuszycy (7,2), w gminie miejskiej Boguszów-Gorce (8,4) oraz w gminach wiejskich: Wądroże Wielkie (10,3), Marcinowice (11,0) i Paszowice (12,7).

Niezadowalająca aktywność zawodowa mieszkańców w Aglomeracji Wałbrzyskiej przekłada się na wyższy poziom bezrobocia niż w regionie. W 2020 r. poziom bezrobocia w Aglomeracji wynosił 4,6% natomiast w województwie dolnośląskim 4,0%. Warto także zaznaczyć, że analizowany Obszar w 2020 r. charakteryzował się wysokim udziałem osób powyżej 50 roku życia (30,0%) w ogólnej liczbie bezrobotnych.

Przedstawiona powyżej sytuacja wymaga zmiany. W tym celu należy podjąć wielokierunkowe działania zmierzające do poprawy funkcjonowania lokalnego rynku pracy. W pierwszej kolejności powinno się wspierać inwestycje związane z modernizacją i wzmocnieniem funkcjonowania instytucji rynku pracy. Instytucje te winny w szerszym niż obecnie zakresie monitorować rynek pracy oraz diagnozować aktualny i przyszły popyt na pracowników posiadających określone kwalifikacje. Pozwoli to lepiej dostosować ofertę szkoleń do potrzeb zmieniającego się rynku pracy.

Jednocześnie osoby aktywne powinny stać się adresatem wsparcia w zakresie samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej typu start-up. Służyć temu będzie z jednej strony rozwój infrastruktury gospodarczej, a z drugiej strony rozwój usług szkoleniowych oferowanych przez instytucje rynku pracy.

Osoby biernie zawodowo, długotrwale pozostające poza rynkiem pracy również powinny być adresatem wsparcia. W tym celu należy kontynuować współpracę z Podmiotami Ekonomii Społecznej oraz akredytowanymi Ośrodkami Wspierania Ekonomii Społecznej, gdyż posiadają one duże doświadczenie w aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływanie interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁸

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z tworzeniem atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwojem przedsiębiorstw. Jest ono również spójne z działaniami zmierzającymi do promowania włączenia społecznego i przeciwdziałania przejawom ubóstwa.

Aktywizacja lokalnego rynku pracy wymaga rozwoju infrastruktury gospodarczej oraz usług świadczonych przez instytucje rynku pracy. Równocześnie działania podejmowane w sferze gospodarczej mają na celu aktywizację endogennego potencjału tkwiącego w lokalnej społeczności. Dlatego też jednoczesne podjęcie działań w tych dwóch obszarach może przynieść efekt synergii korzystny dla rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Rozwój rynku pracy jest także ważny z punktu widzenia redukcji sfery ubóstwa. Przyczyną ubóstwa jest niejednokrotnie brak stałej pracy. Praca jest również czynnikiem integrującym i włączającym. Dlatego też ważny jest wzrost aktywności zawodowej ludności. Cel ten można osiągnąć wspierając Podmioty Ekonomii Społecznej.

C. Efekty realizacji działania

Efekty podjętych działań widoczne będą w sferze społecznej i gospodarczej. Zwiększy się aktywność zawodowa mieszkańców, co nie tylko przyczyni się do zmniejszenia bezrobocia, ale również pozytywnie wpłynie na poziom lokalnej przedsiębiorczości. Dodatkowo rozwój rynku pracy sprzyjać będzie ograniczeniu sfery ubóstwa, co z kolei winno zmniejszyć wydatki z zakresu pomocy społecznej.

¹⁸ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

D. Wskaźniki monitoringu

Ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027 nie ustalano rodzaju oraz wartości wskaźników monitoringu.

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy	Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego Cel operacyjny 3.3. Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy	Priorytet 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność	ESO4.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy (EFS+)

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

Nie dotyczy – ze względu na brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

DZIAŁANIE F4.5. PROMOWANIE WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEJAWOM UBÓSTWA

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

– *Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców obszaru, na co wskazuje malejąca liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej*

– *Rosnąca liczba placówek świadczących pomoc społeczną i wzrost wysokości zasiłków rodzinnych*

– *Postępujące starzenie się społeczeństwa, które przejawia się wzrostem udziału ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem zmniejszania się udziałów ludności w pozostałych ekonomicznych grupach wieku*

– *Zróźnicowania przestrzennie w zakresie liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, co świadczy o występowaniu problemu ubóstwa w niektórych gminach obszaru badań*

– *Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Wyniki przeprowadzonej Diagnozy wskazują na występowanie na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej problemu ubóstwa. Wprawdzie na przestrzeni lat 2014-2020 wskaźnik ubóstwa wyrażony liczbą beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. osób zmniejszył się z 753 do 421 osób, a w przypadku beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego na 10 tys. ludności z 564 do 263 osób to jednak w obu przypadkach wartość analizowanych wskaźników na tle średniej dla województwa dolnośląskiego była zdecydowanie wyższa. Zaznaczyć przy tym należy, że skala niniejszego zjawiska jest różna w poszczególnych gminach tworzących Aglomerację. Najwyższym poziomem ubóstwa cechowały się gminy: Dobromierz (996 beneficjentów na 10 tys. ludności), Mściwojów (944) oraz gmina Walim (793) i miasto Boguszów-Gorce (735).

Dodatkowo na obszarze Aglomeracji, podobnie jak i na innych obszarach kraju nastąpiła kumulacja niespotykanych wcześniej zjawisk tj. pandemii i gwałtownego napływu uchodźców, które spowodowały nowe zagrożenia wykluczenia społecznego oraz wymagają podejmowania szybkich i niestandardowych działań, zmierzających do ułatwienia życia osobom niesamodzielnym i zagrożonym wykluczeniem społecznym. Należy przy tym podkreślić, że działania te winny obejmować zarówno inwestycje infrastrukturalne, jak i rozwój usług skierowanych do grup defaworyzowanych.

W ramach inwestycji infrastrukturalnych interwencja uwzględnić będzie na proces deinstytucjonalizacji podmiotów realizujących wsparcie całodobowe, świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych.

Ponadto wsparcie ukierunkowane będzie na proces deinstytucjonalizacji podmiotów realizujących wsparcie całodobowe, świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych, skierowanych do osób wymagających wsparcia np. z powodu wieku, niepełnosprawności, długotrwałej choroby czy też problemów zdrowia psychicznego

Jak już wspomniano rozwojowi infrastruktury powinien towarzyszyć rozwój usług sprzyjających integracji i włączeniu społecznemu. Wsparcie powinno uwzględniać proces deinstytucjonalizacji podmiotów realizujących wsparcie całodobowe, świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych, skierowanych do osób wymagających wsparcia np. z powodu wieku, niepełnosprawności, długotrwałej choroby czy też problemów zdrowia psychicznego.

Szczególnie istotny będzie rozwój usług zapobiegających marginalizacji społecznej bez względu na przyczyny występowania tego zjawiska. W działaniach tych aktywnie winny uczestniczyć organizacje pozarządowe. Należy wspierać Podmioty Ekonomii Społecznej, które działają na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także organizacji realizujących projekty skierowane równocześnie do różnych grup wiekowych, umożliwiającą budowę więzi międzypokoleniowych.

Do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym kierowane będą także działania związane z rozwojem budownictwa wspomaganego, wytchnieniowego oraz chronionego. Adresatem przedsięwzięcia będą osoby o najniższych dochodach oraz osoby, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia.

Dodatkowo reagując na zmiany w otoczeniu geopolitycznym należy podjąć działania umożliwiające włączenie społeczne uchodźców wojennych, gdyż jest to grupa szczególnie zagrożona wykluczeniem oraz marginalizacją ekonomiczną i społeczną. W celu udzielenia doraźnej pomocy uchodźcom wskazany jest rozwój infrastruktury, którą można szybko zaadaptować jako miejsce tymczasowego pobytu.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływanie interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.¹⁹

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa	Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z aktywizacją rynku pracy. Praca jest jednym z czynników sprzyjających integracji i włączeniu społecznemu. Połączenie działań związanych z aktywizacją rynku pracy z innymi działaniami wspierającymi osoby zagrożone wykluczeniem społecznym powinno skutkować zmniejszeniem sfery ubóstwa i podniesieniem poziomu życia mieszkańców. Działania te winny ograniczyć także postawy dysfunkcyjne wśród mieszkańców Aglomeracji, a w rezultacie pozytywnie wpłynąć na bezpieczeństwo lokalnych społeczności.

C. Efekty realizacji działania

Efekty podjętych działań widoczne będą w sferze społecznej, ale również w dłuższej perspektywie powinny skutkować zmniejszeniem wydatków JST na pomoc społeczną. Skorelowane z innymi przedsięwzięciami działania powinny doprowadzić do ograniczenia osób korzystających z pomocy społecznej. Wzrośnie również znaczenie aktywnych form wsparcia osób zagrożonych marginalizacją realizowanych

¹⁹ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

przez organizacje pozarządowe, a zwłaszcza Podmioty Ekonomii Społecznej. Włączenie społeczne i ograniczenie ubóstwa winno przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Liczba wdrożonych programów polityki zdrowotnej	szt.	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik rezultatu	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	szt.	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa	Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego Cel operacyjny 3.2. Wzrost społecznej integracji Cel operacyjny 3.5. Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami	Priorytet 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność	ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie... (EFS+).

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F4.5 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy ESO4.11., kod interwencji: 158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości.

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

PRIORYTET 5. ROZWÓJ TERYTORIALNY

„Aglomeracja Wałbrzyska” posiada duży potencjał do rozwoju turystyki. Na jej obszarze zlokalizowane są liczne atrakcje turystyczne, uzdrowiska oraz zabytki kultury materialnej (w tym zabytki techniki). Niestety, jak wynika z Diagnozy na obszarze Aglomeracji występują bariery, które ten potencjał ograniczają. Bariery te związane są zarówno ze złym stanem samych obiektów, jak i z niezadowalającym stanem/brakiem infrastruktury towarzyszącej. W rezultacie dostęp do nich i prawidłowe korzystanie z nich jest utrudnione. Dlatego też konieczne jest podjęcie skoordynowanych działań zmierzających do wzmocnienia atrakcyjności turystycznej Obszaru.

Podejmując działania w ramach niniejszego priorytetu należy również wzmacniać potencjał kulturalny Aglomeracji. Jak wynika z Diagnozy aktualnie dostęp do instytucji kultury na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej jest niejednokrotnie niezadowalający. Wynika to zarówno ze zróżnicowanej terytorialnie (nie zawsze adekwatnej do potrzeb mieszkańców i odwiedzających) lokalizacji instytucji, jak i niezadowalającego stanu technicznego obiektów. Dlatego należy wspierać instytucje kultury, tak aby mogły one należycie pełnić swoje funkcje i poszerzać swoją ofertę adresowaną do mieszkańców i odwiedzających.

Kolejnym problemem, z zarazem wyzwaniem przed jakim staje „Aglomeracja Wałbrzyska” jest regeneracja i poprawa spójności, jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej. Jak wynika z Diagnozy na obszarze Aglomeracji występują procesy związane z rozpraszaniem zabudowy, co negatywnie wpływa na spójność Obszaru, a jednocześnie wywiera dodatkową presję na środowisko i zwiększa koszty budowy i eksploatacji infrastruktury technicznej. Jednocześnie niezadowalająca jakość przestrzeni publicznej i brak poczucia bezpieczeństwa zmniejsza atrakcyjność Obszaru, jako miejsca do życia i sprzyja migracji. Niezadowalająca jakość przestrzeni publicznej oddziałuje również negatywnie na atrakcyjność turystyczną Aglomeracji Wałbrzyskiej. Sytuacja powyższa musi ulec zmianie. Dlatego też należy wdrożyć działania zmierzające do odnowy i poprawy jakości oraz bezpieczeństwa przestrzeni publicznej.

DZIAŁANIE F5.1. WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ I OFERTY KULTURALNEJ OBSZARU

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Dobry stan techniczny placówek kultury*
- *Organizacja licznych imprez kulturalnych o zasięgu międzynarodowym lub krajowym*
- *Bogata oferta atrakcji turystycznych i kulturalnych obszaru*
- *Zróżnicowany dostęp do infrastruktury jednostek kultury*
- *Relatywnie niski i silnie zróżnicowany przestrzennie poziom rozwoju funkcji turystycznej, zwłaszcza w obliczu znacznego potencjału turystycznego obszaru*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Z przeprowadzonej Diagnozy jednoznacznie wynika, że „Aglomeracja Wałbrzyska” posiada duży potencjał do rozwoju turystyki. Na obszarze Aglomeracji występują zarówno zabytki świadczące o jej bogatej historii, jak i obszary cenne przyrodniczo. Potencjał turystyczny Aglomeracji wzmacniają również liczne wydarzenia kulturalne, adresowane zarówno do mieszkańców, jak i odwiedzających. Niestety z Diagnozy wynika również, że potencjał ten nie jest aktualnie w pełni wykorzystywany. Dodatkowo zauważalne są duże dysproporcje w rozwoju funkcji turystycznej w przypadku poszczególnych gmin. Przyczyn powyższej sytuacji upatrywać można w m.in. w niezadowalającym zagospodarowaniu turystycznym Aglomeracji, co skutkuje utrudnionym dostępem do miejsc o szczególnych walorach turystycznych. Niezadowalająca jest również dostępność do miejsc noclegowych. W 2020 r. liczba miejsc noclegowanych na 100 mieszkańców wyrażona wskaźnikiem Baretja i Deferta na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej wynosiła 14,8 i była ponad ośmiokrotnie niższa od wartości wskaźnika w „Aglomeracji Jeleniogórskiej”. O stagnacji turystyki w obszarze badań świadczył ponadto jedynie nieznaczny wzrost liczby podmiotów zarejestrowanych w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi z 1327 w 2014 r. do 1419 w 2020 r. Jak już podkreślono poziom rozwoju funkcji turystycznej w obrębie Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2020 r. był jednak silnie zróżnicowany. Wysokimi wartościami wskaźnika Baretja i Deferta cechowały się gminy: Radków (105,4), Walim (67,9) i Jedlina-Zdrój (62,9), z drugiej strony, w 5 gminach położonych w północnej części obszaru badań (Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Paszowice, Wądroże Wielkie i Żarów) obiekty turystyczne nie funkcjonowały.

Należy także podkreślić, że z Diagnozy wynika, iż na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występuje silne zróżnicowanie w zakresie dostępu do instytucji kultury, co może osłabiać turystyczny potencjał obszaru i sprawiać, że jest on mniej atrakcyjny do życia. W 2020 r. największą liczbę placówek kultury na 10 tys. ludności odnotowano w gminie wiejskiej Paszowice (7,4), a także w gminach miejsko-wiejskich: Strzegom (5,9) i Głuszycy (4,7). Niskim poziomem wyposażenia w placówki kultury charakteryzowały się w szczególności większe miasta obszaru badań, tzn. Wałbrzych (0,2), Świebodzice, Świdnica i Jawor (po 0,4), Nowa Ruda i Kamienna Góra (po 0,5). Ponadto w czterech gminach wiejskich (Mściwojów, Stare Bogaczowice, Świdnica i Wądroże Wielkie) oraz w mieście Szczawno-Zdrój placówki kultury nie funkcjonowały w ogóle. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika również, że placówki kultury nie zawsze są optymalnie zlokalizowane, a ich stan techniczny bywa niejednokrotnie oceniany jako przeciętny.

Mając na uwadze zdiagnozowane potencjały i bariery, należy podjąć wielokierunkowe działania zmierzające do rozwoju produktów i usług turystycznych oraz infrastruktury turystycznej. Należy, przy tym podkreślić, że podejmowane działania powinny tworzyć wartość dodaną dla większego obszaru, a nie jedynie dla wąskiego terytorium. W szczególności należy dążyć do kompleksowej renowacji uzdrowisk i miejscowości o wysokich walorach dziedzictwa materialnego. Należy także pamiętać o renowacji licznych zabytków techniki zlokalizowanych na terenie Aglomeracji.

Równocześnie należy dążyć do rozwoju szlaków turystycznych np. rowerowych prowadzących do zabytków kultury materialnej i miejsc o szczególnych walorach przyrodniczych. Rozwojowi szlaków turystycznych musi towarzyszyć wsparcie dla niezbędnych elementów infrastruktury towarzyszącej. Atrakcyjność turystyczną Obszaru zwiększy również budowa ścieżek edukacyjnych. Jednocześnie w miejscach newralgicznych powinny zostać zlokalizowane miejsca parkingowe, uwzględniające również potrzeby rowerzystów i tam, gdzie to możliwe elektromobilności.

Jednak pamiętać należy, że sprawne funkcjonowanie przedmiotowej branży wymaga także rozwoju oferty komplementarnych produktów i usług, w tym produktów regionalnych i lokalnych. Szczególną wagę należy w tym zakresie przypisać rolnictwu. Mając na uwadze uwarunkowania przyrodnicze obszaru oraz kształtujące się w Polsce i na świecie trendy gospodarcze i społeczne winno się wspierać rozwój ekologicznego rolnictwa i małego przetwórstwa w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości.

Równolegle na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej należy podjąć działania promujące rozwój usług agroturystycznych i ekoturystycznych. Wzmocnienie konkurencyjności turystycznej obszaru wymaga także rozbudowy bazy noclegowej oraz usług gastronomicznych oferujących lokalne/regionalne produkty oraz produkty ekologiczne.

Ważne miejsce w ramach niniejszego działania przypisano także promocji turystycznej obszaru. W tym celu należy podjąć działania zmierzające do utworzenia spójnego systemu promocji i informacji turystycznej.

Dla zintegrowanego rozwoju turystycznego obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej istotna będzie intensyfikacja i koordynacja współpracy pomiędzy różnymi podmiotami działającymi w tej branży.

Potencjał Obszaru buduje się również poprzez rozwój kultury. Należy więc wspierać i wzmocniać instytucje kultury, tak aby mogły one poszerzyć ofertę imprez kulturalnych adresowanych do mieszkańców i odwiedzających. Wsparcie to wiąże się m.in. z rozbudową/modernizacją infrastruktury wykorzystywanej przez instytucje kultury. Należy także dążyć do dostosowania lokalizacji infrastruktury kultury stosownie do aktualnych i przyszłych potrzeb mieszkańców i odwiedzających. Warto również zaznaczyć, że wszechstronne wspieranie kultury tworzy sprzyjające warunki do osiedlania się tzw. klasy twórczej, która z kolei ma wpływ na rozwój przemysłów kreatywnych, tworzących miejsca pracy dla specjalistów, a jednocześnie nie ingerujących negatywnie w środowisko.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty

spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.²⁰

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych Działanie F2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej Działanie F2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej

Turystyka i kultura, winny stać się docelowo jednym z „kół zamachowych” wielopłaszczyznowego rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. Dlatego też działania na rzecz rozwoju turystyki i kultury wpływać będą na funkcjonowanie sfery gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Rozwój turystyki i kultury powiązany jest ze wzrostem poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz aktywizacją lokalnego rynku pracy. Jednocześnie sprzyja on włączeniu społecznemu i ograniczeniu sfery ubóstwa. Dodatkowo wzmocnienie funkcji turystycznej wymaga inwestycji w poprawę dostępności transportowej Aglomeracji, a więc powiązany jest z inwestycjami drogowymi oraz związanymi z rozwojem transportu publicznego. Należy również podkreślić znaczenie sprzężenia zwrotnego jakie występuje pomiędzy rozwojem turystyki a jakością środowiska naturalnego. Z jednej strony wzmocnienie funkcji turystycznej wymusza inwestycje pro środowiskowe, z drugiej strony działania na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego podnoszą atrakcyjność turystyczną obszaru.

C. Efekty realizacji działania

Efekty podjętych działań widoczne będą we wszystkich sferach. Prowadzone działania winny doprowadzić do wzrostu znaczenia turystyki w rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. Powinny powstać nowe atrakcje turystyczne oraz infrastruktura ułatwiająca dotarcie do nich. Należy również oczekiwać wzrostu liczby miejsc noclegowych oraz podmiotów działających w branży turystycznej i rekreacyjnej.

²⁰ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Wzrost dostępności do infrastruktury i oferty instytucji kultury poprawi jakość miejsca zamieszkania i pozytywnie wpłynie na zjawisko depopulacji. Jednocześnie należy rozwijać i promować imprezy kulturalne, tak aby utrwalac pozytywny wizerunek Aglomeracji Wałbrzyskiej.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	obiekty kulturalne i turystyczne	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik produktu	Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	Projekty	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób, które zamieszkują obszar objęty realizacją instrumentu rozwoju	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.1 Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów Cel operacyjny 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska	Priorytet 1.2. Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

	<p>naturalnego i dziedzictwa kulturowego</p> <p>Cel operacyjny 4.2. Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska</p> <p>Cel operacyjny 4.5. Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego</p>		
--	---	--	--

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F5.1 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy RSO5.1., kody interwencji:

- 165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych,
- 166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

DZIAŁANIE F5.2. POPRAWA JAKOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA ŚRODOWISKA ZAMIESZKANIA I PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

A. Logika interwencji

Potencjały i słabe strony obszaru zidentyfikowane w analizie SWOT:

- *Znaczna gęstość sieci miast i wysoki poziom urbanizacji*
- *Zrównoważony rozkład przestrzenny ośrodków miejskich*
- *Zaawansowane procesy rewitalizacji obszarów miejskich*
- *Duże rozproszenie i rozdrobnienie terenów zurbanizowanych powodujące wysokie koszty usług publicznych oraz budowy i eksploatacji infrastruktury technicznej*
- *Duże potrzeby w zakresie modernizacji infrastruktury technicznej*
- *Zła średnioroczna jakość powietrza spowodowana niską emisją ze źródeł kominowych, energochłonnością infrastruktury i budynków oraz ruchem samochodowym*
- *Duże potrzeby w zakresie rekultywacji terenów o charakterze przemysłowym*
- *Duże potrzeby w zakresie dostosowania i kształtowania terenów publicznych*
- *Duża liczba miast tracących funkcje wg KSRR 2030*

Źródło: Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna na potrzeby Strategii Rozwoju ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wnioski z Diagnozy wraz z analizą SWOT.

Jak wynika z przeprowadzonej Diagnozy na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują problemy z funkcjonalnością i jakością przestrzeni publicznej oraz dekapitalizacją infrastruktury. Ponadto na terenie Aglomeracji istnieją duże potrzeby w zakresie rekultywacji obiektów i terenów przemysłowych.

Konieczne są więc działania porządkujące przestrzeń, poprzez odnowę, ożywienie oraz uatrakcyjnienie estetyczno-wizualne tkanki architektonicznej i małej architektury m.in. zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają działania zmierzające do adaptacji Aglomeracji do zmian klimatu poprzez rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, a także działania na rzecz zwiększania powierzchni czynnych biologicznie oraz unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych. Aby poprawić bezpieczeństwo przestrzeni należy również dążyć do modernizacji infrastruktury drogowej jako jednego z elementów szerszych działań z zakresu odnowy terenów publicznych, który nie powinien generować nowej dodatkowej presji na środowisko. Ponadto konieczna będzie wymiana/budowa oświetlenia publicznego oraz zapewnienie monitoringu wizyjnego. Prowadząc działania sanacyjne dot. przestrzeni publicznych należy mieć na uwadze wymagania dot. dostępności architektonicznej oraz potrzeby osób, które mogą być narażone na marginalizację z powodu niepełnosprawności lub obniżonej sprawności ze względu na wiek lub choroby.

Działaniom związanym z poprawą jakości przestrzeni powinny również towarzyszyć projekty mające na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców, między innymi poprzez rozwój infrastruktury wspierającej aktywizację oraz integrację społeczną. Należy także podjąć działania zmierzające do kreowania nowych obszarów przestrzeni publicznej. W tym celu wskazane jest zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych oraz nadanie im nowych funkcji lub rozwijanie już rozpoczętych transformacji przemysłowych.

W związku z występującym na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej problemem niskiej emisji projekty realizowane w ramach niniejszego działania, tam, gdzie to możliwe, powinny wykorzystywać Odnawialne Źródła Energii oraz technologie zmniejszające energochłonność infrastruktury.

B. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego

Poprzez podejście zintegrowane do realizacji Strategii ZIT AW rozumie się pozytywne oddziaływania interwencji realizowanej w danym Działaniu na efekty wdrażania innych Działań Strategii ZIT AW oraz zintegrowany charakter projektów definiowany zgodnie z postanowieniami Zasad Realizacji Instrumentów Terytorialnych. W związku z powyższym wszystkie realizowane w ramach działania projekty będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.²¹

Działanie	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej	<p>Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych</p> <p>Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej</p> <p>Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa</p> <p>Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru</p>

Niniejsze działanie jest zintegrowane z działaniami związanymi z redukcją niskiej emisji, ponieważ w procesie odnowy przestrzeni publicznej wykorzystywane powinna być OZE oraz technologie zmniejszające energochłonność infrastruktury. Ponadto poprzez rozwój infrastruktury poprawiającej kondycję psychofizyczną mieszkańców działanie będzie spójne z działaniami na rzecz włączenia społecznego. Jednocześnie kompleksowa rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz rekultywacja obszarów przemysłowych winna również korzystnie wpłynąć na bezpieczeństwo mieszkańców poprzez sanację obszarów problemowych. Podejmowane działania poprawią także estetykę miejsc publicznych, co wiąże się z potrzebą wzmocnienia funkcji turystycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej.

C. Efekty realizacji działania

Sanacja przestrzeni publicznej poprawi jej jakość i spójność. Powstaną nowe miejsca o charakterze integracyjno-wypoczynkowym. Powstaną nowe parki, skwery i inne tereny zieleni zaopatrzone w infrastrukturę niezbędną do prawidłowego korzystania z nich. Jednocześnie w ramach rozwoju niebieskiej infrastruktury powstaną nowe oraz zmodernizowane zostaną istniejące zbiorniki wodne, co w połączeniu z redukcją powierzchni terenów nieprzepuszczalnych poprawi retencję wody i uodporni Obszar na negatywne skutki zmian klimatu. Poprawie ulegnie także bezpieczeństwo mieszkańców, czemu sprzyjać będzie rozwój monitoringu wizyjnego, modernizacja infrastruktury drogowej oraz rozwój infrastruktury i usług wspierających kondycję psychofizyczną mieszkańców. Poprawi się także dostępność przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami w wyniku likwidacji barier architektonicznych.

²¹ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Dzięki rozwojowi infrastruktury rekreacyjnej i integracyjnej poprawi się kondycja psychofizyczna mieszkańców.

D. Wskaźniki monitoringu w powiązaniu z FEDS 2021-2027

	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel (2029)
Wskaźnik produktu	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	metry kwadratowe	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik produktu	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	wkłady na rzecz strategii	1
Wskaźnik produktu	Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	Projekty	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób, które zamieszkują obszar objęty realizacją instrumentu rozwoju terytorialnego	Osoby	Do ustalenia na dalszych etapach
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób korzystających z infrastruktury wspierającej kondycję psychofizyczną mieszkańców.	osoby/rok	Do ustalenia na dalszych etapach

E. Zgodność działania z dokumentami nadrzędnymi

Strategia ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej 2021-2027	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej 2030	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.4. Wspieranie rozwoju i rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich	Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

F. Szczegółowe ustalenia dot. wdrażania

W Działaniu F5.2 przewiduje się realizację projektów współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027, cel szczegółowy RSO5.1., kod interwencji: 168. Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.

Projekty te będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027.

5 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII ZIT AW

Informacja o źródłach finansowania Strategii ZIT AW 2021-2027 została przygotowana na podstawie danych przekazanych przez IZ FEDS 2021-2027 oraz IZ Feniks 2021-2027 w zakresie środków jakie zostaną alokowane do dyspozycji Aglomeracji Wałbrzyskiej na realizację Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz postanowień ww. Programów w zakresie współfinansowania projektów środkami krajowymi.

Do opracowania niniejszej informacji wykorzystano kurs euro wynikający z *Wytycznych dotyczących stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw* dla roku 2023 tj. 1 EURO = 4,65 zł.

Informacja o źródłach finansowania została zaprezentowana w tabeli w podziale na priorytety i działania Strategii ZIT AW oraz źródła finansowania pochodzące z programów FEDS 2021-2027 oraz Feniks 2021-2027.

Należy przyjąć, że podział środków pomiędzy priorytety i kategorie interwencji jest indykatywny i zostanie ustalony po ostatecznym uzgodnieniu listy projektów konkurencyjnych i niekonkurencyjnych z właściwymi Instytucjami Zarządzającymi. Należy zaznaczyć, że może on podlegać zmianom wraz z postępowaniem we wdrażaniu Strategii i realizacji projektów.

Tabela 4. Informacja o źródłach finansowania Strategii ZIT AW 2021-2027

Priorytet Strategii ZIT AW / Źródła finansowania		Cel szczegółowy FEDS 2021-2027 lub Działanie FEnIKS 2021-2027	Wkład FEDS 2021-2027 lub FEnIKS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 lub FEnIKS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet 1. Rozwój gospodarczy	Działanie 1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki		-	-	-	-
	Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw		-	-	-	-
Priorytet 2. Środowisko	Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych		86 709,558	403 199,445	172 799,762	575 999,207
	042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych do celów efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	JSO8.1 (FST)	42 350,000	196 927,500	84 397,500	281 325,000
	044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	JSO8.1 (FST)	21 175,000	98 463,750	42 198,750	140 662,500
	045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	RSO2.1 (EFRR)	2 009,558	9 344,445	4 004,762	13 349,207
		JSO8.1 (FST)	21 175,000	98 463,750	42 198,750	140 662,500
	Działanie F2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej		7 801,816	36 278,444	15 547,905	51 826,349
	065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	RSO2.5 (EFRR)	7 801,816	36 278,444	15 547,905	51 826,349
066. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej						

Priorytet Strategii ZIT AW / Źródła finansowania		Cel szczegółowy FEDS 2021-2027 lub Działanie FEniKS 2021-2027	Wkład FEDS 2021-2027 lub FEniKS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 lub FEniKS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet 2. Środowisko	Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej		83 103,396	386 430,790	169 772,860	556 203,650
	077. Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie emisji hałasu, 081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego, 082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego, 083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów, 086. Infrastruktura paliw alternatywnych	RSO2.5 (EFRR)	7 491,299	34 834,540	14 929,089	49 763,629
	081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego 082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego, 083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów	JSO8.1 (FST)	27 225,000	126 596,250	54 255,536	180 851,786
		FENX.03.01 (FEniKS)	48 387,097	225 000,000	100 588,235	325 588,235
	Działanie F2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii		12 004,245	55 819,738	23 922,745	79 742,484
	048. Energia ze źródeł odnawialnych: słoneczna, 049. Energia ze źródeł odnawialnych: biomasa, 052. Inne rodzaje energii ze źródeł odnawialnych (w tym energia geotermalna)	JSO8.1 (FST)	12 004,245	55 819,738	23 922,745	79 742,484
	Działanie 2.5. Usprawnienie gospodarki odpadami		-	-	-	-
	Działanie 2.6. Rozwój budownictwa mieszkaniowego		-	-	-	-
	Działanie F2.7. Wzmocnienie bioróżnorodności biologicznej i ochrona przyrody		2 301,872	10 703,705	4 587,302	15 291,007
	078. Ochrona, regeneracja i zrównoważone wykorzystanie obszarów Natura 2000, 079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura	RSO2.7 (EFRR)	2 301,872	10 703,705	4 587,302	15 291,007
Priorytet 3. Transport	Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych		-	-	-	-
	Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem		-	-	-	-

Priorytet Strategii ZIT AW / Źródła finansowania		Cel szczegółowy FEDS 2021-2027 lub Działanie FEniKS 2021-2027	Wkład FEDS 2021-2027 lub FEniKS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 lub FEniKS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet 4. Społeczeństwo	Działanie F4.1. Przeciwdziałanie depopulacji poprzez rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych		1 200,000	5 580,000	2 391,429	7 971,429
	148. Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	ESO4.6 (EFS+)	1 200,000	5 580,000	2 391,429	7 971,429
	Działanie F4.2. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie		1 500,000	6 975,000	2 989,286	9 964,286
	149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury)	ESO4.6 (EFS+)	1 500,000	6 975,000	2 989,286	9 964,286
	Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz promocja profilaktyki i zdrowego trybu życia		-	-	-	-
	Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy		-	-	-	-
	Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa		4 177,546	19 425,589	8 325,252	27 750,841
158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości	ESO4.11 (EFS+)	4 177,546	19 425,589	8 325,252	27 750,841	
Priorytet 5. Rozwój terytorialny	Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru		10 477,558	48 720,645	20 880,276	69 600,921
	165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych, 166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	RSO5.1 (EFRR)	10 477,558	48 720,645	20 880,276	69 600,921
	Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej		5 738,779	26 685,322	11 436,567	38 121,889
	168. Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	RSO5.1 (EFRR)	5 738,779	26 685,322	11 436,567	38 121,889
	Pomoc techniczna		1 428,714	6 643,520	2 847,223	9 490,743
	170. Zwiększenie zdolności instytucji programu oraz podmiotów związanych z wdrażaniem funduszy	RSO5.1 (EFRR)	1 000,000	4 650,000	1 992,857	6 642,857
	180. Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	PT (EFS+)	428,714	1 993,520	854,366	2 847,886
	RAZEM		216 443,484	1 106 462,199	435 500,606	1 441 962,805

Źródło: opracowanie własne.

6 WARUNKI I PROCEDURY OBOWIĄZUJĄCE W REALIZACJI STRATEGII ZIT AW

NAJWAŻNIEJSZE WARUNKI OBOWIĄZUJĄCE W REALIZACJI STRATEGII ZIT AW (WOF)

W dniu 09.12.2022 r. zostało zawarte Porozumienie w sprawie zasad współdziałania Stron Porozumienia Międzygminnego przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej (dalej: Porozumienie).

Porozumienie powierza Gminie Wałbrzych – miastu na prawach powiatu (dalej Gmina Wałbrzych) zarządzanie Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Aglomeracji Wałbrzyskiej i konstituuje Związek ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej (ZIT AW/WOF) kierując się możliwościami, jakie stworzyła Komisja Europejska w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 w celu wspomagania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz zwiększenia zaangażowania miast i ich obszarów funkcjonalnych w zarządzaniu środkami strukturalnymi UE, a także mając na uwadze efektywne wykorzystanie środków unijnych przez miejskie obszary funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Na mocy Porozumienia stroną reprezentującą Związek ZIT AW – Liderem ZIT AW jest Gmina Wałbrzych reprezentowana przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha.

W związku z powyższym, Gmina Wałbrzych reprezentowana przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha wykonywać będzie zadania związane z wdrażaniem niniejszej Strategii. Lider ZIT AW realizuje zadania określone w ramach Porozumienia poprzez jednostkę organizacyjną Gminy Wałbrzych – Instytucję Pośredniczącą Aglomeracji Wałbrzyskiej (IPAW).

Poniżej zaprezentowano najważniejsze informacje dot. podmiotów zaangażowanych we wdrażanie ZIT AW i ich zadań.

LIDER ZIT AW

Funkcję Lidera ZIT AW (dalej Lider) pełni Gmina Wałbrzych reprezentowana przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha. Zadania lidera realizuje Instytucja Pośrednicząca Aglomeracji Wałbrzyskiej, w szczególności poprzez:

- a) prowadzenie działań w zakresie przygotowania i wdrażania Strategii ZIT AW oraz koordynowanie działań Lidera Porozumienia w tym zakresie,
- b) opracowywanie projektu oraz aktualizacje Strategii Rozwoju ZIT AW,
- c) obsługę realizacji ZIT AW obejmującą m.in. przygotowanie w porozumieniu z stronami Porozumienia listy projektów planowanych do realizacji oraz monitoring i sprawozdawczość ich wdrażania,
- d) działania informacyjno-promocyjne dotyczące ZIT AW,
- e) współpracę z instytucjami zaangażowanymi w przygotowanie i wdrażanie ZIT AW, w szczególności z Ministerstwem, IZ FEDŚ 2021-2027,
- f) realizację zadań wynikających z Porozumienia w sprawie określenia zasad realizacji projektów strategicznych w ramach instrumentu terytorialnego, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT AW, które zostanie zawarte z IZ FEDŚ.

KOMITET STERUJĄCY ZIT AW (KS ZIT AW)

Celem funkcjonowania Komitetu Sterującego jest reprezentowanie wszystkich JST zaangażowanych we wdrażanie ZIT AW. Komitet Sterujący pełni funkcje opiniodawcze w zakresie m.in. Strategii ZIT oraz funkcje programowe w zakresie opiniowania kierunków rozwoju obszaru funkcjonalnego.

W skład Komitetu Sterującego wchodzi wójtowie, burmistrzowie i prezydenci Gmin, sygnatariusze Deklaracji Wałbrzyskiej z dnia 22 maja 2020 r.

KS ZIT AW pełni funkcje opiniodawcze w procesie przygotowania dokumentów niezbędnych do powierzenia ZIT AW zadań związanych z wdrażaniem ZIT, w szczególności w zakresie:

- wydawania opinii niezbędnych w procesie przygotowania Strategii ZIT,
- opiniowania Strategii ZIT wraz z listą projektów do realizacji w perspektywie finansowej 2021-2027 oraz jej zmian,
- opiniowania planu finansowego IPAW oraz jego wykonania.

RADA ZIT AW

Rada ZIT AW pełni funkcje opiniodawcze decyzji Lidera ZIT AW. Opinie Rady ZIT AW nie mają charakteru wiążącego. W skład Rady ZIT AW wchodzi przedstawiciele wszystkich właściwych dla obszaru realizacji ZIT AW właściwych władz regionalnych, lokalnych i miejskich i innych instytucji publicznych, partnerów społeczno-gospodarczych/partnerów społeczno-ekonomicznych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowych oraz innych właściwych zainteresowanych stron. Przedstawiciele Rady ZIT AW mogą uczestniczyć w posiedzeniach Komitetu Sterującego ZIT AW z głosem doradczym.

Zadaniem Rady ZIT AW jest opiniowanie projektów dokumentów stanowiących podstawę do podejmowania merytorycznych decyzji Lidera w zakresie opracowania oraz wdrażania Strategii ZIT AW.

Rada ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej składa się z 19 członków: Dolnośląscy Pracodawcy, Dolnośląska Fundacja Onkologiczna, Fundacja Edukacji Europejskiej, Fundacja IntelEco.pl, Fundacja Ładne Historie, Fundusz Regionu Wałbrzyskiego, Invest Sudety Marlena Klonowska, Klub Sportowy Piast Nowa Ruda, Powiat Kamiennogórski, Powiat Kłodzki, Powiat Świdnicki, Powiat Wałbrzyski, Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, Spółdzielnia Socjalna ZIELONY ZAKĄTEK, Stowarzyszenie Forum Aktywności Lokalnej, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kwiat Lnu, Stowarzyszenie Miłośników Jedliny-Zdroju, Stowarzyszenie Szczawno Zdrój Możliwości, Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość.

NAJWAŻNIEJSZE PROCEDURY OBOWIĄZUJĄCE PRZY REALIZACJI STRATEGII ZIT AW

ZARYS PROCEDURY PRZYGOTOWANIA I ZATWIERDZENIA STRATEGII ZIT AW

Projekt Strategii ZIT AW przekazywany jest gminom tworzącym „Aglomerację Wałbrzyską” w celu uzgodnień. Następnie dokument poddawany jest konsultacjom społecznym (z udziałem Rady). Wynikające z konsultacji ustalenia wprowadzane są do dokumentu, który jako projekt Strategii ZIT AW poddany zostaje Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko. Rekomendacje z SOOŚ uwzględniane są w treści dokumentu. Decyzję o zatwierdzeniu Strategii podejmuje Lider ZIT AW po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego ZIT AW. Strategia ZIT AW podlega opiniowaniu przez IZ FEDS 2021-2027 oraz IZ Feniks 2021-2027. Pozytywna opinia ww. podmiotów jest warunkiem współfinansowania realizacji Strategii ZIT AW ze środków programu regionalnego i krajowego. Zmiany Strategii ZIT AW dokonywane są analogicznie do procedury zatwierdzania. Zatwierdzona Strategia ZIT AW oraz jej zmiany publikowane są na stronie internetowej Lidera ZIT AW.

ZARYS PROCEDUR WDRAŻANIA

Zostanie uzupełnione po przekazaniu i uzgodnieniu porozumienia w sprawie realizacji ZIT AW przez IZ FEDS 2021-2027.

7 OPIS PROCESU ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO W PROCES TWORZENIA STRATEGII

Zostanie uzupełnione po zakończeniu procesu konsultacji Strategii ZIT AW 2021-2027.

8 OPIS PROCEDURY STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Zostanie uzupełnione po zakończeniu procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko Strategii ZIT AW.

SPIS TABEL

Tabela 1. Analiza mocnych stron (A) i słabych stron (B) dla obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej według sfer tematycznych _____	10
Tabela 2. Analiza szans (C) i zagrożeń (D) w ujęciu zintegrowanym dla obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej	13
Tabela 3. Zestawienie priorytetów i kierunków działań Strategii ZIT AW _____	16
Tabela 4. Informacja o źródłach finansowania Strategii ZIT AW 2021-2027 _____	80
Tabela 5. Informacja o powiązaniach projektów w poszczególnych Działaniach Strategii ZIT AW _____	91

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w obszarze badań [2020] _____	4
Rysunek 2. Podział na mezoregiony i ukształtowanie terenu _____	5
Rysunek 3. Położenie geograficzne wraz z powiązaniem ośrodków miejskich _____	6
Rysunek 4. Struktura osadnicza wraz z typologią ośrodków _____	8

ZAŁĄCZNIK 1. INFORMACJA NA TEMAT SPOSOBU WSKAZANIA PROJEKTÓW I ICH POWIĄZANIA Z INNYMI PROJEKTAMI

SPOSÓB WSKAZANIA PROJEKTÓW NIEKONKURENCYJNYCH

W czerwcu 2022 r. wszystkie gminy tworzące „Aglomerację Wałbrzyską” opublikowały zaproszenie skierowane do podmiotów zainteresowanych realizacją projektów w ramach Strategii ZIT AW 2021-2027 do złożenia propozycji przedsięwzięć.

Nabór propozycji projektów był otwarty oraz niedyskryminujący i trwał od 13.06.2022 r. do 10.08.2022 r. i został podany do wiadomości publicznej na stronach internetowych gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską. W treści ogłoszenia podano informację dot. decyzji Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 28.04.2022 r. w zakresie alokacji udostępnionej Aglomeracji Wałbrzyskiej na realizację Strategii ZIT AW oraz obszarów wynikających z projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027. Propozycje projektów składać mogły: podmioty publiczne, prywatne oraz partnerzy społeczno-gospodarczy m.in.: podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, działające na rzecz ochrony środowiska, angażujące się w promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji. Propozycje projektów przedkładane były do Urzędów Gmin na przygotowanych w tym celu formularzach. Przekazane przez interesariuszy projekty zostały poddane analizie w związku z możliwością kwalifikowania ich do finansowania ze środków FEDS 2021-2027. W związku z kolejnymi zmianami programu FEDS 2021-2027 kwalifikacja projektów została zawieszona. Prace dot. identyfikacji projektów wznowiono w styczniu 2023 r. po zatwierdzeniu programu FEDS 2021-2027 przez Komisję Europejską. Następnie w związku z informacją o przekazaniu dodatkowej alokacji pochodzącej z programu Feniks 2021-2027 oraz FEDS 2021-2027 (FST) propozycje projektów zostały uzupełnione o nowe przedsięwzięcia. Ponieważ dodatkowa alokacja środków związana była z realizacją projektów będących w kompetencjach Jednostek Samorządu Terytorialnego dodatkowe projekty zgłaszane były wyłącznie przez JST tworzące „Aglomerację Wałbrzyską”.

W dalszej kolejności propozycje projektów zostaną poddane procedurze uzgodnień w ramach Komitetu Sterującego ZIT AW oraz opiniowania opiniowane przez Instytucje Zarządzające programami FEDS 2021-2027 i Feniks 2021-2027. Przedsięwzięcia, które pozytywnie przejdą proces uzgodnień i opiniowania zostaną uwzględnione na liście projektów niekonkurencyjnych.

INFORMACJA O POWIĄZANIU PROJEKTÓW Z INNYMI PROJEKTAMI

W związku z postanowieniami Art. 34 ust. 15.3 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz.U. 2022 poz. 1079) w treści Strategii ZIT należy wskazać powiązania projektów z innymi projektami, jednak ustawodawca nie określił zakresu oraz rodzaju powiązań jakie należy analizować.

Dlatego w celu realizacji ww. postulatu poniżej zaprezentowano tabelę, w której wykazano typy projektów jakie mogą być współfinansowane ze środków FEDS 2021-2027 i Feniks 2021-2027 w ramach Strategii ZIT AW, a ich powiązania identyfikowano i opisano poprzez określenie celów na które wspólnie oddziałują.

Ponadto wszystkie realizowane w ramach Strategii ZIT AW projekty będą zintegrowane tzn. będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden

z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu.²²

---

²² Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii”.

Tabela 5. Informacja o powiązaniach projektów w poszczególnych Działaniach Strategii ZIT AW

Działania Strategii ZIT AW objęte finansowaniem UE	Typy projektów	Projekty powiązane
<p>Działanie F2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych</p>	<p>Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków publicznych (2.1 A)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B, 2.1.B, 9.5.D.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dzięki poprawie estetyki budynków publicznych poprawie ulegnie jakość przestrzeni publicznej i poprawi się atrakcyjność turystyczna obszaru. Ponadto wśród termomodernizowanych obiektów znajdować się będą obiekty instytucji kultury, dzięki czemu poprzez poprawę efektywności energetycznej wzmocniona będzie ich sytuacja finansowa, a zaoszczędzone środki będą mogły być przeznaczone na realizację dodatkowej oferty kulturalnej. - W związku z realizacją projektów modelowych i demonstracyjnych jakość modernizacji energetycznej budynków publicznych poprawi się, co w konsekwencji pozytywnie wpłynie na stan środowiska naturalnego i wzmocni atrakcyjność turystyczną obszaru.
	<p>Budowa nowych budynków w zakresie budynków publicznych należących do JST np. jako projekty pilotażowe, zawierające m.in. elementy edukacyjne i demonstracyjne (2.1 B)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 2.1.A, 9.5.D.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dzięki realizacji projektów pilotażowych i demonstracyjnych poprawi się dostępność do informacji oraz poziom wiedzy na temat efektywności energetycznej w budownictwie publicznym i korzyści wynikających z tego procesu. Wpłynie to pozytywnie na rozwój budownictwa energooszczędnego, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy stanu środowiska poprzez redukcję niskiej emisji.
	<p>Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych wielorodzinnych (2.2 A)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B.</p> <p>Dzięki poprawie estetyki budynków mieszkalnych poprawie ulegnie jakość przestrzeni publicznej i poprawi się atrakcyjność turystyczna obszaru. Ponadto dzięki poprawie stanu środowiska, która wynikać będzie z ograniczenia niskiej emisji, poprawie ulegnie stan środowiska naturalnego.</p>
	<p>Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną istniejących budynków mieszkalnych (9.5.A)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B</p> <p>Dzięki poprawie estetyki budynków mieszkalnych poprawie ulegnie jakość przestrzeni publicznej i poprawi się atrakcyjność turystyczna obszaru. Ponadto dzięki poprawie stanu środowiska, która wynikać będzie z ograniczenia niskiej emisji, poprawie ulegnie atrakcyjność turystyczna obszaru.</p>
	<p>Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną budynków infrastruktury publicznej (9.5.B)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B, 2.1.B</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dzięki poprawie estetyki budynków publicznych poprawie ulegnie jakość przestrzeni publicznej i poprawi się atrakcyjność turystyczna obszaru. Ponadto wśród termomodernizowanych obiektów znajdować się będą obiekty instytucji kultury, dzięki czemu poprzez poprawę efektywności energetycznej wzmocniona będzie ich sytuacja finansowa, a zaoszczędzone środki będą mogły być przeznaczone na realizację oferty kulturalnej. - W związku z realizacją projektów modelowych jakość modernizacji energetycznej budynków publicznych poprawi się co w konsekwencji pozytywnie wpłynie na stan środowiska naturalnego
	<p>Demonstracyjne budynki użyteczności publicznej (9.5.D)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 2.1.A, 9.5.B.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dzięki realizacji projektów pilotażowych i demonstracyjnych poprawi się dostępność do informacji oraz poziom wiedzy na temat efektywności energetycznej w budownictwie publicznym i korzyści wynikających z tego procesu termomodernizacji. Wpłynie to pozytywnie na rozwój budownictwa energooszczędnego, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego.

Działania Strategii ZIT AW objęte finansowaniem UE	Typy projektów	Projekty powiązane
<p>Działanie F2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej</p>	<p>Budowa, rozbudowa i modernizacja zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych dot. oczyszczalni ścieków komunalnych, sieci kanalizacji sanitarnej, zagospodarowania osadów ściekowych, monitoringu (2.6.A)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B Dzięki poprawie jakości i dostępności do infrastruktury wodo – kanalizacyjnej poprawie ulegnie stan środowiska naturalnego co przyczyni się pozytywnie do jakości terenów publicznych oraz umożliwi wprowadzenie oferty nowych produktów turystycznych</p>
	<p>Budowa, modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę na obszarze gmin do 15 tys. mieszkańców (2.6.B)</p>	
<p>Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej</p>	<p>Zakup oraz modernizacja zeroemisyjnego (elektrycznego, wodorowego) lub niskoemisyjnego taboru autobusowego (3.1 A)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 2.1.A, 2.1.B, 6.1.A, 6.1.B, 9.5.A, 9.5.B Realizacja projektów dot. transportu publicznego przyczynią się do lepszego wykorzystania środków transportu innych niż samochody osobowe, co w konsekwencji doprowadzi do spadku niskiej emisji podobnie jak w przypadku projektów dot. poprawy efektywności energetycznej budynków. Poprawa jakości powietrza pozytywnie przyczyni się do poprawy jakości przestrzeni publicznej oraz poprawy stanu środowiska naturalnego co z kolei będzie korzystnie oddziaływać na ofertę turystyczną Aglomeracji Wałbrzyskiej.</p>
	<p>Budowa infrastruktury ładowania lub tankowania pojazdów (motocykli, samochodów i autobusów) zeroemisyjnych, zarówno transportu publicznego jak i indywidualnego (3.1 B)</p>	
	<p>Budowa i przebudowa infrastruktury transportu publicznego (3.1 C)</p>	
	<p>Infrastruktura rowerowa na rzecz ograniczania transportu indywidualnego - drogi dla rowerów, ciągi pieszo-rowerowe (3.1 D)</p>	
	<p>Realizacja działań związanych z przygotowaniem i aktualizacją Planów Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (3.1 E)</p>	
<p>Działanie F2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii</p>	<p>Wsparcie OZE, w tym tworzenie magazynów energii (9.5.C)</p>	<p>Projekty powiązane z projektami typu: 2.1.A, 2.1.B, 9.5.A, 9.5.B Realizacja projektów dot. Odnawialnych Źródeł Energii są powiązane z projektami dot. poprawy efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych ponieważ umożliwią wykorzystanie OZE w modernizowanych obiektach. W konsekwencji zastosowanie OZE przyczyni się do obniżenia zjawiska niskiej emisji oraz poprawy stanu środowiska podobnie jak w przypadku projektów termomodernizacyjnych.</p>

Działania Strategii ZIT AW objęte finansowaniem UE	Typy projektów	Projekty powiązane
Działanie F2.7. Wzmocnienie różnorodności biologicznej i ochrona przyrody	Przywracanie i wzmacnianie usług ekosystemowych w ramach zielonej i niebieskiej infrastruktury na terenach miejskich i ich obszarach funkcjonalnych (2.7.A.)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B Projekty dot. zielonej i niebieskiej infrastruktury w miastach poprawią jakość środowiska miejskiego, a w konsekwencji wpłyną pozytywnie na jakość przestrzeni publicznej oraz atrakcyjność turystyczną obszaru.
	Czynna ochrona gatunków i siedlisk przyrodniczych (2.7.C.)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.B Projekty dot. poprawy różnorodności biologicznej, ochrony gatunków i siedlisk wpłyną pozytywnie na jakość środowiska naturalnego Aglomeracji Wałbrzyskiej co poprawi atrakcyjność turystyczną obszaru.
	Zrównoważone szlaki rowerowe dotyczące kanalizowania ruchu turystycznego na obszarach chronionych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie (2.7.D.)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.B Projekty dot. rowerowych szlaków turystycznych wpłyną pozytywnie na zrównoważoną dostępność cennych przyrodniczo obszarów Aglomeracji Wałbrzyskiej co poprawi atrakcyjność turystyczną obszaru.
Działanie F4.1. Przeciwdziałanie depopulacji poprzez rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych	Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej (8.1.A)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 8.1.C Projekty dot. poprawy dostępności do edukacji przedszkolnej przyczynią się do poprawy jakości przestrzeni publicznych poprzez dodatkową ofertę skierowaną do mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej. Ponadto lepsze przygotowanie dzieci w wieku przedszkolnym do podjęcia edukacji na dalszych etapach kształcenia przyczyni się do rozwoju kształcenia zawodowego.
Działanie F4.2. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie	Rozwój kształcenia zawodowego (8.1.C)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B, 7.7.A Poprawa jakości kształcenia zawodowego przyczyni się do poprawy kwalifikacji zasobów ludzkich gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej, tym w obszarze turystyki oraz wpłynie pozytywnie na redukcję zjawiska wykluczenia społecznego co poprawi bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.
Działanie F4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa	Rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej (7.7.A)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A, 6.1.B Rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej przyczyni się do zmniejszenia zjawiska wykluczenia co wpłynie pozytywnie na bezpieczeństwo przestrzeni publicznych oraz umożliwi włączenie osób zagrożonych wykluczeniem do życia zawodowego co będzie pozytywnie wpływać na dostępność kadr dla gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej, w tym zakresie turystyki.
Działanie F5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego (w tym instytucji kultury) oraz publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych (6.1.B)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.A Poprawa dziedzictwa naturalnego i kulturowego będzie pozytywnie oddziaływać na jakość przestrzeni publicznej w Aglomeracji Wałbrzyskiej
Działanie F5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej (6.1.A)	Projekty powiązane z projektami typu: 6.1.B Odnowa przestrzeni publicznych oraz poprawa ich bezpieczeństwa wzmocni ofertę turystyczną obszaru oraz poprawi możliwość promowania dziedzictwa kulturowego Aglomeracji Wałbrzyskiej
Pomoc techniczna	Wsparcie dla instrumentów terytorialnych (6.1.C)	Projekty powiązane ze wszystkimi w/w typami projektów Wsparcie instrumentów terytorialnych w procesie opracowania i wdrażania Strategii ZIT AW umożliwi realizację wszystkich typów projektów przez interesariuszy Strategii ZIT AW.

Źródło: opracowanie własne

ZAŁĄCZNIK 2. LISTA PROJEKTÓW NIEKONKURENCYJNYCH

Lista projektów może ulec zmianie w związku z konsultacjami w ramach KS ZIT AW oraz z IZ RPO FEDS 2021-2027 i FENIKS 2021-2027

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
1	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Zwiększenie efektywności energetycznej poprzez kompleksową termomodernizację budynków użyteczności publicznej na terenie Boguszowa-Gorc.	Gmina Miasto Boguszów-Gorce	Celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców AW oraz dążenie do neutralności klimatycznej.	20 995 000,00	14 696 500,00	III/2025
2	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Odnowa zdegradowanych terenów w Boguszowie-Gorcach w celu poprawy funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej.	Gmina Miasto Boguszów-Gorce	Celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców AW.	9 795 985,72	6 857 190,00	III/2026
3	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Zwiększenie efektywności energetycznej poprzez kompleksową termomodernizację budynków Ośrodka Sportu i Rekreacji w Boguszowie-Gorcach.	Gmina Miasto Boguszów-Gorce	Celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców AW oraz dążenie do neutralności klimatycznej.	4 000 000,00	2 800 000,00	III/2025
4	Priorytet 3 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski-ZIT	Budowa infrastruktury na potrzeby czystego transportu miejskiego	Gmina Czarny Bór	Celem projektu jest Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu poprzez: Rozwój zintegrowanych lokalnych systemów transportu publicznego oraz rozwój sieci dróg rowerowych.	3 518 915,00	2 463 240,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
5	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Rozwój energii odnawialnej na terenie Gminy Czarny Bór	Gmina Czarny Bór	Celem projektu jest łagodzenie wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST) poprzez budowę ekologicznych wytwórczych źródeł energii.	3 468 000,00	2 427 600,00	I/2024
6	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Ograniczenie niskiej emisji na terenie Gminy Czarny Bór i Stare Bogaczowice poprzez poprawę efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	Gmina Czarny Bór	Celem projektu jest: ograniczenie niskiej emisji oraz wzrost udziału OZE w produkcji energii elektrycznej na terenie obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej.	10 210 000,00	7 146 700,00	I/2024
7	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Rozwój publicznych walorów turystycznych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej.	Gmina Dobromierz	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej.	13 141 614,30	9 199 130,00	II/2024
8	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Modernizacja zwiększająca efektywność energetyczną budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Walim, Gminy Jedlina Zdrój oraz Gminy Głuszycy.	Gmina Głuszycy	Celem projektu jest wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej.	5 000 000,00	3 150 000,00	IV/2024
9	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Modernizacja basenu miejskiego przy ul. Dolnej w Głuszycy	Gmina Głuszycy	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez zwiększenie oferty turystycznej oraz promowanie walorów turystycznych.	2 550 000,00	1 785 000,00	IV/2024
10	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Rozwój turystyki rowerowej na terenie gmin Głuszycy, Jedlina-Zdrój, Walim	Gmina Głuszycy	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności turystyki rowerowej na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej	5 700 000,00	3 990 000,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
11	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Poprawa bezpieczeństwa i odnowa przestrzeni publicznych poprzez modernizację terenów i obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Gminy Kamienna Góra.	Gmina Kamienna Góra	EFRR/CP5.I - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	2 062 500,00	1 443 650,00	I/2025
12	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Rozwój i promocja cysterskiego dziedzictwa kulturowego miejscowości Krzeszów	Gmina Kamienna Góra	EFRR/CP5.I - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	4 000 000,00	2 800 000,00	I/2025
13	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Rozwój zintegrowanej i sprzyjającej włączeniu społecznemu infrastruktury z zakresu kultury na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Marcinowice	Celem projektu jest podnoszenie jakości życia oraz kulturowa integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców gmin partnerskich	23 657 528,58	15 902 270,00	I/2024
14	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Odnowa i zagospodarowanie przestrzeni publicznych śródmieścia Mieroszowa	Gmina Mieroszów	Celem projektu jest adaptacja obszarów miejskich do zmiany klimatu poprzez rozwój zielonej i błękitnej infrastruktury, poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, modernizacja infrastruktury drogowej ze szczególnym uwzględnieniem dbałości o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury	6 800 000,00	4 760 000,00	I/2024
15	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Zagospodarowanie otoczenia zbiornika wodnego "Mściwojów" poprzez budowę parku rekreacyjno-naukowego w Mściwojowie	Gmina Mściwojów	Celem projektu jest umocnienie znaczenia turystycznego regionu poprzez turystyczne zagospodarowanie terenów nad zbiornikiem wodnym „Mściwojów”.	3 754 644,00	2 628 250,00	I/2025

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
16	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Modernizacja terenów rekreacyjnych i sportowych na terenie gmin Partnerstwa Noworudzko - Radkowskiego	Nowa Ruda gm. m.	Celem projektu jest fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych poprzez budowę, modernizację i przebudowę infrastruktury sportowej będącej zapleczem do rozwoju różnorodnych form uprawiania sportu w okresie letnim i zimowym.	12 220 196,53	8 554 137,57	I/2024
17	Priorytet 3 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski-ZIT	Poprawa mobilności miejskiej w Gminie Miejskiej Nowa Ruda oraz w Gminie Radków poprzez budowę infrastruktury rowerowej	Gmina Miejska Nowa Ruda	Celem realizacji projektu jest ograniczenie ruchu zmotoryzowanego pomiędzy częściami miast w Nowej Rudzie i Radkowie oraz w samych centrach tych miasta na rzecz ruchu rowerowego, a w następstwie tych działań redukcja emisji substancji szkodliwych dla środowiska.	8 519 328,57	5 963 530,00	I/2024
18	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Termomodernizacja i wymiana źródeł ciepła w zabytkowych obiektach edukacyjnych i opiekuńczo-mieszkalnym w gminach Partnerstwa Noworudzko - Radkowskiego	Gmina Miejska Nowa Ruda	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej obiektów edukacyjnych i związanych z opieką senioralną oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych na terenie ziemi noworudzko - radkowskiej wpływające na poprawę jakości powietrza	22 101 542,39	15 471 079,67	I/2024
19	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Priorytet FENXIII.03 Transport miejski, Działanie FENX.03.01 Transport miejski, Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.	Niskoemisyjna, inteligentna i dostępna mobilność w Aglomeracji Wałbrzyskiej – powiat kłodzki	Gmina Miejska Nowa Ruda	Celem projektu jest poprawa jakości transportu publicznego (tabor autobusowy), stan środowiska, polepszy sieć transportu zbiorowego oraz poprawi sieć połączeń autobusowych pomiędzy gminami AW.	36 439 016,00	25 181 433,00	II/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
20	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Termomodernizacja i wymiana źródeł ciepła w obiektach sportowych i edukacyjnych w gminach Partnerstwa Noworudzko - Radkowskiego	Gmina Nowa Ruda	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej obiektów sportowych i edukacyjnych oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych na terenie ziemi noworudzko - radkowskiej wpływające na poprawę jakości powietrza.	15 585 714,29	10 910 000,00	I/2024
21	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Termomodernizacja i wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej w gminach Partnerstwa Noworudzko - Radkowskiego	Gmina Nowa Ruda	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych na terenie ziemi noworudzko - radkowskiej wpływające na poprawę jakości powietrza	18 102 555,47	12 671 788,82	I/2024
22	Priorytet 8 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji-ZIT	Stworzenie nowych miejsc przedszkolnych w Gminie Paszowice	Gmina Paszowice	Celem projektu jest upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej poprzez utworzenie 75 nowych miejsc wychowania przedszkolnego, dodatkowe zajęcia edukacyjne, wczesne wspomaganie rozwoju i pomoc psychologiczno-pedagogiczną, doskonalenie kadry pedagogicznej i zarządzającej.	1 714 286,00	1 200 000,00	IV/2024
23	Priorytet 2 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Budowa budynku demonstracyjnego pełniącego funkcję przedszkola gminnego w gminie Paszowice	Gmina Paszowice	Celem projektu jest budowa budynku demonstracyjnego pełniącego funkcję przedszkola gminnego - projekt pilotażowy, zawierający m.in. elementy edukacyjne.	4 470 257,14	3 129 180,00	II/2024
24	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Termomodernizacja i wymiana źródeł ciepła w obiektach pełniących funkcje kulturalne, społeczne i turystyczne w gminach Partnerstwa Noworudzko - Radkowskiego	Gmina Radków	Głównym celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych na terenie ziemi noworudzko – radkowskiej, co przełoży się na poprawę jakości powietrza	19 357 142,86	13 550 000,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
25	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Regeneracja przestrzeni publicznej Partnerstwa Noworudzko - Radkowskiego na rzecz turystów i mieszkańców	Gmina Radków	Celem ogólnym projektu jest fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych poprzez budowę, modernizację i przebudowę ogólnodostępnej infrastruktury publicznej będącej zapleczem do rozwoju różnorodnych form aktywności i szeroko pojętego życia społecznego w regionie	11 726 157,14	8 208 310,00	II/2024
26	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Zakup bezemisyjnego taboru czystego transportu	Gmina Stare Bogaczowice	Celem głównym projektu jest likwidacja problemu wykluczenia komunikacyjnego mieszkańców Gminy Stare Bogaczowice oraz ograniczonego dostępu mieszkańców gmin ościennych korzystających z systemu edukacyjnego Gminy Stare Bogaczowice oraz atrakcji turystycznych i kulturalnych. Projekt również znacząco przyczyni się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery	4 000 000,00	2 800 000,00	I/2024
27	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej poprzez budowę farmy fotowoltaicznej z magazynem energii	Gmina Stare Bogaczowice	Głównym celem projektu jest zmniejszenie zanieczyszczeń powietrza poprzez wykorzystanie OZE, co pozwoli również obniżyć koszty energii elektrycznej oraz ogrzewania obiektów użyteczności publicznych. Realizacja projektu podwyższy również procentowy udział wykorzystania źródeł OZE	10 000 000,00	7 000 000,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
28	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Budowa infrastruktury rowerowej łączącej Gminę Stare Bogaczowice z miejscowościami Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego na odcinku Szczawno-Zdrój – Struga	Gmina Stare Bogaczowice	Celem głównym projektu jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń poprzez zmniejszenie ruchu drogowego pojazdów samochodowych. Projekt rozwiązuje również częściowo problem wykluczenia komunikacyjnego mieszkańców Gminy Stare Bogaczowice z gminami ościennymi oraz uatrakcyjnia wizerunek gminy przyjaznej turystyce, aktywności fizycznej i środowisku naturalnemu	2 884 000,00	2 018 800,00	I/2024
29	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Rozwój infrastruktury rowerowej w północnej części Aglomeracji Wałbrzyskiej - etap 1	Gmina Strzegom	Głównym celem projektu jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz zmniejszenie ruchu drogowego pojazdów samochodowych.	56 981 000,00	39 885 000,00	II/2024
30	Priorytet 3 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski-ZIT	Rozwój infrastruktury rowerowej w północnej części Aglomeracji Wałbrzyskiej - etap 2	Gmina Strzegom	Głównym celem projektu jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz zmniejszenie ruchu drogowego pojazdów samochodowych.	11 015 715,00	7 711 000,00	II/2024
31	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Powiatowy Programy Energetyki Komunalnej OZE (PPEK)	Gmina Miasto Świdnica zgłosiła - Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość Lider	Celem projektu jest przyspieszenie transformacji energetycznej gmin Powiatu Świdnickiego poprzez zwiększenie udziału energii odnawialnej w bilansie energetycznym.	34 965 685,71	24 475 980,00	III/2023
32	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Rozwój infrastruktury i usług dziedzictwa kultury na terenie Powiatu świdnickiego	Gmina Miasto Świdnica	Celem projektu jest rozwój infrastruktury kultury, stworzenie przestrzeni, miejsc w których będą realizowane kluczowe zadania z zakresu kultury.	24 000 000,00	16 400 000,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
33	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Priorytet 2 Środowisko, Działanie F2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej	Niskoemisyjna, inteligentna i dostępna mobilność w Aglomeracji Wałbrzyskiej - powiat świdnicki	Gmina Świdnica	Celem projektu jest poprawa jakości transportu publicznego (tabor autobusowy), stan środowiska, polepszy sieć transportu zbiorowego oraz poprawi sieć połączeń autobusowych pomiędzy gminami AW.	85 267 145,29	58 924 450,00	II/2024
34	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Budowa przedszkola o znacznie podwyższonych parametrach charakterystyki energetycznej w Witoszowie Dolnym - obiekt demonstracyjny	Gmina Świdnica	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej nowo budowanego budynku użyteczności publicznej wykorzystywanego na cele edukacyjne w Gminie Świdnica, umożliwiające łagodzenie wpływających na środowisko skutków transformacji w dziedzinie energii i klimatu.	11 160 700,00	7 336 490,00	IV/2024
35	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Inteligentne sieci do zarządzania miastem Świebodzice wraz z monitoringiem wizyjnym	Gmina Świebodzice	Celem projektu jest przewidywanie problemów i minimalizację ich wpływu na miasto , aktualna informacja na temat bieżącego stanu i zachowania systemu miejskiego , działania proaktywne, które pozwalają identyfikować, zarządzać i rozwiązywać problemy negatywnie wpływające na bezpieczeństwo miasta.	2 422 857,00	1 696 000,00	II/2024
36	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych poprzez odnowienie przestrzeni miejskich w Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Świebodzice	Głównym celem projektu jest odnowienie przestrzeni miejskich pod względem: <ul style="list-style-type: none"> • estetycznym i sanitarnym • technicznym • wychowawcze • zwiększenia bezpieczeństwa 	5 428 571,43	3 800 000,00	II/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
37	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Budowa budynku o podwyższonych parametrach charakterystyki energetycznej w miejscowości Dziećmorowice na cele przedszkola	Gmina Walim	Zwiększenie efektywności energetycznej nowo budowanego budynku użyteczności publicznej wykorzystywanego na cele edukacyjne w Gminie Walim, umożliwiające łagodzenie wpływających na środowisko skutków transformacji w dziedzinie energii i klimatu	10 934 397,43	4 154 078,20	II/2024
38	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej na terenie gmin Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Walim poprzez budowę nowych obiektów	Gmina Walim	Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju zrównoważonej turystyki poprzez budowę nowych obiektów na terenie gmin partnerskich	9 065 602,57	6 345 921,80	IV/2023
39	Priorytet 7 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych-ZIT	Instytut terenoterapii - Instytut Seniora	Gmina Walim	Rozwój usług opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu na terenie Gminy Walim oraz Jedlina Zdrój poprzez utworzenie dwóch placówek zapewniających dzienną opiekę	4 000 000,00	2 800 000,00	IV/2023
40	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Modernizacja infrastruktury edukacyjnej na terenie Gmin Walim, Głuszyca oraz Jedlina-Zdrój	Gmina Walim	Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego poprzez poprawę warunków kształcenia w edukacji podstawowej na terenie gmin partnerskich.	10 000 000,00	7 000 000,00	IV/2023
41	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Budowa dróg dla rowerów wraz z infrastrukturą punktową łączących centrum Wałbrzycha z pozostałymi dzielnicami oraz Szczawnem-Zdrój na rzecz rozwoju zrównoważonej mobilności mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Ograniczenie niskiej emisji pochodzącej z transportu samochodowego poprzez budowę sieci ścieżek rowerowych łączących centrum Wałbrzycha poprzez nowobudowane centrum przesiadkowe przy dworcu PKP Wałbrzych Centrum z dwoma największymi osiedlami mieszkaniowymi i Szczawnem-Zdrój	22 000 000,00	15 400 000,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
42	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Budowa ścieżki rowerowej prowadzącej z Palmiarni do Zamku Książ wraz z modernizacją parkingu głównego w kompleksie Zamku Książ w Wałbrzychu w celu ograniczenia indywidualnego transportu samochodowego, na rzecz rozwoju zrównoważonej mobilności mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Ograniczenie niskiej emisji pochodzącej z transportu samochodowego poprzez budowę ścieki rowerowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą zapewniającą bezpieczny i wygodny przejazd ekologicznym środkiem transportu jakim jest rower pomiędzy Palmiarnią a Zamkiem Książ w celu ułatwienia i umożliwienia korzystania z oferty obu obiektów historyczno-kulturalnych kompleksu bez konieczności przemieszczania się pomiędzy nimi samochodami	4 500 000,00	3 150 000,00	I/2024
43	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Modelowa transformacja energetyczna budynków mieszkalnych w celu ograniczenia niskiej emisji w obszarze ZIT WOF – projekt grantowy	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Ograniczenie energochłonności i emisyjności budynków mieszkalnych na terenie 20 gmin objętych projektem i poprawy warunków życia mieszkańców poprzez gruntowną termomodernizację budynków mieszkalnych	297 106 700,00	196 927 500,00	I/2024
44	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Niskoemisyjna, inteligentna i dostępna mobilność w Aglomeracji Wałbrzyskiej – Gmina Wałbrzych	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Poprawa mobilności obywateli z uwzględnieniem potrzeby ograniczenia negatywnego oddziaływania transportu na środowisko poprzez zakup zeroemisyjnych autobusów elektrycznych, budowę stacji ładowania autobusów elektrycznych i zintegrowanych przystanków komunikacji autobusowej	19 265 000,00	13 485 500,00	II/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
45	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Poprawa efektywności energetycznej dwóch budynków infrastruktury publicznej zlokalizowanych w Wałbrzychu poprzez ich termomodernizację	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Zmniejszenie wysokiego poziomu zanieczyszczenia powietrza na terenie miasta Wałbrzycha spowodowanego m.in. emisją z systemów indywidualnego ogrzewania budynków publicznych oraz poprawa efektywności energetycznej budynków poprzez termomodernizację i remonty budynków znacząco zmniejszy zanieczyszczenie powietrza na terenie miasta, ograniczy emisję szkodliwych substancji do atmosfery, które powstają na skutek ogrzewania budynków z wykorzystaniem przestarzałych źródeł ciepła oraz niskiej jakości paliwa, a co za tym idzie wpłynie korzystnie na zdrowie mieszkańców gminy Wałbrzych i okolicznych gmin	19 500 000,00	13 650 000,00	I/2024
46	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Utworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego w Gminie Wałbrzych dla dzieci z Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej dla dzieci z AW na obszarze Gminy Wałbrzych poprzez przebudowę i termomodernizację oraz zagospodarowanie terenu byłego budynku mieszkalnego na potrzeby działalności przedszkola samorządowego przy PPS nr 6 w Wałbrzychu	12 000 000,00	8 400 000,00	I/2024
47	Priorytet 8 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji-ZIT	Wałbrzyski Inkubator Zawodowy - nowoczesna edukacja zawodowa dla mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Zwiększenie szans na zatrudnienie 500 uczniów oraz wzrost kwalifikacji i umiejętności 120 nauczycieli z 4 zespołów szkół zawodowych w Wałbrzychu i 1 szkoły zawodowej branżowej I stopnia, działającej przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii, poprzez działania szkoleniowe i doradcze, dostosowujące kwalifikacje ww. osób do potrzeb rynku pracy	12 174 000,00	8 521 800,00	I/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
48	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategię ZIT	Wspieranie przyszłości zawodowej w Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Unowocześnienie i rozwój już istniejącej infrastruktury dydaktycznej na cele usprawnienia działalności z zakresu wsparcia zawodowo-społecznego dla 900 mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej	7 000 000,00	4 900 000,00	II/2024
49	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Poprawa efektywności energetycznej pięciu budynków infrastruktury publicznej zlokalizowanych w Wałbrzychu i objętych nadzorem konserwatorskim, poprzez ich termomodernizację	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Ograniczenie niskiej emisji budynków użyteczności publicznej poprzez wykonanie termomodernizacji 5 budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Wałbrzych	55 500 000,00	36 750 000,00	I/2024
50	Priorytet 7 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych-ZIT	Rozwój systemu usług społecznych w Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Przeciwdziałanie wykluczeniu ze społeczeństwa osób w podeszłym wieku poprzez objęcie ich usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi dostosowanymi do indywidualnych potrzeb, gwarantującymi aktywne życie w wieku senioralnym.	10 420 000,00	7 294 000,00	I/2024
51	Priorytet: 7. Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku/Działanie FEDS.07.08 Wspieranie włączenia społecznego	Dajemy moc – wspieranie włączenia społecznego i rozwój usług społecznych	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Wsparcie integracji społecznej dzieci i rodzin wspomaganych przez ośrodki pomocy społecznej na podstawie przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	8 954 868,00	8 507 124,00	II/2024
52	Priorytet FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku/Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu – ZIT	Zachowanie i rozwój bioróżnorodności oraz ograniczenie skutków zmian klimatu w WOF poprzez zielone przystanki komunikacji autobusowej	Gmina Wałbrzych – Miasto na prawach powiatu (ZDKiUM	Wymiana 60 wiat przystankowych (na terenie miasta Wałbrzycha oraz Boguszowa Gorc, Szczawna-Zdrój, Jedliny-Zdrój, Głuszycy, Świebodzic na tzw. zielone przystanki, które stanowią nowoczesne i ekologiczne rozwiązanie, przynoszące liczne korzyści zarówno środowisku, jak i mieszkańcom	10 620 000,00	7 434 000,00	I/2025

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
53	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Priorytet FENXIII.03 Transport miejski, Działanie FENX.03.01 Transport miejski, Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.	Niskoemisyjna, inteligentna i dostępna mobilność w Aglomeracji Wałbrzyskiej – powiat wałbrzyski i część powiatu świdnickiego	Gmina Wałbrzych – Miasto na prawach powiatu (ZDKiUM)	Utworzenie spójnego i kompleksowego systemu zbiorowej komunikacji pasażerskiej pomiędzy 11 gminami AW. Rozbudowa istniejącego cyfrowego systemu transportowego zarządzania ruchem w Wałbrzychu (ITS), usprawni i ułatwi indywidualną i zbiorową komunikację samochodową, w tym komunikację autobusową prowadzoną przez Gminę Wałbrzych na rzecz gmin sąsiadujących (Porozumienie międzygminne)	127 422 000,00	88 056 063,00	II/2024
54	Priorytet 11 Pomoc Techniczna EFS+	Wsparcie opracowania, wdrażania i aktualizacji Strategii ZIT WOF na lata 2024-2029	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Celem projektu „Wsparcie opracowania, wdrażania i aktualizacji Strategii ZIT WOF na lata 2024-2029” jest zapewnienie funkcjonowania Biura ZIT WOF niezbędnego do realizacji zadań ZIT WOF w ramach FEDS 2021-2027.	2 847 885,86	1 993 520,10	IV/2023
55	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Zwiększenie zdolności kadrowej Biura ZIT WOF (kadra/zatrudnienie w Biurze) w latach 2024-2029	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Celem projektu „Zwiększenie zdolności kadrowej Biura ZIT WOF (kadra/zatrudnienie w Biurze) w latach 2024-2029” jest zapewnienie kadry odpowiedzialnej za realizację zadań ZIT WOF w ramach FEDS 2021-2027.	6 642 857,14	4 650 000,00	IV/2023
56	Priorytet FEDS.09 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku	Funkcjonowanie Biura ZIT WOF w latach 2024-2029	Gmina Wałbrzych - Miasto na prawach powiatu	Celem projektu pn. „Funkcjonowanie Biura ZIT WOF w latach 2024-2029” jest zapewnienie kadry oraz funkcjonowania biura ZIT WOF odpowiedzialnej za realizację zadań ZIT WOF w ramach FEDS 2021-2027.	16 275 000,00	11 392 500,00	I/2024
57	Priorytet 9 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa-ZIT	Powiatowy Program Termomodernizacji Budynków Użyteczności Publicznej "(PPT BUP) dla Gmin Powiatu Świdnickiego	Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość (Gmina Żarów)	Podniesienie efektywności energetycznej budynków komunalnych użyteczności publicznej na terenie 8 gmin powiatu świdnickiego	129 433 971,00	98 463 750,00	III/2023

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
58	Priorytet 3 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski-ZIT	Budowa ścieżki rowerowej z Wądroża Wielkiego do granicy z gminą Mściwojów	Gmina Wądroże Wielkie	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz zmniejszenie ruchu drogowego poprzez budowę drogi rowerowej wraz z infrastrukturą z Wądroża Wielkiego do granicy z gminą Mściwojów	6 500 000,00	4 116 700,00	II/2024
59	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Rewitalizacja zbiornika wodnego ZALEW w Kamiennej Górze etap II	Gmina Miejska Kamienna Góra	Poprawy funkcjonowania zbiornika w zakresie gospodarki wodnej, a w szczególności przekopu półwyspu znajdującego się na zbiorniku oraz zrzutu wody w postaci mnicha spustowego.	11 182 150,00	7 827 500,00	I/2024
60	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Priorytet FENXIII.03 Transport miejski, Działanie FENX.03.01 Transport miejski, Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.	Niskoemisyjna, inteligentna i dostępna mobilność w Aglomeracji Wałbrzyskiej- Gmina Miejska Kamienna Góra, Gmina Wiejska Kamienna Góra, Miasto i Gmina Lubawka oraz Gmina Czarny Bór.	Gmina Miejska Kamienna Góra	Celem projektu jest poprawa jakości transportu publicznego (tabor autobusowy), stan środowiska, polepszy sieć transportu zbiorowego oraz poprawi sieć połączeń autobusowych pomiędzy gminami AW.	67 035 000,00	46 325 000,00	II/2024
61	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Priorytet FENXIII.03 Transport miejski, Działanie FENX.03.01 Transport miejski, Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.	Niskoemisyjna, inteligentna i dostępna mobilność w Aglomeracji Wałbrzyskiej - Powiat Jaworski	Gmina Jawor	Celem projektu jest poprawa jakości transportu publicznego (tabor autobusowy), stan środowiska, polepszy sieć transportu zbiorowego oraz poprawi sieć połączeń autobusowych pomiędzy gminami AW.	32 036 634, 00	22 139 137, 00	II/2024

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
62	Priorytet 2 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych-ZIT	Poprawa efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Jawor oraz Kamienna Góra.	Gmina Jawor	Celem głównym projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej w Gminie Jawor oraz pełnienie roli we wdrażaniu rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej poprzez realizację projektu polegającego na kompleksowej termomodernizacji zabytkowego Ratusza, budynku użyteczności publicznej, Urzędu Miejskiego w Gminie Jawor etapu I	9 904 040,00	6 932 830,00	II/2023
63	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Odnowa terenów publicznych na terenie trzech gmin Jedliny-Zdroju, Głuszycy i Walimia	Gmina Jedlina Zdrój	Celem projektu jest fizyczna odnowa przestrzeni publicznych w celu poprawy ich funkcjonalności i bezpieczeństwa	9 339 000,00	6 537 300,00	II/2023
64	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Odnowa przestrzeni publicznych w celu nadania im nowej funkcji w trzech Gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Jaworzyna Śląska	Głównym celem jest przywrócenie funkcji śródmiejskich i stworzeniu założeń parkowych, a także oczyszczenie i uporządkowanie terenów	19 783 429,00	13 848 400,00	III/2024
65	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej rynku w Lubawce jako miejsca integracji społeczno-kulturalnej i turystyczno-krajoznawczej	Gmina Lubawka	Celem projektu jest poprawa funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, a tym samym jakości życia mieszkańców gminy Lubawka poprzez odnowę zabytkowego Rynku w Lubawce.	1 500 000,00	1 050 000,00	III/2025
66	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej rynku w Chełmsku Śląskim jako miejsca integracji społeczno-kulturalnej i turystyczno-krajoznawczej	Gmina Lubawka	Celem projektu jest poprawa funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, a tym samym jakości życia mieszkańców Chełmska Śląskiego poprzez odnowę zabytkowego rynku.	1 500 000,00	1 050 000,00	III/2025
67	Priorytet 2 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu-ZIT	Zielona infrastruktura w mieście - park, zieleniec, skwer jako miejsca ochrony przyrody i dziedzictwa naturalnego w Lubawce	Gmina Lubawka	Celem projektu jest ograniczenie skutków zmian klimatu poprzez rozwój terenów zielonych i bioróżnorodności w mieście Lubawka.	2 182 000,00	1 527 400,00	III/2025

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS lub FENIKS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
68	Priorytet 2 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku/ Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa-ZIT	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Lubawka	Gmina Lubawka	Celem projektu jest poprawa dostępności mieszkańców Lubawki do sieci kanalizacyjnej.	450 000,00	315 000,00	III/2024
69	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Rozwój infrastruktury boiska wielofunkcyjnego w Lubawce jako obiektu dla aktywizacji i integracji społecznej na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Lubawka	Celem projektu jest wspieranie rozwoju społecznego (zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu) Gminy Lubawka i Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez poprawę warunków kształcenia w edukacji podstawowej, dzięki rozwojowi infrastruktury boiska wielofunkcyjnego w Lubawce.	2 050 000,00	1 435 000,00	IV/2026
70	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	Rozwój infrastruktury na terenie Stadionu Miejskiego w Lubawce jako obiektu dla aktywizacji i integracji społecznej na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Lubawka	Celem projektu jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców Gminy Lubawka poprzez aktywizację i integrację społeczną, dzięki rozwojowi infrastruktury Stadionu Miejskiego w Lubawce.	790 442,86	553 310,00	III/2024
71	Priorytet 6 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska/ Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny – strategii ZIT	„Łączy nas Bóbr – Etap II” - turystyczna ścieżka pieszo-rowerowa wokół zbiornika wodnego Bukówka	Gmina Lubawka	Celem projektu jest rozwój zrównoważonej turystyki na terenie gminy Lubawka poprzez utworzenie turystycznego szlaku pieszo-rowerowego wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą wokół zbiornika Bukówka	1 500 000,00	1 050 000,00	IV/2024
Suma:					1 359 575 973,28	952 462 386,06	

ZAŁĄCZNIK 3. LISTA PROJEKTÓW KONKURENCYJNYCH

Zostanie uzupełnione po zakończeniu uzgodnień w ramach KS ZIT AW oraz roboczych ustaleń z IZ FEDS 2021-2027.

ZAŁĄCZNIK 4. DIAGNOZA NA POTRZEBY STRATEGII ZIT AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ

ZAŁĄCZNIK 5. SPRAWOZDANIE Z PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH